

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2012. Această traducere a fost efectuată cu sprijinul Fondului fiduciar pentru drepturile omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Nu obligă Curtea. Pentru mai multe informații, a se vedea referințele cu privire la drepturile de autor de la sfârșitul prezentului document.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour Européenne des Droits de l'Homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

MAREA CAMERĂ

CAUZA AL-SKEINI ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA MARII BRITANII

(Cererea nr. 55721/07)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

7 iulie 2011

Prezenta hotărâre este definitivă. Documentul poate suferi modificări de formă.

CUPRINS

	Pagina
PROCEDURA.....	1
ÎN FAPT	3
I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI	3
A. Ocuparea Irakului între 1 mai 2003 și 28 iunie 2004	3
B. Forțele armate britanice în Irak între mai 2003 și iunie 2004	12
C. Regulamentul militar	14
D. Ancheta privind uciderea unor civili irakieni cu implicarea soldaților britanici.....	15
E. Uciderea rudelor reclamanților.....	19
F. Procedura internă în temeiul Actului Drepturilor Omului	28
II. MATERIALE RELEVANTE DE DREPT INTERNAȚIONAL	38
ÎN DREPT	43
I. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 2 DIN CONVENȚIE	43
A. Admisibilitate	44
B. Fond.....	47
1. Jurisdicția.....	47
2. Pretinsa încălcare a obligației procedurale de efectuare a unei anchete, în temeiul articolului 2	62
II. APLICAREA ARTICOLULUI 41 DIN CONVENȚIE	72

În cauza Al-Skeini și alții împotriva Marii Britanii,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, reunite în Mare Cameră compusă din:

Jean-Paul Costa, *Președinte*,

Christos Rozakis,

Nicolas Bratza,

Françoise Tulkens,

Josep Casadevall,

Dean Spielmann,

Giovanni Bonello,

Elisabeth Steiner,

Lech Garlicki,

Ljiljana Mijović,

David Thór Björgvinsson,

Isabelle Berro-Lefèvre,

George Nicolaou,

Luis López Guerra,

Ledi Bianku,

Ann Power,

Mihai Poalelungi, *judcători*,

and Michael O’Boyle, *grefier adjunct*,

Deliberând în cameră de consiliu pe 9 și 16 iunie 2010 și 15 iunie 2011,

Pronunță următoarea hotărâre, adoptată la cea din urmă dintre datele de mai sus:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea nr. 55721/07 împotriva Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord prin care șase cetățeni irakieni, dl. Mazin Jum’Aa Gatteh Al-Skeini, dna. Fattema Zabun Dahesh, dl. Hameed Abdul Rida Awaid Kareem, dl. Fadil Fayay Muzban, dl. Jabbar Kareem Ali și Colonelul Daoud Mousa (“reclamanții”) au sesizat Curtea pe data de 11 decembrie 2007, în temeiul articolului 34 din Convenția pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (“Convenția”)

2. Reclamanții, cărora le-a fost acordat ajutor judiciar, sunt reprezentați de către avocați de drept public din Birmingham. Guvernul Marii Britanii (“Guvernul”) este reprezentat de către agentul său, dl. D. Walton din partea Oficiului pentru Străini și Commonwealth.

3. Reclamanții susțin că rudele lor se aflau sub jurisdicția Marii Britanii la momentul la care au fost uciși și că nu a avut loc o anchetă efectivă asupra decesului acestora, ceea ce reprezintă o încălcare a articolului 2 din convenție.

4. Cererea a fost atribuită Secțiunii a patra a Curții (articolul 52 § 1 din Regulamentul Curții). Pe data de 16 decembrie 2008, Curtea a decis să comunice guvernului britanic cererea. A decis, de asemenea, să examineze împreună admisibilitatea și fondul cauzei (articolul 29 § 1). Părțile au depus pe rând observații scrise cu privire la admisibilitatea și fondul cauzei. Pe data de 19 ianuarie 2010, Camera a decis să-și decline competența în favoarea Marii Camere.

5. Compunerea Marii Camere a fost determinată potrivit prevederilor articolului 27 §§ 2 și 3 din convenție și a articolului 24 din Regulamentul Curții. Judecătorul Peer Lorenzen, Președinte al Secțiunii a Cincea, s-a retras, înlocuit fiind de judecătorul Luis López Guerra.

6. Reclamanții și Guvernul au depus observații suplimentare cu privire la admisibilitatea și fondul cauzei și s-au primit comentarii din partea terților intervenienți, acționând împreună, și anume: Baroul pentru Drepturile Omului, Centrul European de Promovare a Drepturilor Omului, Human Rights Watch, Interights, Federația Internațională pentru Drepturile Omului, Societatea pentru Drept și Libertate (“the interveners”).

7. O audiență publică a avut loc în Clădirea Drepturilor Omului, Strasbourg, pe data de 9 iunie 2010 (articolul 59 § 3 din regulamentul).

S-au înfățișat Curții:

(a) *pentru Guvern*

Dl D. WALTON,

Agent,

Dl J. EADIE QC,

Dna C. IVIMY,

Dl S. WORDSWORTH,

Avocat,

Dna L. DANN,

Dna H. AKIWUMI,

Consilier;

(b) *pentru reclamanți*

Dl RABINDER SINGH QC,

Dl R. HUSAIN QC,

Dna S. FATIMA,

Dna N. PATEL,

Dl T. TRIDIMAS,

Dna H. LAW,

Avocat,

Dl P. SHINER,

Dl D. CAREY,

Dna T. GREGORY,

Dl J. DUFFY,

Consilieri.

Curtea a ascultat intervenția dlui. Eadie și a dlui. Singh.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

8. Faptele se pot rezuma după cum urmează.

A. Ocuparea Irakului între 1 mai 2003 și 28 iunie 2004

1. Context: Rezoluția 1441 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite

9. Pe data de 8 noiembrie 2002, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite a adoptat Rezoluția 1441 în temeiul Capitolului VII a Cartei Națiunilor Unite. Prin această rezoluție s-a decis, printre altele, că Irakul nu și-a îndeplinit și continua să nu-și îndeplinească obligațiile ce-i incumbau în temeiul unor rezoluții anterioare ale Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, care prevedeau dezarmarea și cooperarea cu Națiunile Unite și cu inspectorii de armament ai Agenției Internaționale pentru Energia Atomică. Prin Rezoluția 1441 s-a decis să se acorde Irakului o ultimă posibilitate de a-și îndeplini obligațiile privind dezarmarea și a creat un sistem de supraveghere sporită. S-a cerut Secretarului General să comunice de îndată Irakului rezoluția adoptată și să-i ceară să coopereze imediat, necondiționat și activ cu inspectorii Agenției. În finalul Rezoluției 1441 se reamintea și că Irakul a fost “avertizat în mod repetat” de către Consiliul de Securitate “asupra faptului că încălcările repetate ale obligațiilor sale vor avea ca rezultat consecințe grave”. Consiliul de Securitate a decis să rămână sesizat în această privință.

2. Operațiuni militare de amploare: 20 martie - 1 mai 2003

10. Pe data de 2003, o coaliție de forțe armate sub comanda unică a Statelor Unite ale Americii, cu un efectiv considerabil din partea Marii Britanii și contingente mai mici din Australia, Danemarca și Polonia, a declanșat invadarea Irakului. Până la data de 5 aprilie 2003, britanicii ocupaseră deja Basrah și până la 9 aprilie 2003, trupele militare ale SUA preluaseră controlul asupra Bagdadului. Operațiunile militare de amploare au fost declarate închise pe data de 1 mai 2003. Ulterior, alte state au trimis personal pentru a contribui la procesul de reconstrucție.

3. Evoluții juridice și politice în mai 2003

11. Pe data de 8 mai 2003, Reprezentanții Permanenți ai Marii Britanii și Statelor Unite au adresat o scrisoare comună Președintelui Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, redactată în următorii termeni:

“Statele Unite ale Americii, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și partenerii de Coaliție continuă să acționeze împreună pentru a asigura dezarmarea completă a Irakului de armele de distrugere în masă și mijloacele de luptă cu acestea, în conformitate cu rezoluțiile Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite. Statele participante în Coaliție își vor îndeplini cu strictețe obligațiile ce le incumbă în temeiul dreptului internațional, inclusiv pe acelea cu privire la nevoile umanitare de bază ale poporului irakian. Vom face demersuri pentru a ne asigura că rezervele de petrol din Irak sunt protejate și că acestea sunt folosite în beneficiul poporului irakian.

Pentru îndeplinirea acestor obiective și obligații în perioada post-conflictuală din Irak, Statele Unite, Marea Britanie și partenerii de Coaliție, acționând sub comanda existentă la acest moment și conform cu acordurile de control încheiate prin Comandamentul Forțelor Coaliției, au creat Autoritatea Provizorie a Coaliției, care include Biroul pentru Reconstrucție și Asistență Umanitară, pentru a exercita, temporar, autoritatea guvernamentală și, dacă este necesar, pentru a asigura securitatea, pentru a permite furnizarea de ajutor umanitar și pentru eliminarea armelor de distrugere în masă.

Statele Unite, Marea Britanie și partenerii de Coaliție, acționând prin intermediul Autorității Provizorii a Coaliției, vor asigura, printre altele, securitatea în timpul administrării temporare a Irakului, inclusiv: împiedicarea ostilităților; menținerea integrității teritoriale a Irakului și asigurarea granițelor; asigurarea și îndepărtarea, dezactivarea, transformarea în obiecte inofensive, eliminarea și distrugerea (a) tuturor armelor de distrugere în masă din Irak, misile balistice, vehicule aeriene telecomandate și alte sisteme de luptă chimice, biologice și nucleare și (b) toate elementele de cercetare, dezvoltare, proiectare, manufactură, producție, suport, asamblare și utilizare a unor astfel de arme și sisteme și subsisteme de luptă și componente ale acestora din Irak, inclusiv, dar nu limitativ, stocurile de agenți chimici și biologici, materialele utilizabile pentru arme nucleare și alte materiale similare, tehnologia, echipamentul, facilitățile și proprietatea intelectuală care au fost utilizate sau care pot contribui la aceste programe; după consultarea cu organizațiile internaționale relevante, facilitarea întoarcerii regulamentare și voluntare a refugiaților și persoanelor mutate forțat; menținerea ordinii publice, inclusiv prin încurajarea eforturilor internaționale în vederea reconstruirii capacității poliției civile irakiene; eliminarea tuturor infrastructurilor și resurselor teroriste din Irak și luarea măsurilor adecvate pentru ca teroriștii și grupările teroriste să nu fie tolerate; sprijinirea și coordonarea deminării și a altor activități similare; tragerea la răspundere pentru crime și atrocități comise de regimul irakian precedent și preluarea imediată a controlului asupra instituțiilor militare și de securitate irakiene și asigurarea, după caz, a demilitarizării, demobilizării, controlului, comandei, reformei, delocalizării și reorganizării acestor instituții, astfel încât să nu mai reprezinte o amenințare pentru poporul irakian sau pentru pacea și securitatea internațională, ci să fie apte să apere suveranitatea și integritatea teritorială a Irakului.

Statele Unite, Marea Britanie și partenerii de Coaliție recunosc nevoia urgentă de a crea un mediu în care poporul irakian să-și poată determina în mod liber viitorul politic. În acest scop, Statele Unite, Marea Britanie și partenerii de Coaliție facilitează eforturile poporului irakian de a face primii pași spre formarea unui guvern reprezentativ, care să se bazeze pe supremația dreptului și care să garanteze poporului irakian protejarea libertăților fundamentale, egalității și justiției, fără deosebire de etnie, religie sau gen. Statele Unite, Marea Britanie și partenerii de Coaliție sprijină formarea unor instituții guvernamentale reprezentative și a unei administrații fiscale responsabile, acordarea de ajutor umanitar, procesul de reconstrucție economică, utilizarea transparentă și repararea infrastructurii și a resurselor naturale și transferul

progresiv al responsabilităților administrative către aceste instituții reprezentative, după caz. Scopul nostru este de a transfera responsabilitatea administrației către autoritățile reprezentative irakiene cât mai repede posibil.

Națiunile Unite au un rol esențial în acordarea ajutorului umanitar, în sprijinirea reconstrucției Irakului și a formării unei autorități irakiene interimare. Statele Unite, Marea Britanie și partenerii de Coaliție sunt pregătite să coopereze îndeaproape cu reprezentatii Națiunilor Unite și ai agențiilor sale specializate și sunt nerăbdători în privința numirii de către Secretarul General a unui coordonator special. De asemenea, sprijinul și contribuția Statelor Membre, ale organizațiilor internaționale și ale altor entități este binevenit, în temeiul acordurilor de coordonare cu Autoritatea Provizorie a Coaliției.

V-am rămâne recunoscători dacă ați distribui prezenta scrisoare ca document al Consiliului de Securitate.

(Semnătura) Jeremy Greenstock
Reprezentant Permanent al Marii Britanii

(Semnătura) John D. Negroponte
Reprezentant Permanent al Statelor Unite”

12. Așa cum se menționează în scrisoarea de mai sus, statele ocupante, acționând sub comanda Forțelor Coaliției, au creat Autoritatea Provizorie a Coaliției cu scopul de a acționa drept “administrație de supraveghere” până la formarea unui guvern irakian. Această administrație avea, printre altele, autoritatea de a legifera. Pe data de 13 mai 2003, Secretarul pentru Apărare al Statelor Unite, Donald Rumsfeld, a emis un memorandum prin care îl numea în mod formal pe Ambasadorul Paul Bremer ca Administrator al Autorității Provizorii a Coaliției, care avea ca responsabilitate guvernarea provizorie a Irakului. În Regulamentul CPA nr. 1, din 16 mai 2003, ambasadorul Bremer stipula următoarele:

“În calitatea mea de Administrator al Autorității Provizorii a Coaliției (CPA) și în temeiul rezoluțiilor relevante ale Consiliului de Securitate al ONU, inclusiv Rezoluția 1483 (2003), și a legilor și uzanțelor războiului, promulg următoarele:

Secțiunea 1

Autoritatea Provizorie a Coaliției

- 1) CPA va exercita provizoriu guvernarea în vederea administrării efective a Irakului pe durata administrației de tranziție, pentru a reinstaura un climat de securitate și stabilitate, pentru a crea condiții pentru ca poporul irakian să își poată determina în mod liber viitorul politic, inclusiv prin eforturi de a restabili instituțiile locale și naționale în vederea guvernării reprezentative și facilitarea restabilirii echilibrului economic și a procesului de reconstrucție și dezvoltarea durabilă.
- 2) CPA este investit cu toată autoritatea executivă, legislativă și judiciară necesară pentru a-și atinge obiectivele, autoritate ce se exercită în temeiul rezoluțiilor relevante ale Consiliului de Securitate al ONU, inclusiv Rezoluția 1483 (2003), și a legilor și uzanțelor războiului. Această autoritate va fi exercitată de către Administratorul CPA.

- 3) În calitatea sa de Comandant al Forțelor Coalitiei, Șeful Comandamentului Central al Statelor Unite va sprijini direct CPA pentru reducerea ostilităților, menținerea integrității teritoriale și a securității Irakului, identificarea, izolarea și distrugerea armelor de distrugere în masă și acordarea de asistență pentru realizarea mandatului Coalitiei în general.

Secțiunea 2

Dreptul aplicabil

Legislația în vigoare în Irak la data de 16 aprilie 2003 va continua să se aplice, dacă nu a fost suspendată sau abrogată de CPA sau de legislație elaborată de către instituții democratice irakiene și în măsura în care aceste legi nu împiedică CPA să-și exercite funcțiile și să-și execute obligațiile asumate și nu intră în conflict cu regulamente sau ordine actuale sau viitoare emise de CPA. ...”

13. Administrația Autorității Provizorii a Coalitiei a fost împărțită pe regiuni. Responsabilitatea și controlul pentru CPA Sud au fost acordate Marii Britanii, sub conducerea unui Coordonator Regional al Marii Britanii. Acoperea cele patru regiuni sudice din totalul de opt regiuni irakiene, fiecare dintre acestea având un guvernator cu atribuții de coordonare. Trupele Marii Britanii au fost postate în această zonă. Marea Britanie a fost reprezentată la nivel central în Autoritatea Provizorie a Coalitiei de către Cabinetul Reprezentantului Special al Marii Britanii. Potrivit guvernului britanic, deși Reprezentantul Special al Marii Britanii și cabinetul său au încercat să influențeze politica și procesul decizional al Autorității Provizorii a Coalitiei, personalul britanic nu a avut autoritate decizională în cadrul Autorității. Toate deciziile administrative și politice ale Autorității Provizorii a Coalitiei au fost luate de către Ambasadorul Bremer.

14. Rezoluția 1483 a Consiliul de Securitate al ONU la care face referire Ambasadorul Bremer în Regulamentul nr. 1 al Autorității Provizorii a Coalitiei a fost, de fapt, adoptat șase zile mai târziu, pe data de 22 mai 2003 și prevedea următoarele:

“Consiliul de Securitate,

Reamintind toate rezoluțiile anterioare relevante,

Reafirmând suveranitatea și integritatea teritorială a Irakului,

Reafirmând, de asemenea, importanța procesului de dezarmare a Irakului de armele de distrugere în masă și a eventualei confirmări a dezarmării Irakului,

Subliniind dreptul poporului irakian de a-și determina în mod liber viitorul politic și de a deține controlul asupra propriilor resurse naturale, salutând angajamentul tuturor părților interesate de a sprijini crearea unui climat în care să se poată atinge aceste obiective cât mai repede posibil și exprimând dorința ca ziua în care Irakul se poate guverna singur să fie cât mai aproape,

Încurajând eforturile poporului irakian de a forma un guvern reprezentativ, bazat pe principiul supremației legii, care să acorde drepturi egale și justiție tuturor cetățenilor irakieni fără deosebire de etnie, religie sau gen, și, în legătură cu aceasta, reamintește rezoluția 1325 (2000) din 31 octombrie 2000,

...

Salutând efectuarea de către poporul irakian a primilor pași în această privință prin declarațiile de la Nasiriyah, din 15 aprilie 2003, și cea de la Baghdad din 28 aprilie 2003,

Exprimând convingerea că Națiunile Unite trebuie să aibă un rol esențial în acordarea de ajutor umanitar, în procesul de reconstrucție a Irakului și de reinstaurare și stabilire a instituțiilor naționale și locale pentru guvernarea reprezentativă,

...

Având în vedere scrisoarea din 8 mai 2003 a Reprezentanților Permanenți ai Statelor Unite ale Americii și Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord adresată Președintelui Consiliului de Securitate (S/2003/538) și recunoscând autoritatea specială, responsabilitatea și obligațiile ce decurg din dreptul internațional în calitatea acestor state de puteri ocupante sub comandă unică ('Autoritatea'),

Având în vedere și faptul că alte state, care nu sunt puteri ocupante, colaborează la momentul actual sau vor colabora cu Autoritatea,

Salutând, de asemenea, disponibilitatea Statelor Membre de a contribui la stabilitatea și securitatea Irakului prin furnizarea de personal, echipament și alte materiale prin intermediul Autorității,

Exprimând îngrijorarea că numeroase persoane de naționalitate kuveitiană sau de alte naționalități decât irakiană sunt date dispărute încă din 2 august 1990,

Afirmând faptul că situația în Irak, deși îmbunătățită, continuă să reprezinte o amenințare la adresa păcii și securității internaționale,

Acționând în temeiul Capitolului VII din Carta Națiunilor Unite,

1. *Face un apel* către Statele Membre și către organizațiile interesate să sprijine poporul irakian în eforturile sale de a-și reforma instituțiile și de a-și reconstrui țara și de a contribui la crearea unui climat de stabilitate și securitate în Irak, în conformitate cu această rezoluție;
2. *Cere* Statelor Membre apte pentru aceasta să răspundă imediat apelurilor umanitare pentru Irak lansate de către Națiunile Unite sau alte organizații internaționale pentru a satisface nevoile umanitare și de altă natură ale poporului irakian prin furnizarea de hrană, medicamente și materiale necesare pentru reconstrucția și reabilitarea infrastructurii economice a Irakului;
3. *Face un apel* către Statele Membre să nu protejeze membrii vechiului regim politic irakian care sînt presupuși responsabili de crime și atrocități și de acorda ajutor pentru a-i deferi justiției;
4. *Cere* Autorității, în conformitate cu Carta Națiunilor Unite și cu alte documente de drept internațional relevante, să promoveze bunăstarea poporului irakian printr-o administrare efectivă a teritoriului, inclusiv prin restaurarea unui climat de securitate și stabilitate și a unui mediu propice pentru ca poporul irakian să-și poată determina în mod liber viitorul politic;
5. *Cere* tuturor celor vizați să-și îndeplinească obligațiile ce decurg din dreptul internațional, inclusiv din Convențiile de la Geneva din 1949 și a Regulamentelor de la Haga din 1907;

...

8. *Solicită* Secretarului General să numească un Reprezentant Special pentru Irak ale cărui responsabilități independente vor include sprijinirea, în mod regulat, a

Consiliului în activitatea sa desfășurată potrivit prezentei rezoluții, coordonarea activităților Națiunilor Unite desfășurate în perioada postconflictuală din Irak, coordonarea agențiilor care aparțin Națiunilor Unite și a agențiilor internaționale implicate în acordarea de asistență umanitară și în procesul de reconstrucție a Irakului și, în coordonare cu Autoritatea, sprijinirea proceselor de:

(a) coordonare a asistenței umanitare și pentru reconstrucție acordate de agențiile Națiunilor Unite și între agențiile Națiunilor Unite și organizațiile neguvernamentale;

(b) întoarcere voluntară, sigură și ordonată a refugiaților și a persoanelor dizlocate;

(c) colaborare intensivă cu Autoritatea, poporul irakian și alte entități interesate pentru a reinstaura și restabili instituții naționale și locale pentru o guvernare reprezentativă, inclusiv prin colaborarea pentru facilitarea procesului de creare a unui guvern irakian reprezentativ, recunoscut la nivel internațional;

(d) facilitarea reconstruirii infrastructurii de bază, în colaborare cu alte organizații internaționale;

(e) reconstrucția economică și dezvoltarea durabilă, inclusiv prin coordonarea între organizațiile naționale și regionale, și după caz, societatea civilă, donatori și instituțiile financiare internaționale;

(f) încurajarea eforturilor internaționale de contribuție la exercitarea funcțiilor administrației civile de bază;

(g) promovarea protecției drepturilor omului;

(h) încurajarea eforturilor internaționale de contribuție la procesul de reconstrucție a forței polițienești irakiene; și

(i) încurajarea eforturilor internaționale de contribuție la procesul de reformă legislativă și judiciară;

9. *Sprijină* formarea, de către poporul irakian, cu ajutorul Autorității și în colaborare cu Reprezentantul Special al ONU, a unei administrații interimare ca administrație de tranziție condusă de irakieni, până la crearea de către poporul irakian a unui guvern reprezentativ, recunoscut pe plan internațional, care să preia responsabilitățile Autorității;

...

24. *Cere* Secretarului General să întocmească la intervale regulate rapoarte către Consiliu referitoare la activitatea Reprezentantului Special, cu privire la implementarea prezentei rezoluții și la activitatea Comitetului Internațional de Consiliere și Monitorizare și *încurajează* Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Statele Unite ale Americii să informeze Consiliul, la intervale regulate, asupra eforturilor depuse în temeiul prezentei rezoluții;

25. *Decide* să evalueze implementarea prezentei rezoluții în termen de douăsprezece luni de la adoptare și necesitatea adoptării de măsuri suplimentare, după caz;

26. *Cere* Statelor Membre și organizațiilor internaționale și regionale să contribuie la implementarea prezentei rezoluții;

27. *Decide* să rămână sesizată în continuare cu privire la această problemă.”

5. Evoluții între iulie 2003 și iunie 2004

15. În iulie 2003, s-a format Consiliul de Guvernare a Irakului. Autoritatea Provizorie a Coaliției trebuia să se consulte cu acesta cu privire la orice subiect care ținea de guvernarea provizorie a Irakului.

16. Pe data de 16 octombrie 2003, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite a adoptat o nouă rezoluție, nr. 1511, care prevedea, printre altele, următoarele:

“Consiliul de Securitate

...

Subliniind faptul că suveranitatea Irakului rezidă în Statul Irakian, reafirmând dreptul poporului irakian de a-și determina în mod liber viitorul politic și de a-și controla propriile resurse naturale, exprimând încă o dată dorința fermă ca ziua în care irakienii să se guverneze singuri să fie cât mai aproape și recunoscând importanța sprijinului internațional, în special a țărilor din regiune, vecinii Irakului, și a organizațiilor internaționale pentru accelerarea acestui proces,

Recunoscând faptul că sprijinul internațional pentru reinstaurarea unui climat de stabilitate și securitate este esențial pentru bunăstarea poporului irakian și pentru a da posibilitatea tuturor celor vizați să-și desfășoare activitățile în numele poporului irakian și salutând contribuțiile Statelor Membre cu privire la aceste eforturi, în temeiul rezoluției 1483 (2003),

Salutând decizia Consiliul de Guvernare a Irakului de a crea un comitet de elaborare a constituției, în vederea organizării unei conferințe constituționale, ocazie cu care se va redacta un proiect de constituție care să înglobeze aspirațiile poporului irakian și solicitându-i acestuia să accelereze procesul,

...

Afirmând faptul că situația în Irak, deși îmbunătățită, continuă să reprezinte o amenințare la adresa păcii și securității internaționale,

Acționând în temeiul Capitolului VII din Carta Națiunilor Unite,

1. *Reafirmă* integritatea teritorială și suveranitatea Irakului și subliniază, în acest context, caracterul temporar a exercitării responsabilităților, autorității și a obligațiilor specifice de către Autoritatea Provizorie a Coaliției (Autoritatea) în temeiul dreptului internațional aplicabil recunoscut și enunțat în rezoluția 1483 (2003), a cărei mandat va înceta când va fi investit un guvern reprezentativ, stabilit de poporul irakian și recunoscut pe plan internațional și care va asuma responsabilitățile Autorității, printre altele, prin măsurile expuse în paragrafele de la 4 la 7 și 10 infra;

...

4. *Stabilește* ca organe principale ale administrației interimare a Irakului Consiliul de Guvernare și miniștrii săi, care fără a afecta eventuala evoluție a lucrurilor, înglobează suveranitatea Statului Irakian în perioada tranzitorie, când va fi investit un guvern reprezentativ, recunoscut pe plan internațional și care va asuma responsabilitățile Autorității;

5. *Afirmă* că administrarea Irakului va fi asumată progresiv de structurile emergente de administrare interimară a Irakului;

6. *Cere* Autorității, în acest context, să reatribuie responsabilitățile și autoritatea de guvernare poporului irakian de îndată ce acest lucru va fi posibil, și ca, în colaborare cu Consiliul de Guvernare și cu Secretarul General, dacă e cazul, să întocmească rapoarte către Consiliu cu privire la progresele realizate;

7. *Invită* Consiliul de Guvernare să furnizeze Consiliului de Securitate, pentru evaluare, până cel târziu la data de 15 decembrie 2003, în colaborare cu Autoritatea și după cum permit împrejurările, cu Reprezentantul Special al Secretarului General, un program detaliat pe activități și intervale temporale pentru elaborarea unui proiect de constituție a Irakului și pentru organizarea de alegeri democratice în temeiul acestei constituții;

8. *Susține* că Națiunile Unite, acționând prin intermediul Secretarului General, a Reprezentantului său Special și prin Misiunea de Asistență a Națiunilor Unite în Irak trebuie să-și accentueze rolul vital în Irak, inclusiv prin acordarea de ajutor umanitar, promovarea procesului de reconstrucție economică și crearea unui climat propice dezvoltării durabile a Irakului și prin eforturi susținute pentru reinstaurarea și stabilirea instituțiilor naționale și locale în vederea unei guvernări reprezentative;

...

13. *Afirmă* că asigurarea securității și stabilității este un factor esențial pentru desăvârșirea procesului politic descris în paragraful 7 supra și pentru a permite Națiunilor Unite să contribuie efectiv la acest proces și la implementarea rezoluției 1483 (2003), și *autorizează* o forță multinațională sub comandă unică să ia toate măsurile necesare pentru a contribui la menținerea securității și stabilității în Irak, inclusiv în scopul de a asigura condițiile necesare pentru implementarea programului fixat și pentru a asigura securitatea Misiunii de Asistență a Națiunilor Unite în Irak, a Consiliului de Guvernare a Irakului și a altor instituții ale administrației interimare a Irakului și a infrastructurii umanitare și economice de bază;

14. *Solicită cu insistență* Statelor Membre să acorde asistență în temeiul acestui mandat al Națiunilor Unite, inclusiv prin trimiterea de trupe militare, care să sprijine forța multinațională la care se face referire în paragraful 13 supra;

15. *Decide* ca evaluarea criteriilor și misiunii forței multinaționale la care se face referire în paragraful 13 supra să se facă de către Consiliu în cel mult un an de la data aceste rezoluții și că, în orice caz, mandatul acestei forțe va expira după desăvârșirea procesului politic descris în paragrafele de la 4 la 7 și 10 supra, și își exprimă disponibilitatea de a evalua la data respectivă dacă este necesară activitatea ulterioară a forței multinaționale, luând în considerare opiniile unui guvern irakian reprezentativ, recunoscut pe plan internațional;

...

25. *Cere* ca Statele Unite, în numele forței multinaționale așa cum este descrisă în paragraful 13 supra, să întocmească un raport către Consiliul de Securitate cu privire la eforturile și progresele realizate de către această forță, în funcție de necesități, dar nu la intervale mai mari de șase luni;

26. *Decide* să rămână sesizată în continuare cu privire la această problematică.”

17. Pe data de 8 martie 2004, Consiliul de Guvernare a Irakului a promulgat o lege cu privire la Administrarea Statului Irakian în Perioada Tranzitorie (cunoscută sub denumirea de “Legea Administrației Tranzitorii”). Această lege asigură un cadru legal provizoriu pentru administrarea Irakului în perioada tranzitorie, care trebuia să înceapă la data

de 30 iunie 2004 prin înființarea unui guvern interimar irakian (“Guvernul interimar”) și dizolvarea Autorității Provizorii a Coaliției.

18. Noul regim a fost prevăzut în rezoluția 1546 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, adoptată pe data de 8 iunie 2004, care prevedea că, printre altele, Consiliul de Securitate, acționând în temeiul Capitolului VII din Carta Națiunilor Unite:

“1. *Susține* formarea unui Guvern Interimar suveran al Irakului, așa cum a fost prezentat pe data de 1 iunie 2004, care va exercita responsabilitatea și autoritatea deplină de guvernare a Irakului începând cu data de 30 iunie 2004, abținându-se de la adoptarea oricăror măsuri care ar afecta soarta Irakului în afara perioadei limitate de interimat, până când va fi învestit un Guvern irakian de Tranziție ales, așa cum este prezentat în paragraful 4 infra;

2. *Salută* faptul că pe data de 30 iunie 2004, va înceta ocupația Irakului și Autoritatea Provizorie a Coaliției își va înceta activitatea și că Irakul își va redobândi, pe deplin, suveranitatea;

...

8. *Salută* eforturile constante ale noului Guvern Interimar al Irakului de a întări forțele de securitate irakiene, inclusiv pe cele militare (la care ne vom referi ulterior sub denumirea de ‘forțele de securitate irakiene’), acționând sub autoritatea Guvernului Interimar al Irakului și a succesorilor săi și care va juca un rol din ce în ce mai important, până când va putea asuma întreaga responsabilitate pentru menținerea securității și stabilității în Irak;

9. *Remarcă* faptul că prezența forței multinaționale în Irak este cerută de noul Guvern Interimar al Irakului și *reînoiește*, prin urmare, autorizația pentru prezența forței multinaționale sub comandă unică stabilită prin rezoluția 1511 (2003), având în vedere scrisoarea anexată prezentei rezoluții;

10. *Decide* ca forța multinațională să aibă autoritatea să ia toate măsurile necesare pentru a-și aduce contribuția la menținerea securității și stabilității în Irak, în conformitate cu scrisorile anexate prezentei rezoluții prin care este exprimată, printre altele, dorința Irakului de a continua prezența forței multinaționale și stabilindu-i obiectivele, inclusiv prevenirea și combaterea terorismului, astfel încât, printre altele, Națiunile Unite să-și îndeplinească rolul de a sprijini poporul irakian, așa cum s-a subliniat în paragraful șapte supra și pentru ca poporul irakian să-și poată pune în aplicare în mod liber și fără nicio intimidare programul stabilit pentru desfășurarea procesului politic și să beneficieze de activitățile de reconstrucție și reabilitare; ...”

6. *Transferul autorității către Guvernul Interimar*

19. Pe data de 28 iunie 2004, Autoritatea Provizorie a Coaliției și-a transferat întreaga autoritate către Guvernul Interimar și a încetat, prin urmare să existe. Ulterior, trupele forței multinaționale, inclusiv trupele britanice care făceau parte din aceasta, au rămas postate în Irak, ca urmare a cererii guvernului irakian și autorizării emise de Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite.

B. Trupele militare britanice în Irak între mai 2003 și iunie 2004

20. În această perioadă, Forțele Coalitiei erau formate din șase divizii, comandate de generali americani. Patru dintre aceste divizii erau americane și două multinaționale. Fiecare divizie avea atribuții într-o anumită zonă geografică din Irak. Marii Britanii i s-a atribuit comanda Diviziei Multinaționale (Sud-Est), care cuprindea provinciile Al-Basrah, Maysan, Thi Qar și Al-Muthanna, o suprafață de 96 000 km², cu o populație de 4,6 milioane de locuitori. În Divizia Multinațională (Sud-Est) erau postate 14 500 de trupe ale coalitiei, inclusiv 8 150 de trupe britanice. Principalul teatru de desfășurare a operațiunilor de către trupele britanice din Divizia Multinațională (Sud-Est) erau provinciile Al-Basrah și Maysan, cu o populație totală de 2,75 milioane. Puțin peste 8 000 de trupe britanice erau postate în această zonă, dintre care puțin peste 5 000 aveau responsabilități operative.

21. Începând din 2003, forțele britanice au îndeplinit două funcții esențiale. Prima era menținerea securității în zona de activitate a Diviziei Multinaționale (Sud-Est), în special în provinciile Al-Basrah și Maysan. Principala sarcină în procesul de menținere a păcii era de a restabili forțele de securitate irakiene, inclusiv cele polițienești. Alte sarcini includeau patrulare, arestări, operațiuni antiteroriste, asigurarea ordinii publice în cazul unor demonstrații civile, protejarea utilităților esențiale și a infrastructurii și protejarea sediilor de poliție. A doua funcție esențială a trupelor britanice era sprijinirea administrației civile a Irakului printr-o multitudine de activități, de la asigurarea legăturii între Autoritatea Provizorie și Consiliul de Guvernare a Irakului cu administrația locală, la participarea la procesul de reconstrucție a infrastructurii.

22. În Raportul Aitken (a se vedea paragraful 69 infra), pregătit în numele Comandantului General al Armatei, situația postconflictuală în Irak se putea descrie astfel:

“Contextul în care s-au desfășurat operațiunile în Irak a fost extraordinar de complex. Nu este rolul acestui raport să comenteze cu privire la aspectele de *jus bellum* (dreptul războiului) ale operațiunilor și nici asupra opiniei publice cu privire la ocupație. Este însă important de remarcat că planurile Alianței după invazie s-au concentrat mai mult asupra reducerii efectelor dezastrului umanitar (care s-a produs, în orice caz, în proporții care nu au fost anticipate) și mai puțin pe activitatea criminală și revolta ulterioară care au avut loc. O consecință a acestui fapt a fost că nu am avut suficiente trupe la dispoziție pentru a se ocupa efectiv de situația în care ne-am aflat. Operațiunile de menținere a păcii necesită un număr mare de trupe pentru a impune legea și ordinea cerute pentru sancționarea unui război, ori trupele noastre erau răsfirate în teritoriu. În această anchetă (în aprilie 2005) privind incidentul Breadbasket [presupuse abuzuri asupra deținuților irakieni suspectați de a fi prădat depozitele de ajutoare umanitare], Brigadierul Carter descria condițiile din Irak astfel:

‘... mai 2003, la aproximativ câteva luni după ce trupele britanice au început procesul de tranziție de la operațiuni ofensive la acțiuni de stabilizare. Situația era schimbătoare. Trupelor combatante li s-a atribuit responsabilitatea pe zone

geografice, în general pe baza obiectivelor lor tactice inițiale. Operațiunile de luptă se încheiaseră în mod oficial și regulile de luptă se schimbaseră pentru a reflecta această modificare, dar exista o evoluție a incidentelor cu arme de foc. Deși aceste incidente aveau loc, de obicei, între irakieni care doreau să se răzbune pentru fapte mai vechi sau care erau implicați în activități criminale, au existat indicii că numărul amenințărilor adresate soldaților britanici era în creștere...Structura forțelor militare britanice era în schimbare. Mare parte din efectivele folosite pentru invazie erau trimise acasă. O parte dintre efective erau necesare pentru operațiuni în alte zone și UK exercita o mare presiune pentru a reduce efectivele la numere care să poată fi susținute...Atitudinile locale erau, de asemenea, în schimbare. Deși la început a fost încântată, populația šiită inițial asuprită din zona Basrei a devenit suspicioasă și pe la mijlocul lunii mai a devenit frustrată. Aspirațiile și așteptările acesteia nu fuseseră îndeplinite. Nu exista o guvernare sau o administrație irakiană. Aprovizionarea cu gaz și apă potabilă nu era suficientă, electricitatea era cu intermitențe și spitalele erau pline de răniți din timpul luptelor. Podurile și drumurile principale fuseseră distruse de bombele lansate de forțele Coaliției. Legea și ordinea nu mai existau. Poliția irakiană dispăruse; cei câțiva agenți de securitate care rămăseseră erau vârstnici și incapabili și forțele armate irakiene fuseseră capturate, desconcentrate sau soldații dezertaseră. Criminalii fuseseră lăsați în libertate și închisorile fuseseră devalizate. Membrii aparatului judiciar se ascundeau. Toate sediile instituțiilor guvernamentale fuseseră atacate și bunurile mobile fuseseră furate. Clădiri nesigure au fost ocupate de vagabonzi. Criminalitatea era endemică și în anumite părți din Basra se instaurase anarhia. Deturnări, răpiri de copii, crime din război, furturi de mașini și tâlhării erau frecvente. În foarte scurt timp bogăția a fost total redistribuită.'

În acest mediu, armata britanică era singurul agent de menținere a legii și ordinii în zona sa de operațiuni. Atunci când Responsabilul pentru afaceri internaționale al Asociației Comisarilor-Şef de Poliție, dl. Paul Kernaghan, a vizitat Irakul în mai 2003 a afirmat că nu recomandă trimiterea agenților de poliție civilă pe câmpurile de luptă, din cauza situației precare în ceea ce privește securitatea. Ultima dată când armata a exercitat ocupația militară a fost în 1945 – și atunci a petrecut multe luni pentru a se pregăti pentru acest rol; în mai 2003, aceeași soldați care luptaseră cu mare intensitate într-un război clasic trebuiau să se transforme, aproape peste noapte, în singurii capabili să înființeze agențiile guvernamentale și să acorde ajutor umanitar pentru populația din sudul Irakului. Trupelor combatante (formate dintr-un Locotenent-Colonel și aproximativ 500 de soldați) li s-a alocat competența pentru zone de sute de km²; companiilor (un maior cu aproximativ 100 de oameni sub comandă) li s-a alocat competența conducerii unor orașe întregi. Planurile invaziei britanice limitaseră distrugerea infrastructurilor fizice cât mai mult posibil; dar având la dispoziție doar personal militar pentru a reabilita aceste infrastructuri și sprijin foarte limitat din partea personalului local, această sarcină a reprezentat o presiune enormă pentru armată.

Unul dintre efectele acestei lipse de infrastructură civilă a fost impasul în care s-au aflat soldații britanici atunci când s-au confruntat cu infracționalitatea clasică. Experiența noastră în Irlanda de Nord și în operațiunile de menținere a păcii efectuate prin lume, au stabilit principiul clar al rolului primordial al poliției atunci când vine vorba despre combaterea criminalității în medii operative. Soldații acceptă că se pot confrunta cu criminalitatea și că li se cere, uneori, să facă arestări; dar (în ciuda unor manifestări ale acestui sindrom în Kosovo în 1999) doctrina și practica noastră nu ne-a pregătit pentru a combate criminalitatea atunci când nu mai există forța polițienească, nu mai există un sistem judiciar pentru a-i sancționa pe răufăcători și nici închisori pentru a-i închide. Chiar și atunci când începea să

renască o forță polițienească irakiană în 2003, trupele noastre nu aveau prea mare încredere în capacitatea acestora de a-i trata în mod echitabil și rezonabil pe criminalii care îi erau deferiți. Astăzi este un lucru cunoscut că unii soldați au acționat în afara legii atunci când au avut de-a face cu criminalii locali. Oricât de atenți ar fi fost, comandanții nu puteau fi peste tot, și, deci, nu putea fizic să-și supravegheze trupele atât cât ar fi fost de dorit; prin urmare, atunci când se produceau incidente, acestea erau greu de identificat și contracarat.”

23. Arhivele militare britanice arată că, până la data de 30 iunie 2004, au avut loc aproximativ 178 de demonstrații și 1 050 de atacuri violente împotriva forțelor Coalіției din Divizia Multinațională (Sud-Est) începând din 1 mai 2003. Atacurile violente au constat în cinci atacuri anti-aeriene, 12 atacuri cu grenadă, 101 atacuri cu dispozitive explozive improvizate, 52 de tentative de atacuri cu dispozitive explozive improvizate, 145 de atacuri cu obuze, 147 de atacuri cu grenade propulsate de rachete, 535 împușcături și 53 de alte tipuri. Aceleași arhive arată că, între mai 2003 și martie 2004, 49 de irakieni au fost uciși în incidente în care trupele britanice au utilizat forța.

C. Regulamentul de luptă

24. Utilizarea forței de către trupele britanice în timpul operațiunilor militare este reglementată de Regulamentul de Luptă relevant. Regulamentul de Luptă privind utilizarea forței letale de către trupele britanice în Irak a fost înscris într-un set de instrucțiuni înmânate fiecărui soldat, cunoscut sub numele de Cardul Alpha. Cardul Alpha stabilea regulile de luptă în următorii termeni:

“CARD A – GHID PENTRU DESCHIDEREA FOCULUI PENTRU PERSONALUL

AUTORIZAT SĂ POARTE ARME ȘI MUNIȚII ÎN TIMPUL SERVICIULUI
ÎNDRUMAR GENERAL

1. Acest îndrumar nu afectează dreptul inerent la autoapărare. Totuși, în orice situație, nu trebuie să utilizați mai multă forță decât este absolut necesar.

ARMELE DE FOC TREBUIE FOLOSITE DOAR ÎN ULTIMĂ INSTANȚĂ

2. Atunci când se realizează paza unui bun, nu trebuie să folosiți forța letală decât pentru **protejarea vieții umane**.

PROTEJAREA VIEȚII UMANE

2. Sunteți autorizați să deschideți focul împotriva unei persoane doar dacă acesta/aceasta săvârșește sau este pe cale să săvârșască **un act apt să pună în pericol viața și nu există o altă modalitate de a înlătura acest pericol**.

AVERTISMENTUL

4. Un avertisment TREBUIE dat înainte de a deschide focul, cu excepția cazului când acest lucru:

a. ar crește riscul de ucidere sau vătămare gravă a dumneavoastră sau a oricărei alte persoane, alta decât atacatorul sau atacatorii,

SAU

b. dumneavoastră sau cei din imediata dumneavoastră apropiere sunteți expuși unui atac armat.

5. Trebuie să avertizați strigând:

‘MARINARI, SOLDAȚI, PILOȚI, OPRIȚI SAU TRAG.’

Sau alte cuvinte cu aceeași semnificație.

DESCHIDEREA FOCULUI

6. Dacă trebuie să deschideți focul:

a. Trebuie să trageți doar în ținte precise,

ȘI

b. Nu trebuie să trageți mai multe focuri decât este necesar,

ȘI

c. Trebuie să vă luați toate precauțiile rezonabile pentru a nu răni pe altcineva decât ținta.”

D. Ancheta privind uciderea civililor irakieni cu implicarea soldaților britanici

1. Decizia Poliției Regale Militare de a deschide o anchetă cu privire la incident

25. Pe data de 21 iunie 2003, Brigadierul Moore (Comandantul Brigadei 19 Mecanizate în Irak între iunie și noiembrie 2003) a emis un document oficial cu privire la ancheta privind incidentele cu armă de foc. În acest document se prevedea că toate incidentele cu armă de foc trebuie să fie raportate și Șeful Poliției Militare trebuia să fie informat despre acestea. Ofițeri independenți din cadrul Poliției Regale Militare urmau să evalueze incidentul și să decidă dacă acesta respectă Regulamentul de Luptă. Dacă se decidea că incidentul a respectat Regulamentul de Luptă, urma a se lua declarații și un raport complet trebuia prezentat pe linie de comandă. Dacă se decidea că incidentul nu a respectat Regulamentul de Luptă și a implicat ucidere sau vătămare gravă, responsabilitatea anchetei trebuia atribuită Poliției Regale Militare, Divizia Specială de Investigații (a se vedea paragraful 28 infra), de către Șeful Poliției Militare în cel mai scurt timp.

26. Totuși, Brigadierul Moore a hotărât ca, începând cu data de 28 iulie 2003, acest document să fie revizuit. Noul document impunea ca toate incidentele de acest tip să fie imediat raportate de către soldatul implicat Diviziei Multinaționale (Sud-Est) printr-un Raport de Incident Grav. Acest raport deschidea o anchetă a incidentului, atribuită Comandantului de Companie sau Comandantului direct al soldatului implicat. În probatoriul său în fața tribunalelor interne, Brigadierul Moore a explicat:

“Tipul anchetei cu privire la incident varia în funcție de situația de pe teren și de circumstanțele cauzei. În general, Comandantul de Companie sau Comandantul direct lua declarații de la membrii patrului implicate și asculta înregistrările radio. Putea include și fotografierea scenei. Uneori, ancheta continua cu o întâlnire cu membrii familiei sau tribului persoanei ucise. Ancheta la nivel de unitate, totuși, nu includea o autopsie, deoarece Brigada nu avea la dispoziție materialele necesare pentru o astfel de examinare.”

În cazul în care Comandantul direct considera, pe baza informațiilor disponibile, că soldatul a acționat în conformitate cu Regulile de Luptă, nu se impunea deschiderea unei anchete de către Brigada Specială de Investigații. Comandantul direct îl informa în scris despre această decizie pe Brigadierul Moore. În cazul în care Comandantul direct nu putea lua o astfel de decizie, dacă nu avea suficiente informații la dispoziție, i se cerea să inițieze o anchetă ce urma să fie efectuată de către Brigada Specială de Investigații.

27. Între ianuarie și aprilie 2004, această practică a fost schimbată, datorită faptului că mediul devenise mai puțin ostil și interesului deosebit al media și al Parlamentului cu privire la incidentele soldate cu uciderea irakienilor în care erau implicate forțele armate ale Marii Britanii. Pe data de 24 aprilie 2004, a fost adoptat de către Comandantul Diviziei Multinaționale (Sud-Est) un nou document, prin care se cerea ca toate incidentele cu armă de foc în care erau implicate forțele armate ale Marii Britanii și soldate cu uciderea sau rănirea civililor să fie investigate de către Brigada Specială de Investigații. În cazuri excepționale, Comandantul de Brigadă putea decide că o anchetă nu este necesară. Orice astfel de decizie trebuia să fie notificată în scris Comandantului Diviziei Multinaționale (Sud-Est).

2. Ancheta efectuată de Poliția Regală Militară (Brigada Specială de Investigații)

28. Poliția Regală Militară face parte din armată și desfășoară împreună cu aceasta operațiuni în străinătate, dar are o linie separată de comandă. Ofițerii de poliție militară raportează Șefului Poliției Militare, care raportează Generalului Adjutant. În cadrul Poliției Regale Militare, Brigada Specială de Investigații este responsabilă cu investigarea infracțiunilor grave comise de membrii forțelor militare britanice în timpul serviciului, incidente care presupun contacte între militari și civili și cu efectuarea oricăror altor investigații care-i sunt atribuite, inclusiv a incidentelor cu privire la uciderea civililor de către soldați britanici. Pentru a le asigura independența în timpul operațiunilor, Brigada Specială de Investigații operează în unități discrete, care au propria linie de comandă, condusă de Ofițeri-Șef de Poliție Militară aflați pe teren în acest scop.

29. Deschiderea anchetelor cu privire la uciderea civililor cu implicarea soldaților britanici s-a făcut fie la cererea Comandanților Unităților vizate,

fie din propria inițiativă a Brigăzii Speciale de Investigații, atunci când a luat cunoștință de astfel de incidente prin alte mijloace. Totuși, ancheta efectuată din proprie inițiativă poate fi oprită la instrucțiunea Șefului Poliției Militare sau a Comandantului Unității implicate.

30. Anchetele Brigăzii Speciale de Investigații în Irak au fost marcate de o serie de dificultăți, cum ar fi probleme de securitate, lipsa interpreților, considerente culturale (de exemplu, practica musulmană care cere ca un cadavru să fie îngropat în maxim 24 de ore și să nu fie dezgropat înainte de 40 de zile), lipsa medicilor legiști și a materialelor necesare efectuării autopsiilor, lipsa înregistrărilor, probleme de logistică, clima și condițiile generale de muncă. Raportul Aitken (a se vedea paragraful 69 infra) rezuma situația astfel:

“Nu doar trupele de luptă s-au aflat în dificultate în aceste împrejurări. Sistemul judiciar militar actual este pertinent, independent și adaptat scopului; dar chiar și cel mai eficace sistem judiciar s-ar vedea pus în situația de a lupta pentru a realiza o anchetă, pentru a acorda consiliere sau pentru a condamna vinovații, acolo unde infrastructura civilă este practic inexistentă. Și astfel, imediat după războiul de pe câmpul de luptă, Poliția Militară s-a confruntat cu probleme mari cu privire la strângerea de probe de o calitate care să se ridice la standardele înalte impuse de dreptul englez. Arhivele – folosite în mod curent ca punct de referință în anchetele penale – lipseau; diferențele de interpretare a dreptului dintre poporul irakian și poliția engleză au contribuit la crearea unei atmosfere de ostilitate și suspiciune; și armata se confrunța cu un mediu operațional din ce în ce mai periculos – într-adevăr, pe data de 24 iunie 2003, șase membri ai Poliției Regale Militare au fost uciși în Al Amarah. Obiceiurile locale împiedicau, de asemenea, înfăptuirea justiției la standardele engleze: în cazul lui Nadhem Abdullah, de exemplu, familia decedatului a refuzat să predea cadavrul pentru autopsie – acest fapt reducând în mod semnificativ calitatea probelor colectate cu privire la decesul său.”

Raportul Aitken s-a referit, de asemenea, la problemele cu care s-a confruntat Brigada Specială de Investigații în încercarea de a investiga presupuse abuzuri grave, probleme cauzate de sentimentul de loialitate al soldaților pentru colegii lor, sentiment care poate duce la o lipsă de colaborare din partea personalului militar și de ceea ce judecătorul curții marțiale care a examinat incidentul privind uciderea fiului celui de-al șaselea reclamant a descris ca fiind un “zid al tăcerii” din partea câtorva dintre militarii chemați să depună mărturie.

31. După finalizarea anchetei de către Brigada Specială de Investigații, ofițerul desemnat raportează în scris Comandantului Unității implicate. Un astfel de raport include o scrisoare descriptivă cu un rezumat al probatoriului și copii ale oricăror mijloace de probă pertinente, cum ar fi declarații ale martorilor sau ale anchetatorilor. Raportul nu conține vreo decizie sau vreo concluzie cu privire la ce s-a petrecut pe teren. Decizia de a trimite sau nu cauza organului de anchetă pentru o eventuală procedură în fața curții marțiale aparține Comandantului Unității.

32. Raportul Aitken (datat 25 ianuarie 2008: a se vedea paragraful 69 *infra*) se exprima cu privire la tragerea la răspundere penală a personalului militar cu privire la uciderea civililor irakieni în următorii termeni:

“S-au efectuat anchete în patru cazuri ce implicau uciderea unor irakieni, ca urmare a unor abuzuri deliberate, aceste cauze fiind deferite ulterior Autorității de Urmărire Penală a Armatei (APA) pe baza faptului că existau indicii că victimele fuseseră ilegal ucise de către trupele britanice. APA a formulat acuzații în trei dintre cauze, considerând că există șanse reale de condamnare și că procesul era de interes public, dar până în momentul de față nu s-a pronunțat nicio condamnare pentru crimă sau ucidere din culpă.

Poziția armatei este fermă în privința urmăririi penale. Ofițerilor comandanți și autorităților ierarhic superioare le este disponibilă consiliere juridică pentru a-i asista pe aceștia în luarea deciziilor cu privire la deferirea cauzelor către APA. Directoratul Serviciului Legal al Armatei (DALS), care răspunde în fața Generalului Adjutant și asigură serviciile legale ale armatei, este numit de către Regină ca APA. În această calitate, are responsabilitatea de a lua decizia de a deschide sau nu o procedură penală în cauzele deferite pe linie de comandă și de a efectua urmărirea penală în cauzele în fața curții marțiale, Curtea Civilă și Curtea de Apel în Procedură Prescurtată și în apelurile în fața Curții Marțiale de Apel și Camera Lorzilor. DALS delegă aceste funcții ofițerilor ALS, numiți ca anchetatori în APA și Brigadierul de Anchete are responsabilitatea cotidiană pentru APA. APA este sub superintendența generală a Avocatului-General și este, pe drept cuvânt, independentă de linia de comandă militară: APA decide în mod independent asupra oportunității inițierii unei proceduri în fața curții marțiale și asupra acuzațiilor și nici linia de comandă a armatei, nici ministrii, funcționarii sau oricine altcineva nu poate lua aceste decizii. Oricât de complicată ar fi situația în care se găsește, armata trebuie să respecte legea în orice moment; după adoptarea deciziei de către APA (pe baza probelor și în temeiul dreptului), armata trebuie să accepte faptul că urmările unei proceduri penale contra unui individ sau acuzațiile aduse pot avea un impact negativ asupra reputației sale.

Lipsa condamnărilor pentru crimă sau ucidere din culpă ca urmare a unui abuz deliberat în Irak poate părea un fenomen îngrijorător, dar este explicabil. Probele trebuie colectate (și așa cum s-a precizat deja, acest lucru nu este un proces ușor); probele trebuie ulterior să fie prezentate curții și acuzații sunt prezumați nevinovați, până când acuzarea poate demonstra contrariul dincolo de orice îndoială. Acesta este un test rigid – care nu diferă de cel aplicabil în procedurile noastre civile. În context mai larg, soluționarea proceselor inițiate de APA în fața curților marțiale este comparabilă cu echivalentul său din tribunalele civile: de exemplu, la sfârșitul anului 2006, rata de condamnări a curții marțiale era de 12%, comparativ cu o rată de 13% în Curțile Coroanei. Eșecul unor asemenea proceduri este inevitabil, dar acest lucru nu înseamnă că aceste proceduri nu ar fi trebuit să aibă loc. Este rolul tribunalelor să stabilească vinovăția, și nu al anchetatorilor. Într-adevăr, faptul că într-un număr mic din cele 200 de cazuri anchetate de Poliția Militară în Irak s-au declanșat urmăriri penale ar putea fi interpretat ca fiind atât un indicator pozitiv, cât și unul negativ: pozitiv, prin faptul că probele colectate și contextul nu au dus la concluzia că este necesară formularea de acuzații penale; negativă, prin aceea că știm că Poliția Militară a fost împiedicată, în unele cazuri, în eforturile sale de a colecta probe la standarde suficient de ridicate pentru a putea formula acuzații penale sau pentru ca ancheta să se desfășoare cu succes.

Este important de notat faptul că niciunul dintre aspectele expuse mai sus nu reprezintă deficiențe fundamentale și nu afectează eficacitatea elementelor-cheie a

Sistemului de Justiție Penală Militară. Atât Brigada Specială de Investigații a Poliției Regale Militare (RMP(SIB)), cât și APA au fost inspectate în 2007. Raportul de inspecție a Poliției expune următoarele: ‘...Inspectoratul de Jandarmerie al Majestății Sale apreciază că RMP(SIB) are competența și capacitatea de a efectua o anchetă rapidă de nivel 36 (privind infracțiuni grave)’; și raportul de inspecție a APA din februarie și martie 2007, realizat de către Inspectoratul Serviciului de Inspecție penală al Majestății Sale, a conchis că: ‘...APA își îndeplinește sarcinile de manieră temeinică și profesionistă, adesea în circumstanțe dificile’, adăugând că 95.7% dintre deciziile de a trimite în judecată au fost corecte, pe baza probelor, și 100% dintre deciziile de a trimite în judecată s-au întemeiat pe existența unui interes public.”

E. Uciderea rudelor reclamanților

33. Relatările care urmează se bazează pe declarațiile de martor ale reclamanților și ale soldaților britanici implicați în fiecare dintre incidentele expuse. Aceste declarații au fost depuse și în procedurile interne și, cu excepția celui de-al cincilea reclamant, au fost prezentate în rezumat în hotărârile pronunțate (în special, în hotărârea Curții Divizionale).

1. Primul reclamant

34. Primul reclamant este fratele lui Hazim Jum’aa Gattah Al-Skeini (“Hazim Al-Skeini”), care avea vârsta de 23 de ani când a decedat. Hazim Al-Skeini era unul dintre cei doi irakieni din tribul Beini Skein împușcați mortal în zona Al-Majidiyah din Basrah, puțin înainte de miezul nopții de 4 August 2003 de către Sergentul A, comandantul unei patruli britanice.

35. În declarația sa de martor, primul reclamant a explicat că, în timpul nopții respective, mai mulți membri ai familiei sale s-au reunit într-o casă din Al-Majidiyah pentru a participa la o ceremonie funerară. În Irak se obișnuiește să se tragă focuri de armă la înmormântări. Primul reclamant a afirmat că el se ocupa de primirea invitaților la ceremonie și i-a văzut pe soldații britanici împușcându-l pe fratele său în timp ce acesta mergea pe stradă spre casă. Potrivit susținerilor primului reclamant, fratele său nu era înarmat și se afla la o distanță de aproximativ zece metri de soldați când a fost împușcat și ucis, împreună cu un alt bărbat. Reclamantul susține că nu știe din ce cauză soldații au deschis focul.

36. Potrivit raportului de incident realizat de englezi, patrula care efectua rondul pe jos și pe timp de noapte, a auzit o serie de împușcături puternice provenind din mai multe puncte din Al-Majidiyah. Înaintând spre sat, patrula a întâlnit pe stradă doi irakieni. Unul dintre aceștia se afla la aproximativ cinci metri distanță de Sergentul A care conducea patrula. Sergentul A a observat că bărbatul era înarmat și și-a îndreptat arma în direcția acestuia. Pe întuneric era imposibil să se aprecieze distanța la care se afla cel de-al doilea bărbat. Crezând că viața sa și a soldaților din patrulă erau amenințate, Sergentul A a deschis focul asupra celor doi bărbați fără a-i avertiza verbal.

37. A doua zi, Sergentul A a dat o declarație despre incident. Aceasta a fost înmănată Comandantului de batalion, Colonelul G, care a considerat că incidentul respecta Regulamentul de Luptă și a scris un raport în acest sens. Colonelul G a trimis raportul la Brigadă, unde a fost examinat de Brigadierul Moore. Brigadierul Moore a solicitat informații suplimentare cu privire la aspectul dacă bărbatul își îndreptase arma către patrulă. Colonelul G a scris un alt raport în care a răspuns la solicitarea Brigadierului Moore. Raportul inițial nu a fost păstrat în arhiva Brigăzii. După examinarea celui de-al doilea raport al Colonelului G de către Brigadierul Moore, directorul adjunct și consilierul juridic, Brigadierul Moore a considerat că Sergentul A a respectat Regulamentul de Luptă și nu a continuat ancheta.

38. Pe 11, 13 și 16 august 2003, Colonelul G s-a întâlnit cu membri ai tribului persoanei decedate. A explicat de ce Sergentul A a deschis focul, a donat tribului 2 500 de dolari americani (USD) din partea Comitetului Bunăvoinței Armatei Britanice și le-a înmănat o scrisoare în care erau explicate circumstanțele morții și prin care se recunoștea că persoana decedată nu încercase să atace soldații britanici.

2. Al doilea reclamant

39. Al doilea reclamant este văduva lui Muhammad Salim, care a fost împușcat mortal de către Sergentul C, puțin după miezul nopții de 6 noiembrie 2003.

40. Reclamanta nu a fost prezentă la locul faptei și probele furnizate de către aceasta se întemeiază pe ceea ce i s-a relatat de către cei care au fost prezenți. A afirmat că pe data de 5 noiembrie 2003, în timpul Ramadanului, Muhammad Salim a plecat să facă o vizită cumnatului său la locuința acestuia din Basrah. Pe la ora 11.30 noaptea, soldați britanici au efectuat un raid în locuință. Au spart ușa de la intrare. Unul dintre soldații britanici a ajuns față în față cu soțul reclamantei pe holul de la intrarea în casă și l-a împușcat pe acesta din urmă în stomac. Soldații britanici l-au transportat la spitalul militar ceh, unde a decedat pe data de 7 noiembrie 2003.

41. Potrivit arhivei britanice cu privire la incident, patrula primise de la o cunoștință de-a unuia dintre interpreți informația că un grup de bărbați înarmați cu pistoale de mari dimensiuni, grenade simple și propulsate de rachete intrase în casa respectivă. S-a dat ordinul de percheziție rapidă și arestare, după caz. Deoarece nimeni nu a deschis ușa când patrula a ajuns la fața locului, soldații au spart ușa. Sergentul C, împreună cu doi soldați, au intrat în casă pe ușa principală și au verificat prima cameră. Intrând în a doua cameră au auzit foc de armă automată prin casă. Când au înaintat în cea de-a doua cameră, doi bărbați înarmați cu pistoale de mari dimensiuni s-au repezit pe scări spre Sergentul C. Acesta nu a mai avut timp să dea avertismentul verbal și, crezând că viața lui era în pericol imediat, a tras un foc de armă înspre primul dintre bărbați, soțul reclamantei, nimerindu-l în stomac. Apoi și-a îndreptat arma către cel de-al doilea bărbat, care a

aruncat-o pe a sa. Familia reclamantei a informat ulterior patrula că aceștia erau avocați și că erau în conflict cu o altă familie de avocați cu privire la proprietatea unor sedii de cabinete de avocatură, ceea ce i-a făcut victime a două atacuri armate care au fost raportate la poliție, unul cu trei zile înainte de incident și al doilea cu doar treizeci de minute înainte de raid.

42. Pe data de 6 noiembrie 2003, Comandantul de Companie a întocmit un raport cu privire la incident. A conchis că patrula a fost indusă în eroare printr-o informație falsă furnizată de cealaltă parte la conflict. Analizând raportul, și după o discuție cu Comandantul de Companie, Colonelul G a tras concluzia că în timpul incidentului s-a respectat Regulamentul de Luptă și că nu se impunea efectuarea unei anchete de către Brigada Specială de Investigații. Prin urmare, a scris un raport în acest sens, pe care l-a înaintat Brigăzii, unde a fost examinat de către Brigadierul Jones. Acesta din urmă s-a consultat cu directorul său adjunct, cu consilierul juridic și cu consilierul său politic. Brigadierul Jones a conchis și el că acest caz este unul tipic, în care s-a respectat Regulamentul de Luptă și a întocmit un raport în acest sens. Reclamanta, care avea în întreținere trei copii minori și o soacră vârstnică, a primit 2 000 USD din partea Comitetului Bunăvoinței Armatei Britanice, împreună cu o scrisoare în care erau explicate circumstanțele decesului.

3. Al treilea reclamant

43. Cel de-al treilea reclamant este soțul lui Hannan Mahaibas Sadde Shmailawi, care a fost împușcat mortal pe data de 10 noiembrie 2003 la Institutul de Educație din zona Al-Maaqal din Basrah, unde al treilea reclamant lucra ca portar de noapte, împreună cu soția și familia.

44. Potrivit declarației de martor a reclamantului, pe la ora 8, în seara respectivă, acesta lua cina împreună cu familia când a pornit din senin o mitralieră în afara clădirii. Gloanțele au lovit-o pe soția sa în cap și în glezne și pe unul dintre copii săi în braț. Soția și copilul reclamantului au fost transportați la spital unde copilul s-a recuperat, dar soția a decedat.

45. Potrivit arhivei britanice cu privire la incident, soția reclamantului a fost împușcată în timpul unui schimb de focuri între o patrulă britanică și câțiva atacatori necunoscuți. După iluminarea zonei prin rachete de semnalizare, cel puțin trei bărbați cu pistoale de mari dimensiuni au fost reperați pe teren, doi dintre aceștia trăgând direct înspre soldații britanici. Unul dintre trăgători a fost împușcat mortal în timpul schimbului de focuri. După aproximativ șapte, zece minute, focul a încetat și bărbații înarmați au fugit. O femeie (soția reclamantului) rănită la cap și un copil rănit la braț au fost găsiți în clădire la percheziție, ambii fiind transportați la spital.

46. În dimineața următoare, Comandantul de Companie a întocmit un raport cu privire la incident, anexând declarațiile soldaților implicați. După analiza raportului și a declarațiilor, Colonelul G a conchis că în timpul incidentului s-a respectat Regulamentul de Luptă și că nu este necesară

efectuarea unei anchete de către Brigada Specială de Investigații. A întocmit un raport în acest sens, pe care l-a înaintat Brigăzii. Raportul a fost examinat de către Brigadierul Jones, care a discutat chestiunea cu directorul adjunct, consilierul său juridic și colonelul G. Brigadierul Jones a ajuns la concluzia că în timpul incidentului s-a respectat Regulamentul de Luptă și că nu este necesară continuarea investigațiilor.

4. Al patrulea reclamant

47. Cel de-al patrulea reclamant este fratele lui Waleed Sayay Muzban, în vârstă de 43 de ani, care a fost împușcat mortal în noaptea de 24 august 2003 de Caporalul Fruntaș S în zona Al-Maqaal din Basrah.

48. Reclamantul nu a fost prezent la fața locului când fratele său a fost împușcat, dar pretinde că la incident au fost martori vecinii săi. În declarația sa de martor, a afirmat că, după cum a înțeles, fratele său se întorcea acasă de la serviciu pe la ora 8.30 în seara cu pricina. Conducea un microbuz pe strada Souq Hitteen, aproape de locuința sa și a reclamantului. Fără vreun motiv anume, potrivit declarației reclamantului, microbuzul a fost “ciuruit de gloanțe”, Waleed fiind rănit mortal în piept și în stomac.

49. Caporalul Fruntaș S făcea parte dintr-o patrulă care efectua un control în perimetrul unei baze militare a Coaliției (Fort Apache), unde trei ofițeri ai Poliției Regale Militare fuseseră uciși în ziua precedentă prin focuri de armă provenind dintr-un vehicul. Potrivit declarației unui soldat britanic cu privire la incident, Caporalul Fruntaș S a considerat că microbuzul era suspect, acesta având geamurile acoperite cu perdele, era condus spre patrulă cu viteză mică și cu farurile aprinse. Când a fost somat să oprească, șoferul a părut că încearcă să evite patrula, așadar, Caporalul Fruntaș S și-a îndreptat arma către șofer și i-a ordonat să oprească. Vehiculul s-a oprit și Caporalul Fruntaș S s-a apropiat de ușa șoferului (fratele reclamantului) pentru a-l saluta. Șoferul a reacționat agresiv și aparent a început să strige către persoanele de după perdele, din spatele microbuzului. Când Caporalul Fruntaș S a încercat să se uite în spatele microbuzului, șoferul l-a împins, lovindu-l în piept. Șoferul a strigat apoi către spatele microbuzului și a încercat să-l deposeze de armă pe Caporalul Fruntaș S. Caporalul a trebuit să utilizeze forța pentru a se elibera. După aceasta, șoferul a pornit în trombă mașina, obligându-i pe o parte dintre soldații din patrulă să se ferească din calea lui. Caporalul Fruntaș S a tras în cauciucurile vehiculului, care a încetinit la aproximativ 100 de metri de patrulă. Șoferul a continuat să strige spre spatele microbuzului de unde, aparent, voia să ia o armă. Caporalul Fruntaș S a crezut că echipa sa era pe cale să fie atacată de șofer sau de pasagerii din vehicul. A tras, așadar, alte două focuri spre spatele mașinii. La scurt timp, vehiculul s-a oprit. Șoferul a coborât și a început să strige către soldații britanici. I s-a ordonat să se pună cu fața la pământ. Patrula s-a apropiat de vehicul pentru a verifica dacă pasagerii erau înarmați. Vehiculul s-a dovedit a fi gol. Șoferul avea trei răni

provocate de gloanțe în spate și coapsă. I s-a acordat primul ajutor și apoi a fost transportat la spitalul militar ceh, unde a decedat în aceeași zi sau a doua zi.

50. Brigada Specială de Investigații a demarat o anchetă pe data de 29 august 2003. Anchetatorii au recuperat fragmente de gloanțe, carcase goale de gloanțe și au fotografiat zona. Vehiculul a fost recuperat și transportat în Marea Britanie. Cadavrul a fost returnat familiei pentru a fi îngropat fără efectuarea vreunei autopsii, prin urmare, Brigada Specială de Investigații a luat declarațiile celor doi medici irakieni care îl operaseră. A fost aranjată o întâlnire cu familia decedatului pentru ca aceasta să-și dea consimțământul pentru exhumare și autopsie, dar întâlnirea a fost amânată. Nouă militari implicați în incident au fost audiați și au dat declarații de martor și alte patru persoane au fost audiate, dar fără a aduce vreo probă pertinentă. Caporalul Fruntaș S nu a fost, însă, audiat. Deoarece era suspectat de către Brigada Specială de Investigații de a nu fi respectat Regulamentul de Luptă, era o practică comună a Brigăzii de a nu-l audia până când nu existau dovezi suficiente care să susțină o eventuală punere sub acuzare. O expertiză criminalistică la fața locului a avut loc pe data de 6 septembrie 2003.

51. Pe data de 29 august 2003, Colonelul G a trimis Brigadierului Moore raportul său inițial cu privire la incident. Conform acestui raport, Caporalul Fruntaș S a fost convins că acționează în limitele Regulamentului de Luptă. Totuși, Colonelul G și-a exprimat opinia că acesta era un caz de o complexitate deosebită, asupra căruia o anchetă a Brigăzii Speciale de Investigații ar fi binevenită. Brigadierul Moore, după ce a analizat raportul Colonelului G și după ce a discutat chestiunea cu Directorul Adjunct și cu consilierul său juridic, a decis că problema se poate rezolva la nivel de unitate, datorită faptului că o serie de chestiuni fuseseră clarificate deja. Prin urmare, Colonelul G a întocmit un al doilea raport datat 12 septembrie 2003, în care a răspuns diverselor chestiuni ridicate și a conchis că o anchetă de către Brigada Specială de Investigații nu mai era necesară. După ce a discutat din nou cu Directorul său Adjunct și după ce a cerut consiliere juridică, Brigadierul Moore a conchis că în acest incident s-a respectat Regulamentul de Luptă.

52. Brigadierul Moore fusese informat că Brigada Specială de Investigații demarase deja o anchetă cu privire la incident. Pe data de 17 septembrie 2003, Colonelul G a adresat o scrisoare Brigăzii Speciale de Investigații, prin care cerea ca ancheta să fie întreruptă. Aceeași solicitare a fost făcută și de Brigadierul Moore prin intermediul Directorului său de personal, în timpul unei întâlniri cu Ofițerul Superior de Investigații din cadrul Brigăzii Speciale de Investigații. Ancheta Brigăzii Speciale de Investigații a fost încheiată pe data de 23 septembrie 2003. Familia victimei a primit 1 400 USD din partea Comitetului Bunăvoinței Armatei Britanice și 3 000 USD cu titlu de despăgubiri materiale pentru microbuz.

53. Cererea de recurs a reclamantului (a se vedea paragraful 73 *infra*), a fost examinată de către ofițeri superiori de investigații din cadrul Brigăzii Speciale de Investigații, care au decis redeschiderea anchetei. Aceasta a fost redeschisă la data de 7 iunie 2004 și încheiată la data de 3 decembrie 2004, în ciuda dificultăților datorate situației extrem de periculoase din Irak de la acea dată.

54. După finalizarea anchetei, Brigada Specială de Investigații a raportat Comandantului direct al soldatului implicat, care a deferit cauza Autorității de Urmărire Penală a Armatei în februarie 2005. Autoritatea de Urmărire Penală a Armatei a decis că o este nevoie de o audiere prealabilă a martorilor, pentru a clarifica unele incertitudini și ambiguități ale probatoriului. Autoritatea a luat declarații de la soldații care au fost martori la incident și care, de altfel, erau singurii martori cunoscuți. Un avocat senior independent căruia i s-a cerut opinia în cauză a spus că nu existau șanse reale de condamnare, deoarece nu erau șanse reale de a stabili cu certitudine că soldatul S nu a tras în legitimă apărare. Dosarul a fost trimis Avocatului General, care a decis să nu deschidă urmărirea penală în cauză.

5. Al cincilea reclamant

55. Cel de-al cincilea reclamant este tatăl lui Ahmed Jabbar Kareem Ali, care a decedat pe data de 8 mai 2003, la vârsta de 15 ani.

56. Așa cum reiese din declarațiile reclamantului din procedura internă desfășurată în Marea Britanie, pe data de 8 mai 2003, fiul său nu s-a întors acasă la ora 1.30, așa cum era de așteptat. Reclamantul a plecat în căutarea acestuia în piața Al-Saad, unde i s-a spus că soldați britanici arestaseră câțiva tineri în ziua respectivă. Reclamantul a continuat să-l caute pe fiul său și a fost contactat în dimineața următoare de către A, un alt tânăr irakian, care i-a spus că el, fiul reclamantului și alți doi tineri fuseseră arestați de către soldați britanici în ziua precedentă, bătuti și obligați să se arunce în apele râului Shatt Al-Arab. În cursul zilei de 9 mai 2003, fratele reclamantului a informat “poliția britanică” despre acest incident și i s-a cerut să predea cartea de identitate a lui Ahmed. După mai multe zile de așteptare și de căutări, reclamantul a găsit trupul neînsuflețit al fiului său în râu pe data de 10 mai 2003.

57. Reclamantul a dus imediat cadavrul fiului său la “sediul poliției britanice” unde i s-a spus să ducă cadavrul la spitalul local. Medicul irakian de gardă i-a spus reclamantului că nu are calificarea necesară pentru a efectua o autopsie și niciun medic legist nu era disponibil. Reclamantul a decis să-și îngroape fiul, deoarece obiceiul islamic cere ca îngroparea să aibă loc în termen de 24 de ore de la deces.

58. După aproximativ 10, 15 zile de la îngroparea fiului său, reclamantul a revenit la “sediul poliției britanice” pentru a cere demararea unei anchete, dar a fost informat că aceasta nu era atribuția “poliției britanice”. Reclamantul a revenit la “sediul poliției” câteva zile mai târziu și a fost

informat că Poliția Regală Militară dorea să-l contacteze și că ar trebui să se ducă la Palatul Prezidențial. În ziua următoare, reclamantul s-a întâlnit cu ofițeri ai Brigăzii Speciale de Investigații la Palatul Prezidențial și a fost informat că se va demara o anchetă.

59. Brigada Specială de Investigații l-a audiat pe A și i-a luat o declarație. Au luat declarații și de la reclamant și de la alți membri ai familiei decedatului. La cel puțin o lună de la incident, anchetatorii s-au deplasat în piața Al-Saad, unde au găsit haine aparținând fiului reclamantului și celorlalți tineri care fuseseră arestați în același timp cu acesta. La sfârșitul celor 40 de zile de doliu, reclamantul a consimțit la deshumare în vederea efectuării unei expertize medico-legale, dar nu s-a putut stabili la acel moment dacă fiul reclamantului fusese bătut înainte de deces și nici care a fost cauza morții. Reclamantul susține că nu i s-a dat niciodată vreo explicație cu privire la concluziile raportului medico-legal și că nu a fost informat pe deplin despre evoluția anchetei în general, din moment ce multe dintre documente au fost redactate în limba engleză și traduse necorespunzător în limba arabă.

60. Reclamantul susține că timp de optsprezece luni de la exhumarea cadavrului fiului său nu a avut niciun contact cu anchetatorii. În august 2005, a fost informat că patru soldați au fost puși sub acuzare pentru ucidere din culpă și că procesul urmează a se desfășura în Anglia. Curtea marțială s-a întrunit între septembrie 2005 și mai 2006. La acel moment, trei dintre cei șapte soldați care fuseseră acuzați de omucidere părăsiseră armata și alți doi erau absenți, fără a avea concediu. Acuzarea a susținut că soldații au asistat ofițerii de poliție irakieni în arestarea a patru tineri irakieni suspectați de tâlhărie și că i-a forțat pe aceștia să intre în râu, sub amenințarea armei, pentru a le “da o lecție”. Reclamantul și A au depus probe în fața curții marțiale în aprilie 2006. Reclamantul a susținut că procesul a fost confuz și l-a intimidat și că a rămas cu impresia că această curte este părtinitoare cu acuzații. A a depus probe că fiul reclamantului părea să fie în dificultate în apă, dar că soldații au plecat fără să-l ajute. Totuși, nu a putut să-i identifice pe acuzați ca fiind soldații implicați în incident. Acuzații au negat orice responsabilitate cu privire la moartea fiului reclamantului și au fost achitați, deoarece dovezile aduse de A au fost considerate insuficiente și neconvingătoare.

61. Cazul fiului reclamantului a fost unul dintre cele șase cazuri analizate în Raportul Aitken (a se vedea paragraful 69 infra). Sub titlul “Să învățăm din Cauzele Disciplinare”, în raport s-a statuat:

“... cunoaștem faptul că în mai 2003, s-au întocmit două Rapoarte Inițiale ale Poliției, cu privire la suspiciunea că, în două reprize, în interval de două zile, câțiva irakieni s-au înecat în râul Shat’ al-Arab din cauza soldaților englezi. Faptul că unul dintre aceste cazuri nu s-a soldat cu o urmărire penală nu este relevant: la momentul respectiv, exista suspiciunea producerii unui eveniment aparent ciudat, de două ori, într-un interval scurt de timp. Având în vedere toate celelalte îndatoriri pe care le au pe teren, comandanții nu pot fi acuzați, în mod rezonabil, că nu au identificat un

eveniment ce s-ar fi putut transforma într-o practică; dar un sistem prin care această informație să fie transmisă unui organ ca care să aibă capacitatea de a o analiza, ar fi putut identifica acest eveniment ca apt să se transforme într-o practică. În fapt, probele sugerează ca acestea au fost două incidente izolate; dar dacă ar fi indicat o problemă mai gravă, ar fi putut fi ignorate din cauza lipsei unui sistem de analiză corespunzător. Prin comparație, dacă s-ar fi raportat utilizarea unei noi arme de către insurgenți pentru a ataca mașinile blindate ale soldaților britanici pe timp de noapte, în mod sigur procedura de Învățare din Evenimentele de la fața locului ar fi identificat importanța unui astfel de raport, ar fi determinat contramăsurile necesare pentru a o combate și ar fi diseminat imediat noile proceduri pentru a limita riscul. Faptul că această procedură de Învățare nu se aplică problemelor de disciplină este doar în parte explicat prin nevoia de confidențialitate și de conservare a dovezilor; dar este o dificultate ce poate fi ușor corectată fără a compromite principiul prezumției de nevinovăție.”

Raportul continuă, sub titlul “Termene”;

“Durata soluționării unora dintre cauzele care fac obiectul acestui raport este inacceptabilă. ... Curtea marțială examinarea decesului lui Ahmed Jabber Kareem nu s-a întrunit decât în septembrie 2005, la 28 de luni după deces; la acel moment, trei dintre cei șapte soldați care fuseseră puși sub acuzare pentru omucidere părăsiseră armata și alți doi erau absenți, fără concediu.

În cele mai multe cazuri, armata nu poate aplica măsuri administrative unui ofițer sau unui soldat înainte de finalizarea procedurii disciplinare, din cauza riscului de a se antepununa. Atunci când procedura disciplinară durează atât de mult precum în cele mai multe dintre cauzele examinate în acest raport, impactul oricărei sancțiuni administrative ulterioare este redus în mod semnificativ – și asemenea sancțiuni riscă să fie contraproductive. Mai mult, cu cât procedura disciplinară este mai lungă, cu atât este mai puțin probabil ca linia de comandă să ia măsuri proactive pentru a rectifica problemele care au dus la comiterea infracțiunii inițiale.”

62. Reclamantul a inițiat o procedură împotriva Ministerului Apărării în vederea acordării de daune pentru decesul fiului său. Acțiunea i-a fost admisă fără a se ajunge la o audiere, prin acordarea sumei de 115 000 lire sterline (GBP) pe data de 15 decembrie 2008. În plus, pe data de 20 februarie 2009, Generalul Major Cubbitt a adresat o scrisoare oficială reclamantului, prin care cerea scuze în numele armatei britanice pentru decesul fiului său.

6. Al șaselea reclamant

63. Cel de-al șaselea reclamant este un colonel în poliția din Basrah. Fiul său, Baha Mousa, avea 26 de ani când a decedat după trei zile de la arestarea sa de pe data de 14 September 2003 de către armata britanică.

64. Potrivit susținerilor reclamantului, în noaptea de 13/14 septembrie 2003, fiul său lucra ca recepționist la Hotelul Ibn Al-Haitham Hotel în Basrah. În dimineața zilei de 14 septembrie reclamantul s-a deplasat la hotel pentru a-l lua pe fiul său de la servici. La sosirea la hotel a observat că o trupă britanică înconjurase hotelul. Fiul reclamantului și alți cinci angajați ai hotelului erau înținși pe jos, în holul hotelului, cu mâinile la ceafă. Reclamantul s-a adresat locotenentului responsabil de defășurarea

operațiunii exprimându-și îngrijorarea; locotenentul l-a asigurat că este vorba despre o operațiune de rutină care se va termina în câteva ore. La trei zile de la arestare, reclamantul a primit o vizită din partea unei unități a Poliției Regale Militare. I s-a spus că fiul său a decedat în arestul unei baze militare britanice în Basrah și i s-a cerut să identifice cadavrul. Fața și corpul fiului reclamantului erau pline de sânge și de răni; nasul îi era spart și o parte din pielea feței era sfâșiată.

65. Unul dintre angajații hotelului care fuseseră arestați pe data de 14 septembrie 2003 a declarat ca martor în procedura internă din Marea Britanie că după sosirea prizonierilor la bază deținuții irakieni au fost obligați să poarte cagule, să stea în poziții incomode, au fost înfometați și însetați, bruscați și bătuți.

66. Pe data de 15 septembrie 2003, Brigadierul Moore, care participase la operațiunea de arestare, a fost informat despre decesul lui Baha Mousa și despre relele tratamente aplicate celorlalți deținuți. Brigada Specială de Investigații a fost imediat chemată să desfășoare o anchetă cu privire la deces. Deoarece spitalele locale erau în grevă, a fost adus un medic legist din Marea Britanie. Pe corpul lui Baha Mousa s-au identificat 93 de răni, iar cauza morții a fost stabilită ca fiind asfixia. Alți opt irakieni au fost de asemenea maltratați, doi dintre aceștia având nevoie de spitalizare. Ancheta s-a încheiat în aprilie 2004 și raportul a fost distribuit pe linia de comandă a unității.

67. Pe data de 14 decembrie 2004, Curtea Divizională a statuat că ancheta în cazul morții fiului reclamantului nu a fost una efectivă (a se vedea paragraful 77 infra). Pe data de 21 decembrie 2005, Curtea de Apel a decis să decline competența Curții Divizionale, deoarece se înregistraseră evoluții în cauză (a se vedea paragraful 81 infra).

68. Pe data de 19 iulie 2005, șapte soldați britanici au fost puși sub acuzare cu privire la săvârșirea mai multor infracțiuni în cazul morții lui Baha Mousa. Pe data de 19 septembrie 2006, la prima reuniune a curții marțiale, unul dintre soldați și-a recunoscut vinovăția cu privire la săvârșirea de crime de război prin tratamente inumane, dar nu a recunoscut vinovăția pentru omor. Pe 14 februarie 2007, s-au retras acuzațiile cu privire la patru dintre cei șapte soldați și pe 13 martie 2007, ceilalți doi soldați au fost achitați. Pe data de 30 aprilie 2007, soldatului condamnat pentru tratamente inumane i s-a aplicat o sancțiune de un an închisoare și demitere din armată.

69. Pe data de 25 ianuarie 2008, Ministerul Apărării a publicat un raport întocmit de Brigadierul Robert Aitken cu privire la șase cazuri de presupuse abuzuri și omucideri asupra unor civili irakieni, raport care include decesele fiilor celui de-al cincilea, respectiv, al șaselea dintre reclamânți ("Raportul Aitken").

70. Reclamantul a inițiat o procedură civilă împotriva Ministerului Apărării, care s-a finalizat în iulie 2008 printr-o recunoaștere publică și

oficială a responsabilității pentru deces și prin acordarea a 575 000 GBP cu titlu de despăgubiri.

71. Într-o declarație dată în fața Parlamentului pe data de 14 mai 2008, Secretarul de Stat pentru Apărare a anunțat că va avea loc o anchetă asupra decesului lui Baha Mousa. Ancheta condusă de un judecător al Curții de Apel retras din activitate va avea următorul obiectiv:

“Investigarea și întocmirea unui raport cu privire la circumstanțele decesului lui Baha Mousa și la tratamentul aplicat codeținuților săi, având în vedere ancheta deja efectuată, în special în cazul în care responsabilitatea pentru aceasta aparține vreunui membru al Primului Batalion, Regimentul Regal Lancashire în Irak în 2003 și formularea de recomandări.”

La data adoptării prezentei hotărâri, în cadrul acestei anchete avusese loc o audiere, dar nu s-a întocmit încă niciun raport.

F. Procedura internă întemeiată pe Actul Drepturilor Omului

1. Curtea Divizională

72. Pe data de 26 martie 2004, Secretarul de Stat pentru Apărare a decis, în legătură cu decesele a 13 civili irakieni, inclusiv a rudelor celor șase reclamanți, (1) să nu ancheteze asupra circumstanțelor deceselor respective; (2) să nu accepte responsabilitatea pentru acestea; (3) să nu plătească despăgubiri.

73. Cei 13 reclamanți au formulat recurs împotriva acestei decizii, dorind să obțină declarații cu privire la încălcarea atât a obligațiilor substanțiale, cât și a celor procedurale ce decurg din articolul 2 (și în cazul celui de-al șaselea reclamant, și din articolul 3) din Convenție prin faptul survenirii decesului și prin faptul că Secretarul de Stat a refuzat să deschidă o anchetă. Pe data de 11 mai 2004, un judecător de la Curtea Divizională a decis ca în șase cazuri să aibă loc o audiere (inclusiv cazurile primilor patru reclamanți și al celui de-al șaselea) și celelate șapte cazuri (inclusiv cazul celui de-al cincilea reclamant) vor fi suspendate până la soluționarea chestiunilor preliminare.

74. Pe data de 14 decembrie 2004, Curtea Divizională a respins pretențiile primilor patru reclamanți, dar a admis cererea celui de-al șaselea ([2004] EWHC 2911 (Admin)). În lumina jurisprudenței acestei Curți, în special *Banković și Alții împotriva Belgiei și Alții* [GC] (dec.), nr. 52207/99, ECHR 2001-XII, a statuat că, în temeiul articolului 1 din convenție, jurisdicția este, în primul rând, teritorială, cu câteva excepții. O excepție este atunci când o Parte Contractantă a exercitat un control efectiv asupra unei zone din afara teritoriului său. Acest tip de jurisdicție teritorială se aplică doar atunci când teritoriul unei Părți Contractante este controlat de o altă Parte Contractantă, deoarece Convenția se aplică în sfera sa regională și

nu permite niciun vid de aplicabilitate în acest spațiu. Acest tip de jurisdicție teritorială nu există, prin urmare, în Irak.

75. Există și o altă excepție, care derivă din exercitarea autorității de către agenți ai unei Părți Contractante oriunde în lume, dar acest tip de jurisdicție teritorială se aplică doar în cazurile specifice recunoscute de dreptul internațional și identificate în jurisprudența Curții. Nu există criterii absolute cu privire la această jurisdicție teritorială în jurisprudența Curții. Totuși, cazurile în care această jurisdicție teritorială a fost recunoscută până la momentul de față au privit exercitarea autorității statale într-o sau dintr-o locație cu aparență de teritorialitate, sau situații când prezența agentului statal în statul străin era consimțită de statul respectiv și protejată de dreptul internațional, cum ar fi cazul ambasadelor, consulatelor, navelor și aeronavelor înregistrate în statul care exercită jurisdicția extrateritorială. O închisoare militară britanică, care funcționează în Irak cu consimțământul autorităților suverane irakiene și în care sunt deținuți suspecți, ar putea fi acoperită de această excepție cu sferă de aplicare foarte restrânsă. S-a discutat și despre faptul că *Öcalan împotriva Turciei*, nr. 46221/99, 12 martie 2003, ar intra în această categorie, din moment ce reclamantul a fost arestat într-un avion turc și a fost imediat transportat în Turcia. Totuși, Curtea Divizională nu a considerat că hotărârea Camerei în *Öcalan* ar trebui considerată “edificatoare”, din moment ce Turcia nu a ridicat nicio excepție cu privire la lipsa de competență teritorială cu ocazia examinării admisibilității cererii.

76. Așadar, decesele survenite ca urmare a operațiunilor militare, cum este cazul primilor patru reclamânți, nu intră sub jurisdicția Marii Britanii, în conformitate cu articolul 1 din convenție, dar decesul fiului celui de-al șaselea reclamant, într-o închisoare militară britanică intră în această sferă de competență. Curtea Divizională a arătat în continuare că scopul Actului Drepturilor Omului din 1998 este identic cu cel al Convenției în această privință.

77. Curtea a considerat că s-a încălcat obligația de efectuare a unei anchete, în temeiul articolelor 2 și 3 din convenție, în ceea ce-l privește pe fiul celui de-al șaselea reclamant, deoarece până în iulie 2004, la zece luni după deces, rezultatele anchetei nu se cunoșteau încă. Judecătorul a arătat următoarele:

“329. ... Deși au existat dovezi generale cu privire la dificultățile întâmpinate cu ocazia efectuării unei anchete în Irak la momentul respectiv – probleme esențiale de securitate legate de deplasarea în casele irakienilor pentru a lua declarații, lipsa interpreților, diferențele culturale, probleme logistice, lipsa înregistrărilor, etc. – și fără vreo examinare a raportului [Brigăzii Speciale de Investigații], nu putem înțelege influența pe care ar putea-o avea elementele expuse mai sus în anchetarea unui deces care a survenit nu pe străzile sau autostrăzile din Irak, ci într-o închisoare sub controlul forțelor militare britanice. ...

330. Deși Capitanul Logan a susținut că procedurile de identificare au fost dificile din punct de vedere logistic, deținuții fiind mutați dintr-o locație în alta și unii martori

militari se întorseseră în Marea Britanie, a spus, de asemenea, că aceste proceduri au doar au încetinit ancheta, dar nu au împiedicat-o în mod absolut, până la a deveni ‘nesatisfăcătoare’ Nimic nu explică durata excesivă a anchetei: care poate fi comparată cu progresul și interesul public al altor anchete cu privire la infracțiuni comise în închisori sub controlul forțelor militare americane. Cât despre raportul în sine [al Brigăzii Speciale de Investigații] aflat la dispoziția noastră ... nu conține vreo decizie sau vreo concluzie asupra a ceea ce s-a întâmplat.

331. În aceste circumstanțe, nu putem admite susținerile [agentului Guvernului] potrivit cărora ancheta a fost efectivă, în conformitate cu obligațiile procedurale ce derivă din articolul 2 din convenție. Chiar dacă o anchetă efectuată de Brigada Specială de Investigații este considerată independentă, pe motiv că aceasta [Brigada Specială de Investigații] este independentă din punct de vedere ierarhic și practic de unitățile militare anchetate, aspect asupra căruia avem oarecare dubii deoarece raportul [Brigăzii Speciale de Investigații] este transmis pe linia de comandă a unității înseși, este dificil să se considere că ancheta realizată a fost rapidă, transparentă sau efectivă.”

Cu privire la celelalte cinci decese, judecătorul a considerat că, dacă s-ar înșela cu privire la jurisdicție și pretențiile s-ar încadra, totuși, în sfera de aplicare a Convenției, obligația de efectuare a unei anchete în temeiul articolului 2 nu a fost îndeplinită deoarece:

“337. ... în toate aceste cazuri, ca și în cazul dlui Mousa, autoritățile Marii Britanii au procedat ca și cum Convenția nu s-ar fi aplicat. Astfel, au fost declanșate imediat anchete în fiecare dintre aceste cazuri, de către unitatea implicată: doar în al patrulea dintre cazuri, cel al dlui Waleed Muzban, a existat o implicare [din partea Brigăzii Speciale de Investigații], dar ancheta a fost suspendată până la o redeschidere (la un anumit moment care nu se cunoaște) după o reexaminare a cazului în Marea Britanie. Ancheta nu a fost, așadar, independentă. Nu a fost nici efectivă, deoarece a constat, în principal, într-un exercițiu comparativ superficial, pe baza probelor aduse de soldații implicați, pe baza unui număr infim de declarații de martor, un exercițiu unilateral efectuat fără probe criminalistice, cum ar fi o expertiză balistică sau un examen medico-legal.

...

339. În legătură cu aceste cazuri, argumentul principal [al agentului Guvernului] a fost că, în situații extrem de dificile, atât în ceea ce privește situația operațiunilor de pe teren, cât și în ce privește ancheta ulterioară, armata și autoritățile au făcut ce le-a stat în putere. A subliniat, mai ales, următoarele probe: nu exista supremația dreptului în Irak; la începutul ocupației, nu exista poliție sau aceasta nu era adaptată nevoilor și era atacată în mod frecvent; deși aparatul judiciar irakian funcționa, era supus intimidărilor; nu exista un sistem operațional de anchetă civilă; sistemele de comunicații locale nu funcționau; nu existau morgi, nici un sistem pentru efectuarea de autopsii și nici medici legiști de încredere; insecuritatea soldaților era una extremă; existau lupte zilnice între triburi și bande criminale; numărul trupelor disponibile era redus și diferențele culturale accentuau toate aceste probleme.

340. Nu putem ignora aceste dificultăți, care, cumulate, reprezintă cu siguranță impedimente serioase pentru oricine ar încerca să efectueze o anchetă așa cum ar dori. Totuși, contrazicând argumentul [agentului Guvernului] extras din spețele turcești aceste probleme de securitate nu reprezintă o scuză pentru încălcarea obligației procedurale ce derivă din articolul 2 și ancheta în cazul de față nu a fost una efectivă.

Nu a fost independentă; a fost părtinitoare și comandanții implicați nu au încercat să facă tot posibilul pentru a respecta exigențele articolului 2.

341. Nu putem spune, totuși, că în alte împrejurări, am ignora dificultățile strategice. Spețele turcești priveau toate decese survenite într-o parte a teritoriului propriu. În acest context, Curtea a fost îndreptățită să fie sceptică cu privire la dificultățile unei anchete, dar acest scepticism poate fi cu greu transpus într-un context extrateritorial....”

2. Curtea de Apel

78. Primii patru reclamânți au formulat apel împotriva deciziei Curții Divizionale prin care se statua că decesele rudelor lor nu intrau sub jurisdicția Marii Britanii. Secretarul de Stat a formulat, de asemenea, apel în legătură cu decizia cu privire la decesul fiului celui de-al șaselea reclamant; deși a acceptat în fața Curții de Apel că un irakian aflat în custodia soldaților britanici într-un centru militar de detenție din Irak intră în sfera de competență teritorială a Marii Britanii în temeiul articolului 1 din convenție, a susținut că Actul Drepturilor omului nu are aplicare extrateritorială și că acțiunea celui de-al șaselea reclamant nu este admisibilă pe plan intern.

79. Pe data de 21 decembrie 2005, Curtea de Apel a respins cererile ([2005] EWCA Civ 1609). Luând în considerare jurisprudența Curții în materie de competență teritorială în temeiul articolului 1 din convenție, Brooke LJ, care a pronunțat hotărârea, a statuat că un Stat poate avea competență extrateritorială atunci când a exercitat un control și o autoritate asupra unei persoane (ceea ce a numit “Autoritate Statală”, expresie abreviată “SAA”) și când a deținut controlul efectiv al unei zone din afara granițelor sale (“control efectiv al unei zone” sau “ECA”), observând în paragraful § 80 că:

“80. Aș fi, prin urmare, mai precaut decât Curtea Divizională în abordarea hotărârii *Bankovic*. Mi se pare că a lăsat deschisă posibilitatea unei competențe extrateritoriale atât în cazul ECA cât și a SAA, subliniind, în același timp, (în paragraful 60) că din cauza faptului că SAA ar putea reprezenta o încălcare a suveranității altui stat (de exemplu, când o persoană este răpită de agenți ai statului pe teritoriul altui stat, aflați acolo fără invitația sau consimțământul acestuia din urmă), această recunoaștere a competenței extrateritoriale în temeiul unui tratat internațional trebuie abordată cu precauție.”

A analizat, printre altele, cauzele *Öcalan împotriva Turciei* [GC], nr. 46221/99, ECHR 2005-IV; *Freda împotriva Italiei*, (dec.), nr. 8916/80, decizia Comisiei din 7 octombrie 1980, Decizii și Rapoarte (DR) 21, p. 250; și *Sánchez Ramirez împotriva Franței*, (dec.), nr. 28780/95, decizia Comisiei din 24 iunie 1996, DR 86-A, p. 155 și a observat că aceste cauze nu aveau nicio legătură cu principiul de drept public internațional referitor la activitățile desfășurate într-o aeronavă înregistrată într-un stat și care survolează teritoriul unui alt stat. În aceste cauze, jurisdicția s-a întemeiat pe doctrina “autorității agentului statului”, aplicabilă atunci când o persoană aflată sub controlul și autoritatea agenților unui Stat Contractant, chiar și în

afara *spațiului juridic* al Consiliului Europei și chiar dacă statul gazdă nu a consimțit la exercitarea controlului și autorității pe teritoriul său. Aplicând principiile relevante la faptele speței, a conchis că fiul celui de-al șaselea reclamant era sub controlul și autoritatea Marii Britanii și deci, în jurisdicția sa, din momentul arestării la hotel. Rudele celorlalți reclamanți nu se aflau sub controlul și autoritatea trupelor britanice în momentul în care au fost uciși și deci, nu erau în jurisdicția Marii Britanii. În această privință, a conchis că:

“110. ... După părerea mea, este esențial să se stabilească reguli inteligibile. Dacă trupele militare au restricționat în mod deliberat și efectiv libertatea unei persoane, atunci aceasta se află sub controlul trupelor respective, ceea ce nu s-a întâmplat în niciunul dintre cele cinci cazuri.”

80. Apoi, a analizat dacă pe baza faptelor s-ar putea susține că trupele britanice dețineau controlul efectiv asupra orașului Basrah în perioada de referință într-o asemenea măsură încât să se atribuie Marii Britanii jurisdicția, în conformitate cu doctrina “controlului efectiv al unei zone”. Asupra acestui fapt, Brooke LJ a conchis astfel:

“119. Orașul Basrah era în zona [Autorității Provizorii a Coaliției] numită ‘CPA Sud’. În timpul perioadei de ocupație militară responsabilitatea și autoritatea Marii Britanii în CPA Sud era semnificativă, deși trupele proveneau din cinci țări diferite și până la sfârșitul lunii iulie 2003, coordonatorul regional era un danez. Într-adevăr, doar una dintre cele patru echipe de guvernare din cadrul CPA Sud era condusă de un coordonator britanic. Totuși, deși linia de comandă în ceea ce privește prezența militară britanică în Irak ducea în cele din urmă la un general american, provinciile Al Basrah și Maysan erau în zona de responsabilitate directă a trupelor militare britanice. Așa cum am menționat deja ..., Secretarul de Stat acceptă că Marea Britanie a avut calitatea de putere ocupantă, în sensul articolului 42 din Regulamentele de la Haga ..., cel puțin în acele zone din sudul Irakului, și în special în orașul Basrah, unde trupele britanice au exercitat o autoritate suficientă în acest sens.

120. Dar oricare ar fi fost poziția în temeiul Regulamentelor de la Haga, întrebarea la care această curte trebuie să răspundă este dacă trupele britanice dețineau controlul efectiv al orașului Basrah în sensul ECA. Situația în august - noiembrie 2003 diferă în mod substanțial de aceea din nordul Ciprului și din partea din Moldova ocupată de Rusia, care figurează în jurisprudența de la Strasbourg. În fiecare dintre aceste cauze, o parte din teritoriul unei părți contractante era ocupat de un alt stat contractant, care avea intenția de a exercita controlul pe termen lung. Administrația civilă a acestor teritorii era sub controlul puterii ocupante, care a postat în zonă suficiente trupe militare pentru a se asigura că acest control este unul efectiv.

121. [Declarația Brigadierului Moore, care comanda trupele britanice din zona Basrah între mai și noiembrie 2003] înfățișează o versiune diferită a lucrurilor. Nu i s-a asigurat nici pe departe un număr suficient de trupe și alte resurse pentru a permite brigăzii sale să exercite un control efectiv al orașului Basrah. ... [EL] a descris cum poliția locală nu respecta legea. Dacă trupele britanice arestau o persoană și a predau poliției irakiene, poliția o dădea pe mâna justiției, care era intimidată de triburile locale și astfel suspiecții ajungeau înapoi pe străzi într-o zi sau două. Această situație i-a făcut pe britanici să-și piardă încrederea în sistemul local de justiție penală. Le-a scăzut, de asemenea, credibilitatea în fața localnicilor. Deși trupele britanice asigurau

protecția judecătorilor, acest lucru nu făcea o mare diferență. Pe de altă parte, închisorile abia funcționau.

122. După descrierea altor aspecte ale situației extrem de volatile, în care un număr relativ mic de personal militar britanic încerca să asigure serviciile polițienești într-un oraș mare cât mai bine posibil, Brig[adierul] Moore a spus ...:

‘Combinarea activității teroriste cu situația volatilă și cu lipsa de eficiență a forțelor de securitate irakiene înseamnă că situația a fost pe muchie de cuțit pe aproape întreaga perioadă a șederii noastre acolo. În ciuda eforturilor noastre și a muncii asidue, am simțit că la sfârșitul lui august 2003 eram pe marginea prăpastiei. Doar după sosirea întăririlor ... am început să primim informații din partea unor membri ai facțiunilor religioase și am început să recăpătăm inițiativa. ‘

123. Spre deosebire de armata turcă în nordul Ciprului, forțele militare britanice nu dețineau controlul administrației civile a Irakului. ...

124. În opinia mea, este imposibil de a se stabili dacă Marea Britanie, deși putere ocupantă în sensul Regulamentelor de la Haga și Geneva IV, deținea un control efectiv al orașului Basrah în sensul jurisprudenței CEDO la momentul respectiv. Dacă ar fi fost cazul, ar fi fost obligată, conform hotărârii *Bankovic*, să asigure pentru toți locuitorii din Basrah drepturile și libertățile garantate de CEDO. Doar prin pronunțarea acestei propoziții putem realiza cât este de nerealistă. Marea Britanie nu avea autoritate executivă, legislativă sau judiciară în Basrah, ci doar o autoritate limitată dată forțelor sale militare și, în calitatea sa de putere ocupantă, era obligată să respecte legile irakiene în vigoare, cu excepția cazului când respectarea legilor era imposibilă (a se vedea articolul 43 din Regulamentele de la Haga ...). Această autoritate limitată nu poate fi echivalată cu o autoritate civilă: forțele britanice se aflau în Irak doar pentru menținerea păcii și pentru a sprijini administrația civilă irakiană prin diferite mijloace...”

În legătură cu această problemă Sedley LJ a observat următoarele:

“194. Pe de o parte, nu este oportun ca un stat care a participat la dezmembrarea și desființarea prin forță a autorității civile a unui alt stat suveran să susțină că, în calitatea sa de putere ocupantă, avea atât de puțin control asupra acestuia din urmă încât nu poate fi ținut responsabil de asigurarea drepturilor fundamentale ale populației. ... [[Totuși] realitatea este că nu poate: invazia a adus cu ea un vid de autoritate civilă, pe care forțele militare britanice nu l-au putut și nu-l pot acoperi. Așa cum o arată probele depuse în fața Curții, cel puțin între jumătatea anului 2003 și jumătatea anului 2004, anarhia era aproape instalată.”

81. Curtea de Apel a decis în unanimitate că, exceptând decesul fiului celui de-al șaselea reclamant, care intra în excepția “autorității agentului de stat”, Marea Britanie nu avea competență teritorială în sensul articolului 1 din convenție. Curtea a decis că fiul celui de-al șaselea reclamant intra în sfera de aplicare a Actului Drepturilor Omului din 1998. De la momentul pronunțării deciziei Curții Divizionale, apăruseră elemente noi cu privire la ancheta asupra decesului fiului celui de-al șaselea reclamant, inclusiv procedura pendinte în fața curții marțiale. Așadar, Curtea de Apel, a trimis cauza Curții Divizionale pentru reexaminarea aspectului efectivității anchetei, după finalizarea procedurii în fața curții marțiale.

82. În ciuda acestei concluzii cu privire la jurisdicție, Brooke LJ, la invitația expresă a guvernului, a făcut o serie de comentarii cu privire la anchetele desfășurate:

“139. De fapt, primele două articole [din Convenție] exprimă preocuparea actuală a întregii comunități europene cu privire la importanța care trebuie întotdeauna acordată vieții umane. ... Nu este necesar să repetăm că obligația de a îndeplini aceste standarde bine stabilite în dreptul internațional impune, printre altele, o investiție mai mare pentru a pune la dispoziția Poliției Regale Militare mai multe resurse decât cele din Irak și o separare completă a anchetelor de linia de comandă militară.

140. Cu alte cuvinte, pentru îndeplinirea standardelor internaționale, sarcina de a ancheta asupra incidentelor în care survin decese cu implicarea forțelor britanice, trebuie să fie separată de linia de comandă militară și trebuie să aparțină [Poliției Regale Militare]. Aceasta își păstrează independența atât timp cât este liberă să decidă singură dacă și când să demareze o anchetă și atât timp cât raportează în primă fază [Autorității de Urmărire Penală a Armatei] și nu liniei de comandă militară. Trebuie să desfășoare o anchetă efectivă și va fi ghidată în acest proces de fragmentele din jurisprudența CEDO pe care le-am citat. Multe dintre deficiențele subliniate prin probatoriul formulat în aceste cauze vor fi remediate dacă [Poliția Regală Militară] îndeplinește acest rol și dacă sunt investigatorii sunt pregătiți corespunzător și dacă au suficiente resurse pentru a efectua ancheta cu suficientă seriozitate.”

3. Camera Lorzilor

83. Primii patru reclamanți și Secretarul de Stat au formulat recurs în fața Camerei Lorzilor, care a pronunțat decizia pe data de 13 iunie 2007 ([2007] UKHL 26). Majoritatea Camerei Lorzilor (Lordul Rodger din Earlsferry, Baroneasa Hale din Richmond, Lordul Carswell și Lordul Brown din Eaton-under-Heywood) a considerat că scopul general al Actului Drepturilor Omului din 1998 era să prevadă o cale de recurs în dreptul intern pentru drepturile garantate de Convenție și că actul din 1998 ar trebui, așadar, interpretat ca fiind aplicabil acolo unde Marea Britanie are competență teritorială, în sensul articolului 1 din convenție. În opinia sa dizidentă, Lordul Bingham din Cornhill a statuat că Actul Drepturilor Omului nu avea aplicare extrateritorială.

84. În ceea ce privește acțiunea primilor patru reclamanți, majoritatea Camerei Lorzilor a statuat că Marea Britanie nu deținea responsabilitatea pentru decesele respective. Datorită opiniei sale potrivit căreia Actul Drepturilor Omului nu are aplicare extrateritorială, Lordul Bingham nu a considerat necesar să exprime o părere asupra aspectului dacă Marea Britanie avea sau nu jurisdicție, în sensul articolului 1 din convenție.

85. Lordul Brown, cu care majoritatea a fost de acord, a început prin a observa că, în cele din urmă, decizia cu privire la modalitatea de interpretare și aplicare a articolului 1 din convenție aparține Curții Europene a Drepturilor Omului, deoarece datoria instanțelor naționale este doar să respecte jurisprudența Curții; exista pericolul ca o instanță națională să interpreteze de manieră prea largă acest articol în favoarea reclamantului, din moment ce statul respectiv nu are posibilitatea de a aduce cazul

respectiv în fața Curții. Lordul Bown a luat ca punct de reper decizia Marii Camere în cauza *Banković* (citată supra), pe care a descris-o ca fiind “o piatră unghiulară, din perspectiva căreia toată jurisprudența Curții ar trebui reevaluată”. A considerat că din decizia adoptată în cauza *Banković* se pot extrage următoarele idei (§ 109 din hotărârea Camerei Lorzilor):

“(1) Articolul 1 reflectă o ‘noțiune de competență teritorială tipică’ (o propoziție repetată frecvent în hotărârea Curții), ‘alte tipuri de competență fiind excepționale, și necesitând o justificare serioasă în funcție de specificitatea cazului’ (para 61). Convenția operează, în temeiul articolului 56, ‘într-un context regional tipic și în spațiul juridic (*espace juridique*) ale statelor contractante’ (para 80) (ie în zona țărilor membre ale Consiliului Europei).

(2) Curtea recunoaște jurisdicția în temeiul articolului 1 pentru a evita ‘un vid legislativ în ceea ce privește protecția drepturilor omului’ când teritoriul ‘ar fi acoperit în mod normal de către Convenție’ (para 80) (ie într-o țară membră a Consiliului Europei) atunci când altminteri (cum a fost cazul nordului Ciprului) locuitorii “ar fi excluși de la beneficiile garanțiilor Convenției și din sistemul la care fuseseră anterior parte’ (para 80).

(3) Drepturile și libertățile definite în Convenție nu pot fi ‘împărțite și croite pe măsură’ (para 75).

(4) Cazurile în care Curtea a recunoscut în mod excepțional jurisdicția extrateritorială a unui stat includ următoarele situații:

(i) Atunci când statul ‘printr-un control efectiv asupra teritoriului relevant și asupra locuitorilor săi ca urmare a ocupației militare sau cu consimțământul, invitația sau cunoștința guvernului aceluia teritoriu, exercitând în întregime sau în parte autoritatea publică ce ar fi fost în mod normal exercitată [de guvernul aceluia teritoriu]’ (para 71) (ie când altminteri ar fi un vid legislativ într-o anumită țară a Consiliului Europei, guvernul țării respective fiind incapabil ‘să-și îndeplinească obligațiile asumate prin Convenție’ (para 80) (cum a fost cazul nordului Ciprului).

(ii) ‘Cauzele care implică activități ale agenților diplomatici sau consulari în străinătate și la bordul navelor și aeronavelor înregistrate într-o anumită țară, sau care operează sub drapelul statului respectiv, acel stat exercită jurisdicția extrateritorială, așa cum este recunoscut în dreptul cutumiar internațional și prin tratate’ (para 73).

(iii) Alte cazuri în care responsabilitatea unui stat ‘ar putea, în principiu, să fie antrenată din cauza actelor ... înlăptuite sau ale căror efecte se fac resimțite în afara teritoriului lor’ (para 69). *Drozd împotriva Franței* (1992) 14 EHRR 745 (la para 91) este singura cauza la care se face referire în *Bankovic* cu titlu de exemplu de excepție de la regula generală. În *Drozd*, totuși, s-a statuat că dacă un judecător francez are o competență extrateritorială în Andora în calitatea sa de judecător francez atunci oricine s-ar plânde de o încălcare a drepturilor sale garantate de Convenție de către acel judecător ar fi considerat ca intrând sub jurisdicție franceză.

(iv) Curtea a subliniat că în cauzele tip *Soering împotriva Marii Britanii* (1989) 11 EHRR 439 este vorba despre acțiuni ale statului atunci când persoana vizată este pe teritoriul său, în mod evident sub jurisdicția sa’ (para 68) și nu despre o exercitare a jurisdicției statale în străinătate.”

Lordul Brown a făcut referire la seria de cauze *Öcalan, Freda și Sánchez Ramirez* (citate supra), în fiecare dintre acestea fiind vorba despre un reclamant care a fost expulzat dintr-o țară din afara Consiliului Europei, cu cooperarea forțelor străine, pentru a fi judecat în statul pârât. A observat că această serie de cauze, care privesc “extrădări ilegale”, constituie o categorie de cauze “excepționale” definite în mod expres în *Banković* ca având o “justificare specială” pentru antrenarea competenței extrateritoriale, în temeiul articolului 1. A considerat că niciunul dintre cazurile celor patru reclamanți nu intră în excepțiile de la principiul teritorialității recunoscute de Curte.

86. Lordul Brown a analizat în continuare hotărârea *Issa și Alții împotriva Turciei*, nr. 31821/96, § 71, 16 noiembrie 2004, pe care s-au întemeiat reclamanții și a reținut următoarele:

“127. Nu pot accepta susținerea că *Issa* sprijină interpretarea largă pe care încearcă să o dea reclamanții articolului 1 în motivele lor de apel. În primul rând afirmațiile pe care se întemeiază trebuie să fie privite ca *obiter dicta*. În al doilea rând, așa cum am explicat deja, o asemenea interpretare extensivă a noțiunii de competență teritorială nu este susținută de jurisprudența citată (cel puțin, cea la care se face referire în hotărârea *Bankovic*). În al treilea rând o asemenea interpretare largă a noțiunii de competență teritorială ar fi în neconcordanță atât cu raționamentul din *Bankovic* cât și cu rezultatul acestuia. Fie ar extinde principiul controlului efectiv dincolo de zona geografică a Consiliului Europei (care se aplicase anterior, așa cum am văzut, doar în cazul nordului Ciprului, a Republicii Automone Adjaria a Georgiei și a Transnistriei) în Irak, o zonă (ca și Fosta Republică a Iugoslaviei din *Bankovic*) din afara Consiliului Europei —și aceasta ar fi contrar logicii inerente a jurisprudenței Curții cu privire la articolul 56. Pe de altă parte, ar reduce la minim conceptul de competență extrateritorială la situațiile de ‘autoritate statală și control’. A recunoaște ca fiind excepționale cele câteva categorii specifice de cauze pe care le-am prezentat în rezumat supra diferă de situația în care s-ar recunoaște faptul că oricând un stat contractant acționează (militar sau prin alte mijloace) prin agenții săi în străinătate, persoanele afectate de activități ale acestora intră în jurisdicția sa, în sensul articolului 1. Această concluzie ar fi prea generoasă. Ar reduce la neant cam tot ce s-a spus în *Bankovic*, inclusiv natura Convenției ca ‘instrument constituțional al ordinii publice europene’, operând ‘într-un context tipic regional’, ‘și care nu este menită să se aplice oriunde în lume, chiar și cu privire la atitudinea statelor contractante’ (para 80). Ar face redundant principiul controlului efectiv al unei zone: ce nevoie ar mai fi de acest principiu în cazul în care jurisdicția s-ar naște în orice caz, pe baza principiului ‘autorității și controlului’, indiferent dacă zona respectivă este (a) efectiv controlată sau (b) în cadrul Consiliului Europei?

128. Există și o altă obiecție fundamentală la extinderea competenței teritoriale, în afara celei care derivă din categoria destul de restrânsă de excepții pe care am expus-o mai sus, așa cum o înfățișează reclamanții sub rubrica ‘control și autoritate’, obiecție care are însă legătură cu ideea de control efectiv al teritoriului din zona Consiliului Europei. *Bankovic* (și apoi *Assanidze*) statuează, așa cum am arătat deja, natura indivizibilă a competenței teritoriale definite în articolul 1: aceasta nu poate fi ‘împărțită și croită pe măsură’. Așa cum se subliniasă cu ceva timp înainte în *Bankovic* (la para 40) ‘interpretarea reclamantului cu privire la noțiunea de competență teritorială ar inversa și diviza obligația pozitivă pe care o au statele contractante de a asigura apărarea drepturilor fundamentale într-o formă care nu a fost

niciodată prevăzută de articolul 1 din convenție.’ Atunci când Convenția se aplică, operează ca un ‘instrument viu.’ *Öcalan* dă un exemplu în acest sens, recunoașterea modificărilor aduse în interpretarea articolului 2 ca urmare a faptului că ‘în teritorii aparținând statelor membre ale Consiliului Europei s-a abolit pedeapsa cu moartea’ (para 163). (Observ că paragrafele 64 și 65 din *Bankovic*, disting, pe de o parte între ‘prevederile substanțiale ale Convenției’ și ‘competența organelor Convenției’, cărora li se aplică abordarea ‘instrumentului viu’ și, pe de altă parte, scopul articolului 1 — ‘scopul și întinderea întregii Convenții’ — căruia nu i se aplică.) Este demnă de reținut și rigoarea cu care Curtea aplică Convenția, aspect exemplificat printr-o serie de cauze cu privire la zona de conflict din sudul Turciei în care, în ciuda dificultăților cu care se confrunta statul, nu i s-a permis nicio derogare de la obligațiile procedurale ce derivă din articolele 2 și 3.

129. Concluzia este următoarea: cu excepția cazului în care un stat deține controlul efectiv asupra unui teritoriu acesta nu poate să asigure respectarea drepturilor convenționale în acest teritoriu și, exceptând cazul în care teritoriul se află în zona geografică a Consiliului Europei, este probabil ca unele dintre drepturile pe care ar încerca să le garanteze să nu se concilieze cu obiceiurile populației locale. Mai mult chiar, în timpul perioadei în chestiune, Marea Britanie era îndubitabil putere ocupantă în sudul Irakului și era ținută astfel de Regulamentele de la Haga și Geneva IV. Articolul 43 din Regulamentele de la Haga prevede că ocupantul ‘trebuie să ia toate măsurile care-i stau în putere pentru a reinstaura și menține, pe cât posibil, ordinea publică și siguranța, respectând, cu excepția situației în care acest lucru este imposibil, legile în vigoare în acea țară.’ Reclamanții susțin că ocupația, în sensul Regulamentelor de la Haga, implică, în mod necesar, faptul că puterea ocupantă deține controlul efectiv al zonei, având astfel responsabilitatea de a asigura respectarea tuturor drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție. Totuși, există obligația forțelor ocupante de a respecta ‘legile în vigoare’, nu de a legifera sau de a introduce mecanisme de implementare a acestora (de exemplu, înființarea de tribunale sau crearea unui sistem judiciar) pentru a satisface cerințele Convenției. Adesea (de exemplu, acolo unde Sharia este în vigoare) drepturile convenționale ar fi, în mod evident, incompatibile cu legile teritoriului aflat sub ocupație străină.”

87. Lordul Rodger (la § 83), în acord cu Baroneasa Hale, și Lordul Carswell (§ 97) au arătat în mod expres că Marea Britanie nu deținea controlul efectiv al orașului Basrah City și a zonei înconjurătoare în perioada de referință, în sensul articolului 1 din convenție.

88. Secretarul de Stat a acceptat faptul că fiul celui de-al șaselea reclamant se afla sub jurisdicția Marii Britanii, în sensul articolului 1 din convenție. Părțile au convenit astfel asupra faptului că dacă scopul Actului Drepturilor Omului era același cu cel al Convenției (așa cum a statuat majoritatea), cazul celui de-al șaselea reclamant ar trebui retrimis Curții Divizionale, așa cum a decis Curtea de Apel. Prin urmare, examinarea de către Camera Lorzilor a problemei competenței teritoriale în cazul decesului fiului celui de-al șaselea reclamant nu era necesară. Totuși, Lordul Brown, cu care majoritatea a fost de acord, a conchis:

“132. ... Cât despre cel de-al șaselea caz, aş recunoaşte jurisdicţia Marii Britanii în privinţa dlui Mousa în sens restrâns, aşa cum a statuat şi Curtea Divizională, în principal prin analogie cu excepţia extrateritorialităţii recunoscute în cazul ambasadelor (o analogie recunoscută şi în *Hess împotriva Marii Britanii* (1975) 2 DR

72, o decizie adoptată de Comisie în situația unei închisori străine, în care se cita și o cauză privind o ambasadă *X împotriva Republicii Federale Germane*). ...”

II. PREVEDERI RELEVANTE DIN DREPTUL INTERNAȚIONAL

A. Dreptul internațional umanitar cu privire la ocupația de război

89. Îndatoririle pe care le are o putere ocupantă sunt prevăzute, în principal, în articolele 42 - 56 din Regulamentele privind Legile și Obiceiurile Războiului Terestru (Haga, 18 octombrie 1907: denumită de aici înainte, “Regulamentele de la Haga”) și în articolele 27 - 34 și 47 - 78 din Convenția (IV) privind Protecția Civililor pe Timp de Război (Geneva, 12 august 1949: denumită de aici înainte, “A Patra Convenție de la Geneva”), ca și într-o serie de articole din Protocolul Adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind Protecția Victimelor Conflictelor Armate Internaționale (Protocolul I), 8 iunie 1977 (denumit de aici înainte, “Protocolul Adițional I”).

Articles 42 and 43 of the Hague Regulations provide as follows:

“42. Un teritoriu se consideră ocupat atunci când se găsește sub autoritatea unei armate inamice. Ocupația militară nu se întinde decât asupra teritoriilor unde această autoritate este binestabilită și se poate efectiv exercita.

43. Autoritatea puterii legitime fiind de fapt trecută în mâinile ocupantului, acesta din urmă va lua toate măsurile ce depind de el în scopul de a restabili și a asigura, pe cât posibil, ordinea și siguranța publică, respectând, în afară de împiedicări absolute, legile în vigoare în țara respectivă.

Articolul 64 din A Patra Convenție de la Geneva prevede că legislația penală poate fi abrogată sau suspendată de către Puterea Ocupantă doar atunci când aceasta constituie o amenințare la siguranța în teritoriul respectiv sau reprezintă un obstacol pentru aplicarea celei de-a Patra Convenții de la Geneva. Prezintă, de asemenea, în detaliu situațiile în care Puterea Ocupantă este îndreptățită să legifereze, fiind vorba despre:

“prevederi care permit, în principal, Puterii Ocupante să-și îndeplinească obligațiile prevăzute de prezenta Convenție, pentru a menține o guvernare adecvată a teritoriului și pentru a asigura securitatea Puterii Ocupante, a membrilor și bunurilor administrației sau forțelor militare ale Puterii Ocupante, precum și ale sediilor și mijloacelor de comunicare ale acesteia.”

Acordurile încheiate între Puterea Ocupantă și autoritățile locale nu pot priva populația din teritoriul ocupat de protecția oferită de dreptul umanitar internațional și persoanele astfel protejate nu pot renunța în niciun caz la aceste drepturi (A Patra Convenție de la Geneva, articolele 8 și 47). Ocupația militară nu antrenează vreo modificare a statutului teritoriului ocupat (a se vedea articolul 4 din Protocolul Adițional I), care poate fi afectat doar de un tratat de pace sau de o anexare urmată de o recunoaștere.

Teritoriul care a fost suveran își păstrează suveranitatea și cetățenia locuitorilor nu se modifică.

B. Jurisprudența Curții Internaționale de Justiție privind relația dintre dreptul internațional umanitar și dreptul internațional al drepturilor omului cu obligațiile extrateritoriale ale statelor în temeiul dreptului internațional al drepturilor omului

90. Într-o procedură privind Opinia Consultativă a Curții Internaționale de Justiție asupra *Consecințelor Legale a Construirii unui Zid pe Teritoriul Palestinian aflat sub Ocupație Străină* (9 iulie 2004), Israel a negat aplicabilitatea pe teritoriul palestinian aflat sub ocupație străină a instrumentelor legale de drepturile omului la care era parte, inclusiv Convenția Internațională cu privire la Drepturile Civile și Politice și a susținut că (§ 102):

“dreptul umanitar este protecția acordată într-o situație de conflict așa cum este și cea din West Bank și Fâșia Gaza, în timp ce tratatele de drepturile omului sunt menite să ofere protecție propriilor cetățeni pe timp de pace.”

Pentru a determina dacă instrumentele acestea erau aplicabile pe teritoriul palestinian aflat sub ocupație străină, Curtea Internațională de Justiție a examinat mai întâi problema relației dintre dreptul internațional umanitar și drepturile omului, statuând astfel:

“106. ... Curtea consideră că protecția oferită de convențiile cu privire la drepturile omului nu încetează pe timpul unui conflict armat, decât prin efectul derogărilor de tipul celor prevăzute în articolul 4 [din Convenția Internațională cu privire la Drepturile Civile și Politice]. În ceea ce privește relația dintre dreptul internațional umanitar și drepturile omului, există trei situații posibile: unele drepturi pot ține exclusiv de materia dreptului internațional umanitar; altele pot ține exclusiv de materia drepturilor omului, în timp ce o a treia categorie de drepturi pot aparține ambelor ramuri de drept internațional. Pentru a răspunde la întrebarea adresată Curții, aceasta va trebui să ia în considerare ambele aceste ramuri ale dreptului internațional și anume, drepturile omului și ca lege specială (*lex specialis*), dreptul internațional umanitar.”

Curtea Internațională de Justiție a încercat apoi să analizeze în ce măsură Convenția Internațională cu privire la Drepturile Civile și Politice se poate aplica în afara teritoriului național al unui stat și dacă se aplică în Teritoriul Palestinian aflat sub Ocupație Străină. A statuat astfel (notele de subsol și citatele au fost omise):

“108. Sfera de aplicare a Convenției Internaționale cu privire la Drepturile Civile și Politice este definită în articolul 2, paragraful 1, care prevede:

‘Fiecare Stat Parte la prezenta Convenție de obligă să respecte și să asigure tuturor persoanelor de pe teritoriul său și aflați sub jurisdicția sa, drepturile recunoscute în Convenția de față, fără nicio deosebire de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau de altă natură, origine națională sau socială, proprietate, naștere sau oricare alt statut.’

Această prevedere poate fi interpretată ca privind doar persoanele care se găsesc pe teritoriul statului și se află sub jurisdicția acestuia. Poate fi interpretată și ca privind persoanele prezente pe teritoriul statului și pe cele din afara teritoriului, dar aflate sub jurisdicția statului respectiv. Curtea va încerca să interpreteze sensul acestui text.

109. Curtea observă că, în timp ce jurisdicția statelor este, în primul rând, teritorială, aceasta poate fi uneori exercitată în afara teritoriului național. Având în vedere scopul și obiectul [Convenției Internaționale cu privire la Drepturile Civile și Politice], pare evident faptul că și în acest din urmă caz statele ar trebui să respecte aceste prevederi.

Practica constantă a Comitetului pentru Drepturile Omului concordă cu cele expuse mai sus. Astfel, Comitetul a considerat ca fiind aplicabilă Convenția atunci când statul își exercită jurisdicția pe un teritoriu străin. A confirmat legalitatea unor astfel de acte ale Uruguayului în cazuri de arestare făcută de către agenți uruguayeni în Brazilia sau Argentina În același sens a decis în cazul confiscării unui pașaport de către un consulat uruguayan în Germania ...

...

110. Curtea ia notă, în acest sens, de poziția Israelului în legătură cu aplicabilitatea Convenției, expusă în comunicările către Comitetul pentru Drepturile Omului și de abordarea Comitetului. În 1998, Israel a declarat că, atunci când a pregătit raportul pentru Comitet, a trebuit să răspundă la întrebarea ‘dacă persoanele care locuiesc în teritoriile ocupate sunt supuse jurisdicției israeliene’, în sensul Convenției ... Israel a adoptat poziția conform căreia ‘Convenția și alte instrumente similare nu se aplică în mod direct situației de față din teritoriile ocupate’ ... Comitetul, în concluziile sale finale, după examinarea raportului, și-a exprimat îngrijorarea cu privire la atitudinea Israelului și a atras atenția asupra ‘prezenței îndelungate a Israelului în [teritoriile ocupate], atitudinii ambigue a Israelului cu privire la statutul viitor, cât și asupra exercitării unei jurisdicții efective a trupelor de securitate israeliene’ În 2003, în fața atitudinii constante a Israelului cu privire la ‘inaplicabilitatea Convenției în afara teritoriului său, în special în West Bank și Gaza ...’, Comitetul a ajuns la următoarea concluzie:

‘în starea actuală a lucrurilor, prevederile Convenției se aplică în beneficiul populației din Teritoriile Ocupate, în ceea ce privește orice acțiune a agenților sau autorităților Statului Contractant care afectează exercitarea drepturilor prevăzute în Convenție și intră în aria de responsabilitate a Israelului, în conformitate cu principiile de drept internațional public’

111. În concluzie, Curtea consideră că [Convenția Internațională cu privire la Drepturile Civile și Politice] se aplică în legătură cu acele acte ale statului efectuate în exercitarea jurisdicției în afara propriului teritoriu.”

În plus, Curtea Internațională de Justiție a presupus aparent că și în cazul actelor extrateritoriale, ar fi posibil, în principiu, ca un stat să deroge de la obligațiile asumate în temeiul Convenției cu privire la Drepturile Civile și Politice, în temeiul articolului său 4 § 1, care prevede:

“În cazul în care un pericol public excepțional amenință existența națiunii și este proclamat printr-un act oficial, statele părți la prezenta Convenție pot, în limita strictă a cerințelor situației, să ia măsuri derogatorii de la obligațiile prevăzute în prezenta Convenție, cu condiția ca aceste măsuri să nu fie incompatibile cu celelalte obligații pe care le au, în temeiul dreptului internațional, și ca din ele să nu rezulte o discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie sau origine socială.”

Astfel, în paragraful § 136 din opinie, analizând dacă actele în chestiune erau justificate în temeiul dreptului umanitar internațional pe baza cerințelor militare, Curtea Internațională de Justiție a statuat:

“136. Curtea observă în continuare că o parte dintre convențiile privind drepturile omului, în special Convenția Internațională cu privire la Drepturile Civile și Politice, conțin prevederi pe care statele le pot invoca pentru a putea deroga, cu îndeplinirea anumitor condiții, de la anumite obligații convenționale. Cu privire la acest aspect, Curtea amintește, totuși, că notificarea Israelului adresată Secretarului General al Națiunilor Unite în temeiul articolului 4 din Convenția Internațională cu privire la Drepturile Civile și Politice privește doar articolul 9 din convenție, cu privire la dreptul la libertate și siguranță al persoanei (a se vedea paragraful 127 supra); Israel este deci ținut să respecte toate celelalte prevederi ale acestui instrument internațional.”

91. În hotărârea sa, *Activitățile Armate de pe Teritoriul Statului Congo (Republica Democrată Congo (RDC) împotriva Ugandei)*, (19 decembrie 2005), Curtea Internațională de Justiție a analizat dacă în perioada de referință Uganda avea calitatea de “Putere Ocupantă” a vreunei părți din teritoriul Republicii Democrate Congo, în sensul dreptului internațional cutumiar, așa cum este reflectat în articolul 42 din Regulamentele de la Haga (§§ 172-173). Curtea Internațională de Justiție a considerat că forțele armate ugandeză erau postate în provincia Ituri și exercitau autoritatea asupra acestui teritoriu, în sensul că și-au substituit autoritatea celei deținute anterior de Guvernul Congolez (§§ 174-176). Curtea Internațională de Justiție a continuat:

“178. Curtea conchide astfel că Uganda era Putere Ocupantă în Ituri la momentul respectiv. Așadar, avea obligația, în conformitate cu articolul 43 din Regulamentele de la Haga din 1907, să ia toate măsurile care-i stăteau în putere pentru a reinstaura și asigura, pe cât posibil, ordinea și siguranța publică în zona ocupată, respectând, în același timp, cu excepția unor obstacole absolute, legislația în vigoare în RDC. Această obligație include datoria de a asigura respectarea regulilor aplicabile de drept internațional al drepturilor omului și de drept internațional umanitar, de a proteja locuitorii din teritoriul ocupat împotriva violențelor și de a nu tolera o asemenea violență din partea vreunui terț.

179. După ce a ajuns la concluzia că Uganda era Putere Ocupantă în Ituri la momentul respectiv, Curtea statuează că Uganda este responsabilă pentru orice act al armatei sale care ar fi încălcat obligațiile internaționale și pentru orice lipsă de vigilență în prevenirea încălcărilor drepturilor omului și a dreptului internațional umanitar de către alți actori prezenți în teritoriul ocupat, inclusiv grupuri de rebeli acționând pe cont propriu.

180. Curtea notează că Uganda este responsabilă pentru toate acțiunile și omisiunile forțelor sale militare aflate pe teritoriul RDC și care încalcă obligațiile asumate pe plan internațional în materia drepturilor omului și a dreptului internațional umanitar, relevante și aplicabile la situația specifică respectivă.”

Curtea Internațională de Justiție a stabilit situația de fapt care a dus la presupusele încălcări grave ale drepturilor omului de către Uganda în teritoriul ocupat din regiunea Ituri și în alte părți (§§ 205-212). Pentru a

stabili dacă acțiunile respective au constituit încălcări de către Uganda a obligațiilor sale internaționale, Curtea Internațională de Justiție a reiterat concluzia din Opinia Consultativă în cauza Construirii Zidului, expusă mai sus, și anume că, atât dreptul internațional umanitar, cât și dreptul internațional al drepturilor omului trebuie să fie luate în considerare și că instrumentele internaționale cu privire la drepturile omului sunt apte să aibă o aplicare extrateritorială, “mai ales în teritoriile ocupate” (§ 216). Curtea Internațională de Justiție a stabilit apoi care erau “regulile de drept internațional umanitar și de drept internațional al drepturilor omului aplicabile”, prin enumerarea tratatelor de drept internațional umanitar și de drept internațional al drepturilor omului la care atât Uganda cât și Republica Democrată Congo erau parte și a principiilor de drept internațional cutumiar (§§ 217-219).

C. Obligația de a efectua o anchetă cu privire la presupusele încălcări ale dreptului la viață în situații de conflict armat și ocupație militară, în temeiul dreptului internațional umanitar și ale dreptului internațional al drepturilor omului

92. Articolul 121 din A Treia Convenție de la Geneva prevede că o anchetă oficială trebuie să fie efectuată de către Puterea Deținătoare în caz de suspiciune de crimă comisă asupra unui prozonier de război. Articolul 131 din A Patra Convenție de la Geneva prevede:

“Decesul sau vătămarea gravă a unui deținut, provocată sau care se presupune că ar fi fost provocată de un gardian, un alt deținut sau de către o altă persoană, ca și decesul din cauze necunoscute trebuie să fie imediat urmate de o anchetă oficială efectuată de către Puterea Deținătoare. O comunicare despre aceasta trebuie imediat trimisă Puterii Protectoare. Trebuie luate declarațiile de martor și trebuie să se pregătească un raport cu privire la aceste probe care trebuie trimis Puterii Protectoare.

Dacă ancheta indică vinovăția uneia sau mai multor persoane, Puterea Deținătoare trebuie să ia măsurile necesare pentru a asigura tragerea la răspundere penală a persoanei sau a persoanelor responsabile.”

Convențiile de la Geneva impun, de asemenea, o obligație Înaltelor Părți Contractante de a investiga și urmări penal presupusele încălcări grave ale Convențiilor, inclusiv uciderea intenționată a persoanelor protejate (articolele 49 și 50 din Prima Convenție de la Geneva; articolele 50-51 din A Doua Convenție de la Geneva; articolele 129 și 130 din A Treia Convenție de la Geneva; articolele 146 și 147 din A Patra Convenție de la Geneva).

93. În Raportul nr. E/CN.4/2006/53 cu privire la Execuții Extrajudiciare, Sumare sau Arbitrare (8 martie 2006), Raportorul Special al Națiunilor Unite, Philip Alston, a observat în legătură cu dreptul la viață, în temeiul articolului 6 din Convenția Internațională cu privire la Drepturile Civile și

Politice, în situații de conflict armat și ocupație militară străină (notele de subsol au fost omise):

“36. Conflictul armat și ocupația nu înlătură obligația statului de a efectua o anchetă și de a trage la răspundere penală pe cei care se fac vinovați de abuzuri asupra drepturilor omului. Nu există nicio derogare de la dreptul la viață, indiferent de circumstanțe. Este interzisă astfel, orice practică de a nu investiga presupusele încălcări în timpul conflictului armat sau al ocupației. Așa cum a statuat Comitetul pentru Drepturile Omului, ‘Asigurarea protecției drepturilor recunoscute în mod expres ca drepturi de la care nu se poate deroga prin garanții procedurale este inerentă ... Prevederile [Convenției Internaționale cu privire la Drepturile Civile și Politice] prin care se stipulează garanțiile procedurale nu pot fi afectate de măsuri prin care s-ar evita protecția drepturilor de la care nu se poate deroga.’ Nu se poate nega faptul că în timpul conflictelor armate împrejurările ar putea, uneori, împiedica ancheta. Asemenea împrejurări nu înlătură însă obligația în sine de a efectua ancheta – deoarece altminteri s-ar anula caracterul non-derogabil al dreptului la viață – dar pot afecta mijloacele sau detaliile anchetei. În afara faptului că statele sunt pe deplin responsabile pentru conduita agenților lor, în legătură cu actele particularilor statele au o obligație de diligență, atât pe timpul conflictelor armate cât și pe timp de pace. De la caz la caz, un stat poate să folosească metode de anchetă mai puțin efective, în funcție de constrângerile concrete. De exemplu, atunci când forțele inamice controlează o scenă de luptă, efectuarea unei autopsii se poate dovedi a fi imposibilă. Indiferent de circumstanțe, totuși, ancheta trebuie realizată cât mai eficient posibil și nu trebuie redusă niciodată la o simplă formalitate. ...”

94. În hotărârea sa adoptată în Cauza *Masacrului de la Mapiripán împotriva Columbiei*, 15 septembrie 2005, Curtea Inter-Americană a Drepturilor Omului a statuat, printre altele, în legătură cu faptul că statul pârât nu a efectuat o anchetă asupra masacrului civililor de către un grup paramilitar, cu presupusa participare a autorităților statale:

“238. Cu privire la acest aspect, Curtea recunoaște împrejurările dificile din Columbia, unde populația și instituțiile se zbat să mențină pacea; totuși, condițiile din această țară, indiferent cât ar fi acestea de dificile, nu înlătură obligațiile asumate de una dintre Părți Contractante la Convenția Americană, care rămân în vigoare în cazuri precum cel de față. Curtea statuează că atunci când un stat întreprinde sau tolerează acțiuni care duc la execuții extrajudiciare, nu le investighează în mod adecvat și nu condamnă cum se cuvine pe cei responsabili, își încalcă obligația de a respecta drepturile prevăzute de Convenție și de a asigura deplina și libera lor exercitare, atât de către presupusa victimă, cât și de rudele acesteia, nu dă posibilitatea societății să afle adevărul și perpetuează nepedepsirea unor astfel de acte, dând posibilitatea ca acestea să se repete.”

ÎN DREPT

I. PRESUPUSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 2 DIN CONVENȚIE

95. Reclamanții pretind că rudele lor erau, la momentul decesului, sub jurisdicția Marii Britanii, în sensul articolului 1 din convenție și că,

exceptând cazul celui ce-al șaselea reclamant, Marea Britanie nu și-a îndeplinit obligația de anchetă prevăzută de articolul 2.

96. Guvernul acceptă că fiul celui de-al șaselea reclamant era sub jurisdicția Marii Britanii, dar neagă faptul că Marea Britanie ar fi avut jurisdicție în vreunul din celelalte cazuri. Susține că deoarece rudele celui de-al doilea și, respectiv, celui de-al treilea reclamant au fost ucise după adoptarea Rezoluției 1511 a Consiliului de Securitate a Națiunilor Unite (a se vedea paragraful 16 supra), acțiunile care au dus la decesul acestora erau atribuibile Națiunilor Unite și nu Marii Britanii. În plus, Guvernul susține că cererea celui de-al cincilea reclamant ar trebui respinsă ca inadmisibilă pentru neepuizarea căilor de recurs interne și că cel de-al cincilea și, respectiv, cel de-al șaselea reclamant nu mai au calitate de victimă.

A. Admisibilitate

1. *Asupra imputabilității faptelor*

97. Guvernul a arătat că operațiunile care au dus la decesul rudelor celui de-al doilea și, respectiv, celui de-al treilea reclamant au avut loc după data de 16 octombrie 2003, dată la care Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite a adoptat Rezoluția 1511. Paragraful 13 al acestei rezoluții autoriza Forțele Multinaționale să ia “toate măsurile necesare pentru a contribui la menținerea securității și stabilității în Irak” (a se vedea paragraful 16 supra). Așadar, în timpul desfășurării operațiunilor în care rudele celui de-al doilea și, respectiv, celui de-al treilea reclamant au fost împușcate, trupele britanice nu exercitau autoritatea suverană a Marii Britanii, ci autoritatea internațională a Forței Multinaționale, care acționa în temeiul deciziei cu forță obligatorie a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite.

98. Reclamantii au subliniat că Guvernul nu a invocat acest argument în niciun moment în timpul procedurii interne. Mai mult, un argument identic a fost invocat de către Guvern și respins de către Camera Lorzilor în cauza *R (pentru aplicarea Al-Jedda) (FC) (Reclamant) împotriva Secretarului de Stat pentru Apărare (Pârât)* [2007] UKHL 58.

99. Curtea reamintește că are un caracter subsidiar față de sistemele naționale de protecție a drepturilor omului. Este, așadar, oportun ca instanțele interne să aibă posibilitatea de a decide asupra unor chestiuni de compatibilitate a dreptului intern cu Convenția și, dacă totuși este introdusă o cerere în fața Curții în această privință, Curtea ar trebui să beneficieze de viziunea instanțelor naționale, acestea fiind în contact direct și continuu cu situația din țara respectivă. Este important, deci, ca argumentele invocate de Guvern în fața instanțelor naționale să fie pe aceeași linie cu cele invocate în fața Curții. În special, Guvernul nu poate să invoce în fața Curții argumente care nu sunt în concordanță cu poziția pe care a adoptat-o în fața instanțelor

naționale. (*A. și Alții împotriva Marii Britanii* [GC], nr. 3455/05, § 154, ECHR 2009-...).

100. Guvernul nu a invocat în fața instanțelor naționale faptul că decesele rudelor reclamanților nu ar fi atribuibile forțelor armate ale Marii Britanii. Curtea consideră, așadar, că Guvernul nu poate ridica această excepție în procedura de față.

2. Asupra jurisdicției

101. Guvernul susține că acțiunile respective au avut loc în sudul Irakului și în afara jurisdicției Marii Britanii, în sensul articolului 1 din convenție. Singura excepție a fost uciderea fiului celui de-al șaselea reclamant, care s-a produs într-o închisoare britanică asupra căreia Marea Britanie avea jurisdicție.

102. Curtea consideră că întrebarea dacă rudele reclamanților erau sub jurisdicție britanică este strâns legată de fondul cererilor și reunește, așadar, această chestiune preliminară cu fondul cauzei.

3. Asupra epuizării căilor de recurs interne

103. Guvernul susține că cererea celui de-al cincilea reclamant ar trebui să fie declarată inadmisibilă pentru neepuizarea căilor de recurs interne. A subliniat faptul că deși reclamantul a introdus o acțiune în justiție în legătură cu presupusa încălcare a drepturilor substanțiale și procedurale în temeiul articolelor 2 și 3, examinarea cererii sale a fost suspendată până la soluționarea celor șase cauze-test (a se vedea paragraful 73 supra). După soluționarea acestor cauze, reclamantul ar fi putut cere Curții Divizionale să reia judecarea cererii sale, ceea ce reclamantul nu a făcut. Cauza sa nu privea un incident de împușcare și instanțele interne nu au avut ocazia să stabilească situația de fapt referitoare la susținerea conform căreia fiul reclamantului se afla sub jurisdicție britanică și că ar fi avut loc o încălcare a obligației procedurale.

104. Reclamanții invită Curtea să respingă această excepție. Cel de-al cincilea reclamant a introdus o acțiune în justiție pe data de 5 mai 2004, care a fost suspendată până la soluționarea celor șase cauze-test (a se vedea paragraful 73 supra). Cel de-al cincilea reclamant nu ar fi avut nicio perspectivă de succes dacă, după ce Camera Lorzilor a dat hotărârea în cauza *Al-Skeini*, ar fi încercat să repună pe rol cauza. Tribunalele inferioare ar fi trebuit să respecte interpretarea dată de Camera Lorzilor articolului 1 din convenție și l-ar fi aplicat în sensul de a considera că fiul celui de-al cincilea reclamant nu se afla sub jurisdicție britanică.

105. Curtea observă că potrivit susținerilor celui de-al cincilea reclamant, fiul său a decedat când, arestat fiind de soldați britanici sub suspiciunea de tâlhărie, a fost condus într-o mașină a armatei la râu și obligat să se arunce în apă. Această situație de fapt diferă, așadar, de cazul

primului, celui de-al doilea și, respectiv, celui de-al patrulea reclamant, ai căror rude au fost împușcate de soldați britanici; cel de-al treilea reclamant, a cărui soție a fost împușcată într-un schimb de focuri între trupe britanice și trăgători necunoscuți și cel de-al șaselea reclamant, al cărui fiu a fost ucis în timpul detenției într-o închisoare militară britanică. Este adevărat că în cauza *Al-Skeini*, Camera Lorzilor nu analizat un caz similar cu cel prezentat de cel de-al cincilea reclamant, caz în care un civil irakian a decedat în timp ce se afla în custodia armatei britanice, fără a fi însă deținut într-o închisoare militară. Însă, Curtea consideră că reclamanții nu se înșeală atunci când afirmă că al cincilea reclamant nu ar fi avut vreo perspectivă de reușită dacă ar fi încercat să continue procedura judiciară în fața tribunalelor interne. Lordul Brown, cu care majoritatea Camerei a fost de acord, a arătat că preferă abordarea Curții Divizionale în ceea ce privește jurisdicția în cazul celui de-al șaselea reclamant, și anume că această jurisdicție derivă în privința lui Baha Mousa exclusiv din faptul că acesta a decedat în timp ce era deținut într-o închisoare militară britanică (a se vedea paragraful 88 supra). În aceste circumstanțe, Curtea consideră că celui de-al cincilea reclamant nu i se poate reproșa faptul că nu a încercat să repună pe rol cauza în fața Curții Divizionale. Așadar, excepția preliminară a Guvernului de neepuizare a căilor de recurs interne va fi respinsă.

4. *Asupra statutului de victimă*

106. Guvernul susține că cel de-al cincilea și, respectiv, cel de-al șaselea reclamant nu pot pretinde că au în continuare statut de victimă a vreunei încălcări a drepturilor garantate de articolul 2, deoarece cauzele decesului fiecăruia dintre fiii acestora au fost cercetate de către autoritățile naționale și reclamanților li s-au plătit despăgubiri.

107. Curtea consideră că și această chestiune este strâns legată de fondul cauzei, întemeiat pe articolul 2, cu care o reunește.

5. *Concluzie cu privire la admisibilitate*

108. Curtea consideră că această cerere ridică probleme serioase de fapt și de drept, de o asemenea complexitate încât analiza lor depinde de o examinare pe fondul cauzei. Cererea nu poate fi considerată, așadar, vădit nefondată, în sensul articolului 35 § 3 din convenție și nici nu se pot stabili alte temeuri pe care să se declare această cerere ca fiind inadmisibilă. Prin urmare, trebuie declarată admisibilă.

B. Fondul cauzei

1. Jurisdicția

(a) Susținerile părților

(i) Guvernul

109. Guvernul a arătat că principala referință cu privire la noțiunea de “jurisdicție” prevăzută în articolul 1 din convenție este decizia Curții adoptată în cauza *Banković și Alții împotriva Belgiei și Alții* [GC] (dec.), nr. 52207/99, ECHR 2001-XII). *Banković* a stabilit că simplul fapt că o persoană a fost afectată de un act comis de un Stat Contractant sau de către agenții săi nu este suficient pentru a stabili că acea persoană se afla sub jurisdicția statului respectiv. Jurisdicția, în sensul articolului 1, este, “în principal”, sau “esențialmente” teritorială și orice prelungire a jurisdicției dincolo de teritoriul unui stat contractant este “excepțională” și impune o “justificare specială, în funcție de circumstanțele fiecărui caz în parte”. Curtea a statuat în *Banković* că drepturile convenționale nu pot fi “divizate și croite pe măsură”. Sub jurisdicția sa, un stat contractant are obligația de a asigura respectarea tuturor drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție. Curtea a statuat, în aceeași hotărâre, caracterul Convenției de “instrument al ordinii publice europene” și de “tratată multilateral cu aplicare, în temeiul articolului 56 din Convenție, în context regional și, mai ales, în spațiul juridic (*espace juridique*) ale statelor contractante”. Fundamentul teritorial al jurisdicției reflectă principii din dreptul internațional și ia în considerare dificultățile legale și practice cu care se confruntă statele care operează pe teritoriul unui alt stat, în mod special în regiuni care nu împărtășesc valorile Statelor Membre ale Consiliului European.

110. Potrivit Guvernului, în cauza *Banković*, Marea Cameră, după ce a făcut o trecere în revistă exhaustivă a jurisprudenței, a identificat un număr limitat de excepții de la principiul teritorialității. Excepția principală decurge din jurisprudența cu privire la nordul Ciprului și se aplică atunci când un stat exercită controlul efectiv al unei zone din afara teritoriului său național ca urmare a unei acțiuni militare. În cazurile în care Curtea a considerat aplicabilă această excepție, a subliniat că statul care exercită controlul efectiv are responsabilitatea de a asigura respectarea tuturor drepturilor substanțiale garantate de Convenție pe tot cuprinsul teritoriului respectiv (a se vedea *Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), 23 martie 1995, § 62, Seria A nr. 310; *Cipru împotriva Turciei* [GC], nr. 25781/94, §§ 75-80, ECHR 2001-IV; *Banković*, citată supra, §§ 70-71; *Ilașcu și Alții împotriva Moldovei și Rusiei* [GC], nr. 48787/99, §§ 314-316, ECHR 2004-VII). Mai mult, în ciuda faptului că în hotărârea adoptată ulterior de Cameră în cauza *Issa și Alții împotriva Turciei*, nr. 31821/96, 16 noiembrie 2004, s-a statuat contrariul, în *Banković* Marea Cameră a spus

clar că jurisdicția întemeiată pe principiul “controlului efectiv asupra unei zone” se poate aplica doar în spațiul juridic al Convenției. În plus față de controlul exercitat de Turcia în nordul Ciprului, Curtea a aplicat această excepție în legătură cu o singură altă zonă, Transnistria, care făcea parte, de asemenea, din teritoriul unui alt stat contractant. Orice altă abordare riscă să ceară unui stat să impună standarde culturale străine, cu încălcarea principiului suveranității și al autodeterminării.

111. Potrivit Guverului, jurisprudența Curții cu privire la articolul 56 din convenție, indică faptul că unui stat nu i se poate cere să-și exercite jurisdicția, în conformitate cu articolul 1, asupra unor teritorii străine doar prin simplul fapt al exercitării controlului efectiv: a se vedea *Quark Fishing Ltd împotriva Marii Britanii* (dec.), nr. 15305/06, ECHR 2006-XIV. Dacă excepția controlului efectiv asupra teritoriului s-ar aplica și în afara teritoriilor statelor contractante, acest lucru ar duce la concluzia că un stat ar fi liber să aleagă dacă să extindă sau nu Convenția și Protocoalele sale la un teritoriu non-metropolitan ce se găsește în afara “spațiului juridic” al Convenției, asupra căruia s-ar putea să fi exercitat un control efectiv de decenii, dar în legătură cu care nu a fost liber să aleagă dacă să extindă sau nu Convenția la teritoriile din afara spațiului asupra căruia a exercitat controlul ca urmare a unei acțiuni militare temporare, de exemplu până la instaurarea păcii și a securității.

112. Guvernul a susținut că, deoarece Irakul este în afara spațiului legal al Convenției, excepția întemeiată pe “controlul efectiv al unei zone” nu se poate aplica. În orice caz, Marea Britanie nu avea “control efectiv” asupra niciunei părți a Irakului la momentul respectiv. Aceasta a fost concluzia instanțelor interne, care au avut întreg probatoriul al dispoziția lor. Numărul Forțelor Coaliției, inclusiv forțele britanice, era mic: în Sud-Estul Irakului, o suprafață de 96 000 km² și o populație de 4,6 milioane, erau postate 14 500 de trupe ale Coaliției, inclusiv 8 150 de trupe britanice. Trupele Marii Britanii acționau în provinciile Al-Basrah și Maysan, care aveau o populație de 2,76 milioane pentru 8 119 de trupe. Forțele britanice din Irak se confruntau cu dificultăți reale de ordin practic în încercarea lor de a restaura condiții de siguranță și stabilitate, astfel încât să permită poporului irakian să-și determine în mod liber viitorul politic. Principalul motiv era că la începutul ocupației nu exista un sistem competent de aplicare a legii și, în același timp, violența, terorismul și luptele tribale cu utilizare de arme de foc erau fenomene larg răspândite.

113. Autoritatea de guvernare în Irak în perioada ocupației a fost exercitată de Autoritatea Provizorie a Coaliției, care a fost guvernată de Ambasadorul Statelor Unite, Paul Bremer, care nu era o autoritate subordonată Marii Britanii. În plus, începând cu iulie 2003, a existat un Consiliu Irakian de Guvernare și câteva consilii irakiene locale. Statutul Autorității Provizorii a Coaliției și al administrației irakiene era total diferit de cel al “TRNC” în Cipru sau “MRT” în Transnistria, cele din urmă fiind

ambele caracterizate de Curte ca fiind “republici auto-proclamate, nerecunoscute de comunitatea internațională”. Autoritatea Provizorie a Coaliției și administrația irakiană au fost recunoscute de comunitatea internațională, prin Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite. Mai mult, scopul ocupației de către Marea Britanie în Irak era să transfere autoritatea de îndată ce era posibil unei administrații irakiene reprezentative. Având în vedere acest scop, ocupația a durat puțin peste un an.

114. Potrivit susținerilor Guvernului, faptul că între mai 2003 și iunie 2004, Marea Britanie era Putere Ocupantă, în sensul Regulamentelor de la Haga (a se vedea paragraful 89 supra) nu dă naștere unei obligații de a asigura respectarea drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție pentru locuitorii din Irak. Ca Putere Ocupantă, Marea Britanie nu a deținut suveranitatea asupra Irakului și nu avea dreptul să considere teritoriul ocupat ca pe un teritoriu propriu sau ca pe colonie aflată sub întreaga sa putere și autoritate. Regulamentele de la Haga nu conferă Marii Britanii autoritatea de a amenda legislația și constituția Irakului astfel încât aceasta să devină conformă cu legislația internă a Marii Britanii sau cu obligațiile prevăzute în tratate regionale internaționale multilaterale, cum ar fi Convenția. Dimpotrivă, Regulamentele de la Haga limitează puterile Marii Britanii, mai ales în ceea ce privește obligația de a respecta legile în vigoare în Irak, cu excepția unor “obstacole absolute”. Mai mult, rezoluțiile adoptate de Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite recunoșteau faptul că autoritatea de guvernare în Irak în timpul ocupației urma să aparțină Autorității Provizorii a Coaliției și că scopul ocupației era de a transfera autoritatea cât mai repede posibil către o administrație irakiană reprezentativă. Așadar, cadrul legal internațional, departe de a recunoaște că Marea Britanie era obligată să asigure respectarea drepturilor convenționale în Irak, a stabilit, de fapt, că Marea Britanie și-ar fi încălcat obligațiile internaționale dacă ar fi încercat să modifice constituția Irakului, astfel încât aceasta să fie conformă cu prevederile Convenției. În orice caz, jurisprudența Curții a arătat că aceasta a abordat problema exercitării jurisdicției extrateritoriale de către un stat ca fiind una de fapt, având în vedere natura specifică și istoria Convenției. Obligațiile impuse de A Patra Convenție de la Geneva și de Regulamentele de la Haga au fost atent croite în funcție de împrejurările ocupației și nu pot avea consecințe asupra situației extrem de diferite a problemei jurisdicției în sensul Convenției.

115. Guvernul a acceptat că din jurisprudența Curții este posibilă identificarea altor câtorva categorii de excepții, atunci când jurisdicția s-ar putea exercita de către un stat în afara teritoriului său și în afara regiunii geografice acoperite de Convenție. În cauza *Banković* (citată supra), Marea Cameră a făcut trimitere la alte cauze care priveau activități ale personalului diplomatic și consular în străinătate sau la bordul navelor sau aeronavelor înregistrate sub drapelul statului respectiv. În *Banković*, Curtea a citat cu titlu de exemplu și cauza *Drozd și Janousek împotriva Franței și Spaniei*,

26 iunie 1992, seria A nr. 240, care arăta că jurisdicția poate fi exercitată de către un stat dacă a adus în fața justiției penale o persoană în propriul sistem judiciar, dar în afara teritoriului național. În *Öcalan împotriva Turciei* [GC], nr. 46221/99, ECHR 2005-IV, Marea Cameră a statuat că reclamantul era sub jurisdicția Turciei atunci când a fost “arestat de agenți ai forțelor de securitate turcești în afara unei aeronave înregistrată în Turcia în zona internațională a aeroportului din Nairobi” și “forțat fizic de către oficialii turci să se întoarcă în Turcia, reclamantul fiind astfel sub autoritatea și controlul acestora după arestarea și întoarcerea în Turcia”. Potrivit susținerilor Guvernului, niciuna dintre aceste excepții nu este aplicabilă în cazul primilor patru reclamanți.

116. Guvernul susține că argumentul reclamanților, potrivit căruia prin împușcarea rudelor lor soldații britanici au exercitat “autoritatea și controlul” asupra decedaților, aducându-i astfel sub jurisdicția Marii Britanii este contrar deciziei adoptată în *Banković* (citată supra). În *Banković*, Marea Cameră a analizat aplicabilitatea Convenției la operațiunile militare extrateritoriale în general, având în vedere, printre altele, practica statului și articolul 56 din convenție și a conchis că prevederile Convenției nu se aplică acțiunilor militare ale statului pârât care au dus la decesul rudelor respectivilor reclamanți. În mod echivalent, în cauza de față, acțiunea militară a soldaților britanici constând în împușcarea rudelor reclamanților în timpul desfășurării de operațiuni de menținere a securității în Irak nu constituie un mijloc de exercitare a jurisdicției asupra lor. Nu se poate face nicio distincție în această privință între decesul provocat de un bombardament și decesul survenit prin împușcare în cursul unei operațiuni terestre.

117. Guvernul respinge argumentul reclamanților potrivit căruia jurisdicția subzistă prin faptul că soldații britanici exercitau “autoritatea legală” asupra celor decedați, care ar deriva din obligația prevăzută de Regulamentele de la Haga de a asigura “ordinea și siguranța publică” în teritoriul ocupat. Sensul articolului 1 din convenție este unul autonom și nu poate fi determinat prin referire la prevederi total diferite de drept internațional umanitar. Mai mult, obligația la care se face trimitere îi privește pe toți cetățenii Irakului din teritoriul ocupat și, dacă reclamații ar avea dreptate, Marii Britanii i s-ar cere să asigure tuturor respectarea drepturilor convenționale. De asemenea, nu se poate susține că trupele britanice exercitau la momentul respectiv “funcții publice”, în temeiul unor aranjamente prevăzute prin tratate (a se vedea *Banković*, citată supra, § 73). De fapt, trupele britanice exercitau o putere militară, în efortul de a crea un spațiu propice în care funcțiile de guvernare să poată fi exercitate și în care statul de drept să funcționeze. Nu se poate face o distincție între diferitele tipuri de ocupație militară. Nu există niciun fundament pe care să se întemeieze aplicabilitatea Convenției la activitatea tipică a unui soldat la

momentul presupusei încălcări, fie ea de patrulare, ofensivă terestră sau bombardament aerian.

118. În concluzie, Guvernul susține că instanțele naționale au apreciat corect că Marea Britanie nu a avut jurisdicție asupra rudelor primilor patru reclamați la momentul decesului acestora, în sensul articolului 1. Aceste cauze nu se pot distinge de *Banković* (citată supra). Iar situația de fapt din cauza prezentată de cel de-al cincilea reclamant nu este suficient de diferită pentru a o distinge de celelalte patru. Fiul celui de-al cincilea reclamant nu a fost arestat în împrejurări similare cu cele în legătură cu care s-a apreciat că există jurisdicție în *Öcalan* (citată supra). Fiind suspectată de săvârșirea unei tâlhării în situația unei dezordini publice generalizate imediat după încetarea majorității activităților beligerante, victima a fost mutată de la locul presupusei tâlhării într-o altă locație. Acțiunile soldaților britanici au implicat o exercitare a puterii militare asupra fiului celui de-al cincilea reclamant, dar nimic mai mult. Guvernul acceptă că fiul celui de-al șaselea reclamant se afla sub jurisdicția Marii Britanii când a decedat, dar doar pe temeiul identificat de Curtea Divizională și, ulterior, de Lordul Brown, cu care Lorzii Rodger și Carswell și Baroneasa Hale au fost de acord, și anume, că jurisdicția subzistă când persoana decedată este deținută într-o închisoare militară britanică, localizată într-o bază militară a Marii britanii, în principal, prin analogie cu excepția extrateritorialității în cazul ambasadelor. În timpul audierii în fața Curții, avocatul Guverului a confirmat că poziția Guvernului este că, spre exemplu, o persoană condusă la o închisoare britanică pe sol străin cu un vehicul militar britanic nu intră în sfera de jurisdicție a Marii Britanii până în momentul în care vehiculul și persoana respectivă intră în perimetrul închisorii respective.

119. Acest lucru nu înseamnă că trupele britanice erau libere să acționeze nepedepsite în Irak. Așa cum a observat Lordul Bingham în opinia sa în Camera Lorzilor, acțiunile forțelor Marii britanii sunt supuse și reglementate de dreptul internațional umanitar. Soldații britanici în Irak sunt supuși și dreptului penal intern și pot fi trimiși în judecată în fața tribunalelor naționale. Curtea Penală Internațională a avut jurisdicție să judece crime de război în cazuri în care statul nu voia sau nu putea să judece. Pot fi, de asemenea, introduse acțiuni civile în răspundere delictuală în Marea Britanie, împotriva agenților sau autorităților care se resupune că ar fi cauzat vătămări unor persoane în Irak.

(ii) Reclamanții

120. Reclamanții acceptă că jurisdicția în temeiul articolului 1 este, în principal, teritorială. Totuși, aceștia au subliniat că acest principiu nu este absolut și că este posibil ca o Parte Contractantă să exercite o jurisdicție extrateritorială. Procedura în temeiul articolului 56 permite statelor să extindă aplicarea Convenției și la alte teritorii, cu respectarea cerințelor

locale, printr-o declarație. Totuși, reiese din jurisprudență că articolul 56 nu este un mecanism exclusiv pentru aplicabilitatea extrateritorială.

121. Reclamanții susțin că jurisprudența Curții și a Comisiei recunoaște exercitarea de către un stat a jurisdicției extrateritoriale, atât prin principiul “autorității agentului statului”, cât și al “controlului efectiv asupra unei anumite zone”. Prima referire la jurisdicția ce derivă din “autoritatea agentului statului” s-a făcut în decizia de admisibilitate adoptată de Comisie în cauza *Cipru împotriva Turciei*, nr. 6780/74 și 6950/75, Decizia Comisiei asupra admisibilității din 26 mai 1975, vol. 2, Decizii și Rapoarte (DR), p. 125, la p. 136, în care Comisia a observat: “... agenții autorizați ai statului ... nu doar că rămân sub jurisdicția acestuia atunci când se află în străinătate, dar aduc și orice persoană sau bun ‘sub jurisdicția aceluia stat’ în măsura în care exercită o autoritate asupra unor astfel de persoane sau bunuri”. Acest principiu a fost aplicat ulterior în *Cipru împotriva Turciei*, nr. 6780/74 și 6950/75, Raportul Comisiei din 10 iulie 1976, ocazie cu care Comisia a considerat că acțiunile soldaților turci în Cipru implicau exercitarea jurisdicției de către Turcia. Aceste acțiuni includeau crime asupra civililor, unele ca urmare a unui ordin din partea unui ofițer, altele comise prin împușcare în timp ce persoanele civile încercau să-și recupereze proprietatea aflată sub control turcesc; violuri asupra femeilor în case părăsite sau pe străzi; detenția arbitrară a civililor; cruzimi față de deținuți; dizlocarea civililor și confiscarea militară a proprietății. Deoarece Turcia nu a acceptat jurisdicția Curții până în 1990, cauza nu a fost niciodată examinată de Curte. Totuși, raportul Comisiei nu a sprijinit ideea că autoritatea militară asupra unui teritoriu constituie un element suficient de autoritate și control.

122. Reclamanții subliniază că în cauzele privind nordul Ciprului împotriva Turciei examinate de Comisie și de Curte în anii 1990, Turcia a acceptat că jurisdicția sa în temeiul articolului 1 poate fi angajată în legătură cu acțiuni directe ale personalului militar turc. Totuși, Guvernul turc a schimbat perspectiva și a susținut că nu are jurisdicție, deoarece acțiunile în cauză nu fuseseră comise de agenți turci, ci erau atribuibile unei administrații autonome locale, instalată în 1983, “TRNC”. În *Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare) și în *Cipru împotriva Turciei*, ambele citate supra, Curtea a contracara acest argument, elaborând principiul “controlului efectiv asupra unei anumite zone” (a se vedea *Loizidou* (excepții preliminare) § 62):

“atunci când ca o consecință a unei acțiuni militare – fie legală sau nelegală – [un Stat Contractant] exercită un control efectiv asupra unei zone din afara teritoriului său național. Obligația de a asigura, în această zonă, respectarea drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție derivă din faptul exercitării înseși a unui asemenea control, fie direct, prin intermediul forțelor sale armate, fie prin intermediul unei administrații locale subordonate”.

În aceste cauze, Curtea nu a făcut nicio referire la faptul că principiul “autorității agentului statului” ar fi fost înlocuit. De fapt, în *Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), înainte de a stabili principiul “controlului efectiv asupra unei zone” în ceea ce privește jurisdicția, Curtea a observat (§ 62), că:

“În plus, responsabilitatea Părților Contractante poate fi antrenată pentru actele autorităților sale, fie că sunt desfășurate pe teritoriul național sau în afara granițelor țării, care produc efecte în afara teritoriului (a se vedea hotărârea adoptată în *Drozd și Janousek împotriva Franței și Spaniei* în 26 iunie 1992, seria A nr. 240, p. 29, par. 91)”.

Mai mult, concluzia sa cu privire la chestiunea dacă presupusa încălcare era aptă de a intra în sfera de jurisdicție a Turciei s-a întemeiat pe ambele principii (§ 63) astfel:

“În legătură cu această problemă, guvernul pârât a recunoscut pierderea de către reclamantă a controlului asupra proprietății sale, determinată de ocupația exercitată asupra nordului Ciprului de către trupele militare turcești și stabilirea ‘TRNC’. Mai mult, faptul că reclamanta a fost împiedicată de către trupele turcești să acceadă la proprietatea sa nu a fost contestat.”

În jurisprudența sa ulterioară, cele două principii au continuat să fie aplicate împreună (a se vedea *Banković* §§ 69-73; *Issa* §§ 69-71 (ambele citate supra); *Andreou împotriva Turciei* (dec.), nr. 45653/99, 2 iunie 2008; *Solomou și Alții împotriva Turciei*, nr. 36832/97, §§ 44-45, 24 iunie 2008). Nu a existat precedent în care Curtea să fi sugerat că jurisdicția întemeiată pe “autoritatea agenților statului” nu putea constitui un mijloc de a examina acțiunile directe ale agenților militari care exercită autoritatea.

123. Reclamanții susțin că membrii familiilor lor intră în sfera de jurisdicție a Marii Britanii în temeiul principiului “autorității agenților statului”. Guvernul acceptă, în ceea ce-l privește pe fiul celui de-al șaselea reclamant, că exercitarea de către personalul militar britanic a autorității și controlului în Irak antrenează jurisdicția extrateritorială britanică. Totuși, jurisdicția în cazurile de detenție extrateritorială nu se fundamentează pe ideea că o închisoare militară este o enclavă extrateritorială. În ceea ce privește pe fiul celui de-al treilea reclamant, jurisdicția ar fi fost antrenată chiar și dacă acesta ar fi fost torturat sau ucis la hotelul unde lucra sau într-o mașină încuiată a armatei parcată afară. Mai mult, autoritatea și controlul exercitate de către personalul militar nu erau limitate, în principiu, la acțiunile desfășurate de gardieni, chiar dacă arestul și detenția persoanelor din afara teritoriului statului ar putea fi interpretate ca fiind cazuri clasice de autoritate a agenților statului (așa cum au susținut guvernele pârâte în *Banković*, citată supra, § 37).

124. Cei șase reclamanți susțin că rudele lor decedate intrau în sfera de jurisdicție a Marii Britanii în virtutea autorității și controlului exercitat asupra lor de către agenți ai statului. Au subliniat că forțele armate britanice aveau responsabilitatea de a menține ordinea publică în Irak și siguranța

civililor prin sprijinul acordat administrației civile. În exercitarea acestor funcții, forțele armate britanice acționau în contextul mai larg al ocupației sud-estului Irakului de către Marea Britanie. Controlul și autoritatea erau, de asemenea, exercitate prin intermediul Oficiului Regional Sud al CPA, care era format, în principal, din personal britanic. Persoanele ucise erau civili cărora forțele armate britanice le datorau asigurarea protecției și siguranței. Există deci o relație specială de autoritate și control între soldați și civilii uciși. Pentru a ajunge la concluzia că aceste persoane erau sub autoritatea forțelor armate ale Marii Britanii, nu este nevoie de acceptarea ideii de jurisdicție bazată pe impact, utilizată în *Banković* (citată supra), ci această concluzie s-ar baza pe relația specială de autoritate și control. Reclamantii susțin dimpotrivă, că, cel puțin în ceea ce privește decesele rudelor celui de-al doilea, al patrulea, al cincilea și, respectiv, celui de-al șaselea reclamant, soldații britanici au exercitat o autoritate și un control suficiente pentru a aduce aceste victime în sfera de jurisdicție a Marii Britanii.

125. Reclamantii susțin în continuare că rudele lor decedate intrau în sfera de jurisdicție a Marii Britanii deoarece, la momentul respectiv, Marea Britanie deținea controlul efectiv în sud-estul Irakului. Au argumentat că, atunci când un teritoriu era ocupat de un stat în calitate de Putere Ocupantă prin faptul că acel teritoriu se afla sub autoritatea armatei inamice conform dreptului internațional (a se vedea articolul 42 din Regulamentele de la Haga: paragraful 89 supra), acest fapt era suficient pentru a antrena o jurisdicție extrateritorială, în temeiul articolului 1 din convenție. Această consecință a ocupației pe timp de război reflectă abordarea din dreptul internațional, atât în ceea ce privește jurisdicția extrateritorială, cât și aplicarea extrateritorială bazată pe “jurisdicție” a drepturilor omului.

126. Reclamantii resping ideea conform căreia temeiul “controlului efectiv asupra unei zone” s-ar putea aplica doar în spațiul juridic al Convenției. Mai mult, au considerat că a cere unui stat să exercite un control complet, similar cu cel exercitat asupra propriului teritoriu, ar duce la poziția perversă ca atunci când ar avea loc fapte care încalcă Convenția, în loc să existe o cale de recurs pentru ca victima să le conteste, tocmai pe aceste fapte să se întemeieze concluzia că statul respectiv nu are jurisdicție. În mod asemănător, definirea existenței unui control asupra unei zone prin referire la numărul de trupe militare ar fi incertă, ar permite eludarea responsabilității și ar promova arbitrariul. Aplicarea Convenției trebuie să influențeze acțiunile Statelor Contractante pentru a analiza atent intervenția militară și pentru a asigura un număr suficient de trupe militare în vederea îndeplinirii obligațiilor asumate pe plan internațional. Reclamantii au adoptat abordarea sugerată de Sedley LJ la Curtea de Apel (a se vedea paragraful 80 supra), conform căreia un Stat Contractant care desfășoară o ocupație militară are obligația de a face tot ce este posibil pentru a păstra ordinea și pentru a proteja drepturile civile fundamentale. În timp ce jurisprudența Curții include detalii cu privire la numărul personalului militar

implicat (cauzele privind nordul Ciprului și *Ilașcu*, citate supra), acest aspect este relevant pentru a stabili dacă teritoriul se afla efectiv sub autoritatea armatei inamice, în cazurile în care statul pârât (Turcia și Rusia) neagă ocupația. Atunci când statul pârât a acceptat că ocupă teritoriul, cum este și cazul de față, acest aspect nu este necesar.

127. Reclamanții susțin că obligația ce incumbă unui stat ocupant în temeiul dreptului internațional umanitar de a aplica dreptul intern pe teritoriul statului și de a nu impune propria legislație nu poate fi folosită pentru eludarea jurisdicției în sensul Convenției, deoarece jurisdicția întemeiată pe “controlul efectiv al unei zone” se aplică și în cazul teritoriilor ocupate ilegal. Au făcut referire la hotărârea Curții Internaționale de Justiție adoptată în cauza *Activitățile Armate pe Teritoriului Congolez* și la Opinia Consultativă emisă în cauza *Consecințele Legale ale Construirii unui Zid pe Teritoriul Palestinian aflat sub Ocupație Străină* (a se vedea paragrafele 90-91 supra), în care Curtea Internațională de Justiție a statuat că Statul care ocupă are obligația de a aplica dreptul internațional al drepturilor omului. Principiul evident care reiese din aceste cauze este că ocupația de război constituie în dreptul internațional baza recunoașterii jurisdicției extrateritoriale în privința drepturilor omului.

iii. Terții intervenienți

128. Intervenienții (a se vedea paragraful 6 supra) au subliniat că adoptarea Convenției a avut loc imediat după evenimentele din Europa din anii 1930 și 1940, când au avut loc abuzuri atroce ale forțelor militare în teritoriile ocupate. Era de neconceput ca redactorii Convenției să fi luat în considerare doar angajarea responsabilității statelor în ceea ce privește încălcările care au loc pe teritoriul lor. Mai mult, dreptul internațional public impune ca noțiunea de “jurisdicție” să fie interpretată din perspectiva obiectului și scopului acestui tratat special. Curtea a luat în considerare în mod frecvent natura specială a Convenției, aceasta fiind un instrument de protecție a drepturilor omului. Este relevant faptul că unul dintre principiile de bază ale dreptului internațional al drepturilor omului, care a fost aplicat de Comitetul pentru Drepturile Omului al Națiunilor Unite și de Curtea Internațională de Justiție atunci când a examinat comportamentul statelor în afara teritoriilor lor este nevoia de a evita aplicarea unor standarde duble, inadmisibile prin faptul de a permite statelor să comită pe un teritoriu străin încălcări ce nu ar fi admisibile pe teritoriul său.

129. Intervenienții au subliniat în continuare că atât curțile internaționale și regionale, cât și organismele de drepturile omului, atunci când analizează dacă actele sau omisiunile agenților statului în străinătate intră în sfera de “jurisdicție” a acestuia, au în vedere existența controlului, autorității și puterii statului respectiv asupra persoanei în cauză. Când agenții statului au exercitat un astfel de control, autoritate și putere asupra unei persoane în afara teritoriului său, obligația statului respectiv de a respecta drepturile

omului subzistă. Acesta este un test factual, care se realizează prin luarea în considerare a circumstanțelor actului sau omisiunii agenților statului. Anumite situații, cum ar fi ocupația militară, creează o prezumție puternică asupra faptului că persoanele se află sub controlul, autoritatea și puterea Statului care ocupă. Într-adevăr, un principiu care a reieșit din jurisprudența Curții Internaționale de Justiție, printre altele (a se vedea paragrafele 90-91 supra), a fost acela că, după calificarea situației ca fiind ocupație în sensul dreptului internațional umanitar, exista o prezumție de “jurisdicție”, în vederea aplicării drepturilor omului.

(b) Aprecierea Curții

(i) Principii generale relevante cu privire la jurisdicție în sensul articolului 1 din convenție

130. Articolul 1 din convenție prevede:

“Înaltele Părți Contractante vor asigura respectarea drepturilor și libertăților definite în Secțiunea I [din] Convenție tuturor celor care se află sub jurisdicția lor.”

În temeiul acestui articol, angajamentul asumat de către un Stat Contractant este limitat la “asigurarea” (“*recunoașterea*” în textul în varianta franceză) drepturile și libertățile enumerate personalor aflate sub “jurisdicția” lor (a se vedea *Soering împotriva Marii Britanii*, 7 iulie 1989, § 86, seria A nr. 161; *Banković și Alții împotriva Belgiei și Alții* [GC] (dec.), nr. 52207/99, § 66, ECHR 2001- XII). “Jurisdicția” în sensul articolului 1 este un prag. Exercitarea jurisdicției este o condiție necesară pentru ca un Stat Contractant să poată fi ținut responsabil de acte sau omisiuni imputabile, care au dat naștere unor susțineri de încălcare a drepturilor și libertăților garantate de Convenție (a se vedea *Ilașcu și Alții împotriva Moldovei and Rusiei* [GC], nr. 48787/99, § 311, ECHR 2004-VII).

(α) Principiul teritorialității

131. Jurisdicția unui stat în sensul articolului 1 este, în principal, teritorială (a se vedea *Soering*, citată supra, § 86; *Banković*, citată supra, §§ 61 și 67; *Ilașcu*, citată supra, § 312). Se presupune că jurisdicția este exercitată pe teritoriul unui stat (*Ilașcu*, citată supra, § 312; *Assanidze împotriva Georgiei* [GC], nr. 71503/01, § 139, ECHR 2004-II). Pe de altă parte, actele Statelor Contractante desfășurate sau care produc efecte în afara teritoriilor lor pot intra sub jurisdicția statului respectiv în sensul articolului 1 doar în situații excepționale (*Banković*, citată supra, § 67).

132. Până la ora actuală, Curtea a recunoscut în jurisprudența sa existența câtorva împrejurări excepționale apte să ducă la exercitarea de către un Stat Contractant a jurisdicției dincolo de granițele sale. În orice caz, la întrebarea dacă există sau nu împrejurări excepționale care să impună și să justifice o eventuală concluzie a Curții că Statul respectiv avea jurisdicție

extrateritorială trebuie să se răspundă luându-se în considerare situația de fapt specifică.

(β) Autoritatea și controlul agentului statului

133. Curtea a recunoscut în jurisprudența sa că jurisdicția unui Stat Contractant în sensul articolului 1 poate fi extinsă, cu titlu de excepție de la principiul teritorialității, la acte ale autorităților care produc efecte în afara teritoriului național (a se vedea *Drozd și Janousek împotriva Franței și Spaniei*, hotărâre din 26 iunie 1992, Seria A nr. 240, § 91; *Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), 23 martie 1995, § 62, seria A nr. 310; *Loizidou împotriva Turciei* (fond), 18 decembrie 1996, § 52, *Rapoarte de hotărâri și decizii* 1996-VI; și *Banković*, citată supra, 69). Formularea principiului, așa cum apare în *Drozd și Janousek* și în celelalte cauze citate supra este foarte largă: Curtea statuează doar că responsabilitatea unei Părți Contractante “poate fi antrenată” în aceste circumstanțe. Este necesară o examinare a jurisprudenței Curții pentru a identifica principiile definitorii.

134. În primul rând, este evident că actele agenților diplomatici și consulari prezenți pe un teritoriu străin în conformitate cu prevederile dreptului internațional pot atrage exercitarea jurisdicției atunci când acești agenți exercită autoritatea și controlul asupra altor persoane (*Banković*, citată supra, § 73; de asemenea, *X împotriva Republicii Federale Germane*, nr. 1611/62, decizia Comisiei din 25 septembrie 1965, Anuarul Convenției Europene a Drepturilor Omului, vol. 8, pp. 158 și 169; *X împotriva Marii Britanii*, nr. 7547/76, decizia Comisiei din 15 decembrie 1977; *WM împotriva Danemarcei*, nr. 17392/90, decizia Comisiei din 14 octombrie 1993).

135. În al doilea rând, Curtea a recunoscut exercitarea de către un stat a jurisdicției extrateritoriale atunci când, cu consimțământul, la invitația sau cu știința guvernului aceluia teritoriu, statul exercită toate sau o parte din autoritatea publică pe care ar fi exercitat-o, în mod normal, guvernul respectiv (*Banković*, citată supra, § 71). Astfel, atunci când, în temeiul obiceiului, tratatului sau a unui alt acord, autoritățile Statului Contractant îndeplinesc funcții executive sau judiciare pe teritoriul unui alt stat, Statul Contractant poate fi ținut responsabil pentru încălcările Convenției, atâta timp cât actele respective îi sunt mai degrabă atribuibile acestuia din urmă decât statului teritorial (a se vedea *Drozd și Janousek*, citată supra; *Gentilhomme și Alții împotriva Franței*, nr. 48205/99, 48207/99 și 48209/99, hotărâre din 14 mai 2002; și, de asemenea, *X și Y împotriva Elveției*, nr. 7289/75 și 7349/76, Decizia de admisibilitate a Comisiei din 14 iulie 1977, DR 9, p. 57).

136. Mai mult, jurisprudența Curții arată că în anumite circumstanțe utilizarea forței de către agenți ai statului care operează în afara teritoriului său pot plasa persoana aflată sub controlul autorităților statului în sfera de jurisdicție a statului respectiv, în sensul articolului 1. Acest principiu a fost

aplicat atunci când o persoană este luată în custodie publică de către agenți ai statului în străinătate. De exemplu, în *Öcalan împotriva Turciei* [GC], nr. 46221/99, § 91, ECHR 2005-IV, Curtea a statuat că “imediat după ce a fost predat de către autoritățile keniene autorităților turce, reclamantul a fost sub autoritatea efectivă a Turciei și, deci, sub ‘jurisdicția’ acestui din urmă stat, în sensul articolului 1 din convenție, în ciuda faptului că în acest caz Turcia își exercita autoritatea în afara teritoriului național”. În *Issa și Alții împotriva Turciei*, nr. 31821/96, 16 noiembrie 2004, Curtea a arătat că s-a stabilit faptul că soldații turci îi luaseră în custodie pe membrii familiei reclamantilor în nordul Irakului, îi duseseră într-o pivniță din apropiere și îi executaseră, persoanele decedate aflându-se sub jurisdicția Turciei prin faptul exercitării de către soldați a autorității și controlului asupra acestora. În *cauza Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Marii Britanii* (dec.), nr. 61498/08, §§ 86-89, 30 iunie 2009, Curtea a statuat că doi cetățeni irakieni deținuți într-o închisoare militară condusă de englezi în Irak intrau sub jurisdicția Marii Britanii, deoarece aceasta exercita controlul total și exclusiv asupra închisorii și asupra persoanelor deținute. În sfârșit, în *cauza Medvedyev și alții împotriva Franței* [GC], nr. 3394/03, § 67, ECHR 2010-..., Curtea a statuat că reclamantii erau sub jurisdicție franceză, deoarece agenții francezi exercitau un control exclusiv asupra unei nave și asupra echipajului acesteia din momentul interceptării în apele internaționale. Curtea consideră că în cazurile prezentate mai sus jurisdicția nu reiese doar din simplul fapt al controlului exercitat de către un Stat Contractant asupra clădirilor, navelor și aeronavelor în care sunt deținute persoanele respective. Ceea ce este determinant în asemenea cazuri este exercitarea unei puteri și a unui control fizic asupra persoanei respective.

137. Este evident că ori de câte ori un stat exercită prin agenții săi controlul și autoritatea asupra unei persoane, deci jurisdicția, statul are obligația, în temeiul articolului 1, de a asigura respectarea drepturilor individuale și a libertăților prevăzute în Secțiunea 1 a convenției, aplicabile la situația specifică a persoanei în cauză. În acest sens, drepturile convenționale pot fi “divizate și croite pe măsură” (a se compara cu *Banković*, citată supra, § 75).

(γ) Controlul efectiv asupra unei zone

138. O altă excepție de la principiul conform căruia jurisdicția, în sensul articolului 1, se limitează la teritoriul statului național intră în joc atunci când, ca urmare a unei acțiuni militare legale sau nelegale, un Stat Contractant, exercită un control efectiv asupra unei zone din afara teritoriului național. Obligația de a asigura respectarea, într-o astfel de zonă, a drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție derivă din existența acestui control, fie el exercitat în mod direct, prin intermediul forțelor armate proprii ale Statului Contractant, fie prin intermediul unei autorități administrative locale subordonate (*Loizidou* (excepții preliminare), citată

supra, § 62; *Cipru împotriva Turciei* [GC], nr. 25781/94, § 76, ECHR 2001-IV, *Banković*, citată supra, § 70; *Ilașcu*, citată supra, §§ 314-316; *Loizidou* (fond), citată supra, § 52). Când are loc această dominație asupra teritoriului, nu este necesar să se determine dacă Statele Contractante exercită un control detaliat asupra politicilor și acțiunilor administrației locale subordonate. Faptul că administrația locală subzistă ca un rezultat al forței militare a Statului Contractant respectiv sau prin alt tip de sprijin din partea acestuia atrage responsabilitatea Statului Contractant pentru politicile și acțiunile sale. În temeiul articolului 1, statul care deține controlul are responsabilitatea să asigure, în zona controlată, întreaga gamă de drepturi substanțiale prevăzute de Convenție și Protocoalele pe care le-a ratificat și va fi tras la răspundere pentru toate încălcările acestor drepturi (*Cipru împotriva Turciei*, citată supra, §§ 76-77).

139. Întrebarea dacă un Stat Contractant deține controlul efectiv al unei zone din afara teritoriului propriu este o chestiune factuală. Pentru a stabili dacă un asemenea control efectiv există, Curte se va referi, în primul rând, la forța prezenței militare a Statului în zona respectivă (a se vedea *Loizidou* (fond), citată supra, §§ 16 și 56; *Ilașcu*, citată supra, § 387). Alte aspecte pot fi, de asemenea, relevante, cum ar fi în ce măsură sprijinul militar, economic și politic acordat administrației locale subordonate îi acordă influență și control asupra regiunii (a se vedea *Ilașcu*, citată supra, §§ 388-394).

140. Principiul “controlului efectiv” stabilit mai sus nu înlocuiește sistemul declarațiilor în temeiul articolului 56 din convenție (fostul articol 63) pe care statele, atunci când au redactat Convenția, au decis să le aplice teritoriilor străine ale căror relații externe aveau responsabilitatea de le gestiona. Articolul 56 § 1 prevede un mecanism prin care orice stat poate decide să extindă aplicarea Convenției tuturor sau unora dintre teritoriile străine ale căror relații externe au responsabilitatea de le gestiona, “acordând atenția cuvenită ... cerințelor locale”. Existența acestui mecanism, care a fost inclus în Convenție pentru motive istorice, nu poate fi interpretat în condițiile actuale ca limitând scopul noțiunii de “jurisdicție” din articolul 1. Situațiile acoperite de principiul “controlului efectiv” sunt, în mod evident, separate și distincte de circumstanțele în care un Stat Contractant nu a extins, printr-o declarație în temeiul articolului 56, Convenția sau Protocoalele sale la teritoriile străine ale căror relații externe au responsabilitatea de le gestiona (a se vedea *Loizidou* (excepții preliminare), citată supra, §§ 86-89 și *Quark Fishing Ltd împotriva the Marii Britanii* (dec.), nr. 15305/06, ECHR 2006-...).

(δ) Spațiul juridic al Convenției (“*espace juridique*”)

141. Convenția este un instrument constituțional de ordine publică europeană (a se vedea *Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), citată supra, § 75). Nu guvernează acțiunile statelor care nu sunt parte și nici nu intenționează să constituie un mijloc de a cere Statelor Contractante să

impună standardele Convenției în alte state (a se vedea *Soering*, citată supra, § 86).

142. Curtea a subliniat că, atunci când teritoriul unui stat parte la Convenție este ocupat de forțele armate ale altui stat, statul care ocupă trebuie, în principiu, să fie ținut responsabil în temeiul Convenției de încălcările drepturilor omului din teritoriul ocupat, deoarece, în caz contrar, populația teritoriului respectiv ar fi lipsită de drepturile și libertățile de care se bucurase până atunci și ar rezulta un “vid” de protecție în “spațiul juridic al Convenției” (a se vedea, *Loizidou* (fond), citată supra, §78; *Banković*, citată supra, § 80). Totuși, importanța stabilirii jurisdicției statului care ocupă în aceste cazuri, nu implică, *a contrario*, că jurisdicția în temeiul articolului 1 din convenție nu poate exista niciodată în afara teritoriului Statelor Membre ale Consiliului Europei. În jurisprudența sa, Curtea nu a aplicat vreo asemenea restricție (a se vedea, printre alte exemple, *Öcalan*, *Issa*, *Al-Saadoon și Mufdhi*, *Medvedyev*, toate citate supra).

(ii) *Aplicarea acestor principii la faptele cauzei de față*

143. Pentru a determina dacă Marea Britanie avea jurisdicție asupra vreuneia dintre rudele reclamanților la momentul decesului acestora, Curtea ia ca punct de reper faptul că, pe data de 20 martie 2003, Marea Britanie, împreună cu Statele Unite ale Americii și cu partenerii lor de coaliție prin intermediul forțelor lor armate au intrat în Irak cu scopul de a înlătura de la putere regimul Ba'ath. Acest scop a fost atins la data de 1 mai 2003, dată la care operațiunile beligerante de amploare au fost declarate terminate și Statele Unite și Marea Britanie au devenit Puteri Ocupante, în sensul articolului 42 din Regulamentele de la Haga (a se vedea paragraful 89 supra).

144. Așa cum s-a explicat în scrisoarea datată 8 mai 2003, trimisă în comun de către Reprezentanții Permanenți al Marii Britanii și, respectiv, al Statelor Unite către Președintele Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite (a se vedea paragraful 11 supra), Statele Unite și Marea Britanie, după ce au înlăturat de la putere vechiul regim, au creat Autoritatea Provizorie de a Coaliției în vederea “exercitării temporare a autorității de guvernare”. Unul dintre elementele acestei autorități de guvernare la care s-a făcut referire în mod special în scrisoarea din 8 mai 2003 și care urma să fie exercitat de Statele Unite și Marea Britanie prin Autoritatea Provizorie a Coaliției era să mențină securitatea în Irak, inclusiv prin menținerea legii și ordinii publice civile. În scrisoare s-a afirmat în continuare că “Statele Unite, Marea Britanie și partenerii de Coaliție, acționând prin intermediul Autorității Provizorii a Coaliției, vor trebui, printre altele, să asigure securitatea în cadrul și pentru administrația temporară a Irakului, inclusiv prin ... asumarea controlului imediat asupra instituțiilor irakiene cu responsabilități în domeniul militar și al siguranței naționale”.

145. În primul său act legislativ, Regulamentul CPA nr. 1 din 16 mai 2003, Autoritatea Provizorie a Coaliției a declarat că “va exercita temporar autoritatea de guvernare, pentru a asigura o administrare efectivă a Irakului în perioada administrației de tranziție și pentru a reinstaura condiții de securitate și stabilitate ...” (a se vedea paragraful 12 supra).

146. Conținutul scrisorii din 8 mai 2003 a fost înscris în Rezoluția 1483 a Consiliului de Securitate, adoptată la data de 22 mai 2003. Această rezoluție a recunoscut încă o dată rolul pe care și l-au asumat Statele Unite și Marea Britanie în menținerea securității, prin paragraful 4, prin care se cere Puterilor Ocupante să “promoveze bunăstarea poporului irakian printr-o administrare efectivă a teritoriului, inclusiv prin eforturi de a reinstaura condiții de stabilitate și securitate ...” (a se vedea paragraful 14 above).

147. În această perioadă, Marea Britanie a deținut comanda militară a Diviziei Multinaționale (Sud-Est), care includea provincia Al-Basrah, unde au decedat rudele reclamanților. Începând cu data de 1 mai 2003, forțele britanice din Al-Basrah și-au asumat responsabilitatea menținerii păcii și a sprijinirii administrației civile. Printre sarcinile de menținere a păcii ale Marii Britanii se numărau misiunile de patrulare, arestările, operațiunile antiteroriste, asigurarea pazei în timpul demonstrațiilor civile, protecția utilităților esențiale și a infrastructurii și asigurarea pazei sediilor de poliție (a se vedea paragraful 21 supra).

148. În iulie 2003, s-a înființat Consiliul de Guvernare a Irakului. Autoritatea Provizorie a Coaliției a rămas la putere, dar i s-a cerut să se consulte cu Consiliul de guvernare (a se vedea paragraful 15 supra). În Rezoluția 1511, adoptată pe data de 16 octombrie 2003, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite a subliniat caracterul temporar al exercitării autorității și responsabilităților de către Autoritatea Provizorie a Coaliției, atribuții care fuseseră stabilite prin Rezoluția 1483. A autorizat, de asemenea o “forță multinațională sub comandă unică pentru a lua toate măsurile necesare pentru menținerea securității și stabilității în Irak” (a se vedea paragraful 16 supra). Rezoluția 1546 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, adoptată la data de 8 iunie 2004, a confirmat “crearea unui Guvern Interimar suveran al Irakului ... care va asuma întreaga responsabilitate și autoritate de guvernare a Irakului începând cu data de 30 iunie 2004” (a se vedea paragraful 18 supra). În fapt, regimul de ocupație s-a încheiat la data de 28 iunie 2004, când întreaga autoritate de guvernare a Irakului a trecut de la Autoritatea Provizorie a Coaliției, care și-a încetat existența, în sarcina Guvernului Interimar al Irakului (a se vedea paragraful 19 supra).

(iii) Concluzia cu privire la jurisdicție

149. Se poate observa, așadar, că după îndepărtarea de la putere a regimului Ba’ath și până la formarea Guvernului Interimar, Marea Britanie

(împreună cu Statele Unite) a exercitat în Irak o parte din autoritatea publică care ar fi fost, în mod normal, exercitată de către un guvern suveran. În mod special, Marea Britanie a asumat autoritatea și responsabilitatea menținerii securității în sud-estul Irakului. În aceste circumstanțe speciale, Curtea consideră că Marea Britanie, prin soldații implicați în operațiunile de securitate din Basrah în perioada respectivă, a exercitat autoritatea și controlul asupra persoanelor ucise în cursul acestor operațiuni, astfel încât se stabilește o legătură jurisdicțională între persoanele decedate și Marea Britanie, în sensul articolului 1 din convenție.

150. Pe acest fond, Curtea reamintește că decesele la care se referă speța de față au avut loc în perioada respectivă: fiul celui de-al cincilea reclamant a decedat pe data de 8 mai 2003; frații primului și al celui de-al patrulea reclamant au decedat în august 2003; fiul celui de-la șaselea reclamant a decedat în septembrie 2003 și soțiile celui de-al doilea și al celui de-al treilea reclamant au decedat în noiembrie 2003. Nu s-a contestat faptul că decesele rudelor primului, celui de-al doilea, celui de-al patrulea, celui de-al cincilea și, respectiv, celui de-al șaselea reclamant au fost cauzate de către soldați britanici în timpul sau ca urmare a unor operațiuni de menținere a securității desfășurate de trupe britanice în diferite părți ale orașului Basrah. Prin urmare, în toate aceste cazuri a existat o legătură jurisdicțională, în sensul articolului 1 din convenție, între Marea Britanie și persoanele decedate. Soția celui de-al treilea reclamant a fost ucisă în timpul unui schimb de focuri între o patrulă a trupelor britanice și trăgători neidentificați și nu se cunoaște care dintre părți a tras glonte ucigaș. Curtea consideră că, deoarece decesul a survenit în timpul unei operațiuni de menținere a securității în timpul căreia soldații britanici au efectuat o misiune de patrulare în apropierea locuinței reclamantului, care a fost implicat în schimbul de focuri, a existat o legătură jurisdicțională și în acest caz între Marea Britanie și persoana decedată.

2. Prespusa încălcare a obligației de a efectua o anchetă în temeiul articolului 2

151. Reclamantii nu se plâng în fața Curții de vreo încălcare a dreptului substanțial la viață, în temeiul articolului 2. În schimb, invocă faptul că Guvernul nu și-a îndeplinit obligația procedurală de a efectua o anchetă asupra circumstanțelor în care au survenit decesele.

Articolul 2 din convenție prevede următoarele :

“1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțată de un tribunal, pentru o infracțiune pentru care legea prevede o asemenea pedeapsă.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată cu încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o necesitate absolută de a recurge la forță:

a. pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale ;

b. pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute ;

c. pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.”

(a) Susținerile părților

(i) Guvernul

152. Guvernul a argumentat că obligația procedurală, în temeiul articolului 2, trebuie să fie interpretată în conformitate cu principiile relevante din dreptul internațional. Mai mult, orice obligație implicită nu ar trebui să fie interpretată de așa manieră încât să reprezinte o sarcină imposibilă sau disproporționată asupra unui Stat Contractant. Marea Britanie nu deținea controlul total al teritoriului Irakului și, în special, nu avea competențe legislative, administrative sau judiciare. Dacă obligația procedurală ar avea o aplicare extrateritorială, ar trebui să se țină cont de aceste circumstanțe și de condițiile de securitate extrem de dificile în care personalul britanic a trebuit să-și desfășoare activitatea.

153. Guvernul acceptă că anchetele asupra deceselor rudelor primului, celui de-al doilea și, respectiv, celui de-al treilea reclamant nu au fost suficient de independente, așa cum impune articolul 2, deoarece în fiecare dintre aceste cazuri, ancheta a fost efectuată exclusiv de Comandanții soldaților presupuși a fi responsabili. Totuși, a susținut că ancheta desfășurată cu privire la cel de-al patrulea și, respectiv, cel de-al cincilea reclamant, a fost conformă cu articolul 2 și că nu s-a încălcat obligația procedurală nici cu privire la cel de-al șaselea reclamant, care nu a pretins că ancheta în cazul său nu a fost conformă cu articolul 2.

154. Guvernul a subliniat că anchetatorii Poliției Regale Militare erau independenți de forțele armate, din punct de vedere instituțional. Au arătat că aprecierea Curții de Apel a fost corectă, Brigada Specială de Investigații a Poliției Regale Militare având capacitatea de a efectua o anchetă independentă (a se vedea paragraful 82 supra), deși Brooke LJ a făcut o serie de comentarii privind faptul că sarcina anchetei asupra pierderii unei vieți omenești “trebuie scoasă integral din linia de comandă militară și atribuită [Poliției Regale Militare]”. Rolul liniei de comandă militară de a informa Brigada Specială de Investigații despre producerea unui incident care necesită efectuarea unei anchete și rolul său de a trimite cauzele anchetate de către Brigada Specială de Investigații către Autoritatea de Urmărire Penală a Armatei nu înseamnă că aceste anchete nu au fost independente, așa cum impun articolele 2 sau 3 (a se vedea *Cooper împotriva Marii Britanii* [GC], §§ 108-115, nr. 48843/99, ECHR 2003-XII; *McKerr împotriva Marii Britanii*, nr. 28883/95, ECHR 2001-III; *Paul și Audrey Edwards împotriva Marii Britanii*, nr. 46477/99, ECHR 2002-II). Autoritatea de Urmărire Penală a Armatei era compusă din ofițeri cu pregătire juridică. Era complet independentă de linia de comandă militară în

ceea ce privește funcția sa de efectuare a anchetei. În dependența sa a fost recunoscută de Curte în *Cooper* (citată supra).

155. Guvernul a subliniat că Brigada Specială de Investigații a demarat o anchetă privind circumstanțele decesului fratelui celui de-al patrulea reclamant pe data de 29 august 2003, la cinci zile de la incident. Brigada Specială de Investigații a recuperat fragmente de gloanțe, carcase goale de gloanțe și vehiculul, a fotografiat zona și a luat declarații de la medicii care au tratat victima. Au fost audiați nouă martori militari, ale căror declarații au servit drept mijloc de probă; alți patru martori au fost audiați fără a furniza însă probe. Ancheta a fost întreruptă pe data de 17 septembrie 2003, după ce Comandantul de Brigadă și-a exprimat părerea că incidentul a fost conform cu Regulamentul de Luptă și, astfel, legal. Totuși, decizia de a întrerupe ancheta a fost luată de către ofițerul superior însărcinat cu ancheta din cadrul Brigăzii Speciale de Investigații, care era independent de linia de comandă militară. Ancheta a fost reluată pe data de 7 iunie 2004 și finalizată pe data de 3 decembrie 2004, în ciuda dificultăților legate de securitate în Irak la acea vreme. Cazul a fost transferat Autorității de Urmărire Penală a Armatei, care a decis să nu formuleze acuzații, deoarece nu exista o perspectivă realistă de a demonstra că soldatul care l-a împușcat pe fratele celui de-al patrulea reclamant nu a acționat în legitimă apărare. Avocatul-General a fost informat despre această decizie și a hotărât, la rândul său, să nu declanșeze urmărirea penală în cauză. Potrivit susținerilor Guvernului, ancheta a fost una efectivă, deoarece a identificat persoana responsabilă de deces și a stabilit că legile care guvernau utilizarea forței au fost respectate. Ancheta a fost promptă, având în vedere, mai ales, dificultatea de a efectua o anchetă în context extrateritorial. Admițând chiar că întreruperea inițială a anchetei nu a fost total independentă, această inadvertență a fost corectată prin ancheta ulterioară și prin implicarea Autorității de Urmărire Penală a Armatei și a Avocatului-General (a se vedea, *Gül împotriva Turciei*, §§ 92-95, nr. 22676/93, 14 decembrie 2000; de asemenea, *McCann și Alții împotriva Marii Britanii*, 27 septembrie 1995, §§ 157 și 162-164, seria A no. 324).

156. Guvernul a susținut că, în cazul celui de-al cincilea reclamant, nu există probe că linia de comandă militară ar fi intervenit în ancheta Brigăzii Speciale de Investigații într-o asemenea măsură încât să-i afecteze independența. Dimpotrivă, după ce a primit raportul de anchetă, linia militară de comandă a transmis cauza la Autoritatea de Urmărire Penală a Armatei, care a adresat-o, la rândul său, unui tribunal penal independent. Nu a existat nicio întârziere nejustificată în anchetă, având în vedere, mai ales, dificultățile cu care s-au confruntat anchetatorii britanici încercând să stabilească circumstanțele producerii unui incident care avusese loc în Irak la opt zile după încetarea operațiunilor beligerante de amploare. Cel de-al cincilea reclamant a fost suficient implicat în anchetă. Această implicare a culminat cu transportarea sa în Anglia pentru a putea participa la procedura

în fața curții marțiale și depune probe. În plus față de ancheta Brigăzii Speciale de Investigații și de procedurile penale împotriva celor patru soldați implicați, cel de-al cincilea reclamant a introdus o acțiune civilă în fața tribunalelor interne din Marea Britanie, în vederea acordării de despăgubiri pentru violențe, neglijență și abuz în serviciu. În această procedură, a dat o declarație cu privire la decesul fiului său și la ancheta care a urmat decesului. Procedura s-a încheiat în momentul în care Ministrul Apărării a recunoscut responsabilitatea pentru deces și a acordat suma de 115 000 GBP cu titlu de despăgubiri. Mai mult, pe data de 20 februarie 2009, Generalul Major Cubitt a scris o scrisoare celui de-al cincilea reclamant prin care a cerut scuze în mod oficial în numele Armatei Britanice pentru rolul pe care l-a avut în decesul fiului său. În aceste circumstanțe, cel de-al cincilea reclamant nu se mai poate pretinde victimă a unei încălcări a Convenției, în temeiul articolului 34, așadar nu se mai justifică examinarea cererii (articolul 37 § 1(c) din convenție).

157. Guvernul accentuează că cel de-al șaselea reclamant a confirmat, în mod expres, că nu înțelege să se plângă în fața Curții de vreo încălcare a drepturilor convenționale. Aceasta reflectă faptul că, în legătură cu decesul fiului său: (1) a avut loc o anchetă completă, efectuată de Brigada Specială de Investigații, care a dus la formularea de acuzații penale împotriva a șase soldați, dintre care unul a fost condamnat; (2) a existat o procedură civilă, inițiată de reclamant, care s-a încheiat cu recunoașterea de către Guvern a responsabilității pentru rele tratamente și decesul fiului reclamantului și plata de daune în valoare de 575 000 GBP; (3) a existat o recunoaștere oficială, publică de către Guvern a încălcării drepturilor fiului reclamantului, în temeiul articolelor 2 și 3; (4) reclamantul a avut acces la o procedură de recurs pentru a se plânga de încălcarea drepturilor sale procedurale, în temeiul articolelor 2 și 3 și în care părțile au fost de acord și s-a dispus de către Camera Lorzilor ca această cauză să fie retrimisă la Curtea Divizională, pentru ca aceasta să decidă dacă a existat vreo încălcare a obligațiilor procedurale; (5) există o anchetă publică, în curs de desfășurare. În aceste circumstanțe, reclamantul nu se mai poate pretinde victimă a vreunei încălcări a Convenției, în temeiul articolului 34 din convenție.

(ii) Reclamanții

158. Reclamanții au arătat că jurisprudența Curții cu privire la sud-estul Turciei a demonstrat că obligația procedurală ce decurge din articolul 2 nu se modifică în funcție de problemele legate de securitate dintr-o zonă de conflict. Același principiu trebuie să se aplice în legătură cu orice încercare a Guvernului de a-și susține poziția pe baza situației nesigure sau a lipsei de infrastructură și facilități din Irak. Marea Britanie era conștientă, sau ar fi trebuit să fie conștientă, înainte de invazie și în timpul ocupației de

dificultățile pe care le va întâmpina. Incapacitatea de a face față acestor dificultăți nu o exonerează de obligația de efectuare a anchetei.

159. Susțin că Marea Britanie nu și-a îndeplinit obligația procedurală cu privire la primul, al doilea, al treilea, al patrulea și, respectiv, al cincilea reclamant. Poliția Regală Militară făcea parte din Armata Britanică și nu era, nici instituțional și nici practic, independentă de linia de comandă militară. Unitățile militare exercitau controlul asupra poliției militare în ceea ce privește securitatea și sprijinul logistic în teatrele de luptă. Implicarea sa în incidente depindea total de existența unei cereri din partea unității militare respective, așa cum reiese din cazul celui de-al patrulea reclamant, în care ancheta Brigăzii Speciale de Investigații a fost oprită la inițiativa Comandantului. Poliția Regală Militară pare, astfel, total dependentă de linia militară de comandă cu privire la informarea despre incidente. Dacă întocmea un raport, acesta era transmis pe linie de comandă, care decidea dacă să-l trimită sau nu Autorității de Urmărire Penală a Armatei. Inadvertențele Poliției Regale Militare, atât cu privire la lipsa de resurse cât și la lipsa de independență, au fost semnalate de Curtea de Apel și de Raportul Aitken.

160. Reclamantii arată că ancheta Brigăzii Speciale de Investigații în cazul celui de-al patrulea reclamant a fost întreruptă la cererea liniei militare de comandă. Următoarea etapă a anchetei, redeschisă ca urmare a procedurilor în fața tribunalelor interne, a fost la fel de deficientă, având în vedere lipsa de independență a Brigăzii Speciale de Investigații și întârzierea cu care a fost audiat trăgătorul și cu care s-au asigurat celelalte probe-cheie. În cazul celui de-al cincilea reclamant, ancheta a fost demarată la insistențele repetate ale familiei, după numeroase obstacole și întârzieri provocate de autoritățile britanice. Anchetatorii nu au fost independenți de linia de comandă militară și familia victimei nu a fost implicată suficient în anchetă. Reclamantii au arătat că excepția Guverului cu privire la lipsa calității de victimă ar trebui respinsă. Procedurile în fața curții marțiale și compensația pe care a primit-o reclamantul în urma procedurii civile nu este suficientă pentru a satisface obligația procedurală ce decurge din articolul 2. În schimb, al șaselea reclamant nu a pretins că și-a păstrat calitatea de victimă în ceea ce privește obligațiile procedurale ce decurg din articolele 2 și 3.

(b) Aprecieria Curții

(i) Principii generale

161. Curtea este conștientă că decesele din cauza de față au survenit în orașul Basrah City din sud-estul Irakului imediat după invazie, într-o perioadă în care crima și violența erau fenomene endemice. Deși majoritatea operațiunilor de luptă încetaseră pe data de 1 mai 2003, forțele Coaliției din sud-estul Irakului, inclusiv soldații britanici și poliția militară au fost

ținta a peste o mie de atacuri violente în următoarele treisprezece luni. Pe lângă problemele legate de securitate existau și o deficiențe majore în ceea ce privește infrastructura civilă, inclusiv în sistemul judiciar (a se vedea paragrafele 22-23 supra; a se vedea, de asemenea, concluziile Curții de Apel la paragraful 80 supra).

162. Rămânând pe deplin conștientă de acest context, abordarea Curții trebuie să se orienteze pe baza faptului că obiectul și scopul Convenției ca instrument de protecție a persoanei umane impune ca prevederile sale să fie interpretate și aplicate astfel încât garanțiile sale să fie aplicabile și efective. Articolul 2, care protejează dreptul la viață și prevede ipotezele în care o omucidere poate fi justificată, reprezintă una dintre prevederile fundamentale ale Convenției. De la această prevedere nu este permisă nicio derogare, în temeiul articolului 15, “decât cu privire la moartea survenită în urma unor acte legale de război”. Articolul 2 acoperă atât provocarea intenționată a morții cât și situațiile în care utilizarea forței este permisă, forță care ar putea duce la provocarea neintenționată a morții. Orice apel la forță trebuie să fie “absolut necesar” pentru atingerea unuia sau mai multora dintre obiectivele prevăzute în paragrafele (a) - (c) (a se vedea *McCann și Alții împotriva Marii Britanii*, 27 septembrie 1995, §§ 146-148, seria A nr. 324).

163. Interdicția generală de a provoca moartea în mod arbitrar aplicabilă agenților statului ar fi lipsită de eficiență în practică, dacă nu ar exista o procedură prin care să se examineze legalitatea utilizării forței letale de către autoritățile statale. Obligația de a proteja dreptul la viață în temeiul acestei prevederi, combinată cu obligația generală a Statului ce decurge din articolul 1 din convenție de a “asigura tuturor celor aflați sub jurisdicția sa drepturile și libertățile definite [în] Convenție”, implică existența unei anchete oficiale efective atunci când o persoană este ucisă ca rezultat al utilizării forței, printre alții, de către agenți ai statului respectiv (a se vedea *McCann*, citată supra, § 161). Scopul esențial al unei asemenea investigații este să asigure aplicarea efectivă a legislației naționale în ceea ce privește protecția dreptului la viață și, în acele cazuri în care sunt implicați agenți ai statului sau organe de stat, să asigure tragerea la răspundere a acestora pentru decesele survenite (a se vedea *Nachova și Alții împotriva Bulgariei* [GC], nr. 43577/98 și 43579/98, § 110, ECHR 2005-VII). Totuși, ancheta ar trebui să fie suficient de extinsă pentru a permite autorităților care o desfășoară să ia în considerare nu doar acțiunile agenților statului care au folosit în mod direct forța letală, ci și contextul general, inclusiv aspecte cum ar fi planificarea și controlul operațiunilor respective, atunci când acest lucru este necesar pentru a determina dacă statul și-a îndeplinit obligația de a proteja viața ce decurge din articolul 2 (a se vedea, *McCann și Alții*, citată supra, §§ 150 și 162; *Hugh Jordan împotriva Marii Britanii*, nr. 24746/94, § 128, ECHR2001-III (fragmente); *McKerr*, citată supra, §§ 143 și 151; *Shanaghan împotriva Marii Britanii*, nr. 37715/97, §§ 100-125, 4 mai 2001;

Finucane împotriva Marii Britanii, nr. 29178/95, §§ 77-78, ECHR 2003-VIII; *Nachova*, citată supra, §§ 114-115; și, de asemenea, *mutatis mutandis*, *Tzekov împotriva Bulgariei*, nr. 45500/99, § 71, 23 februarie 2006).

164. Curtea a statuat că obligația procedurală întemeiată pe articolul 2 continuă să se aplice în situații de securitate dificile, inclusiv în contextul unui conflict armat (a se vedea, printre alte exemple, *Güleç împotriva Turciei*, 27 iulie 1998, § 81, *Rapoarte de Hotărâri și Decizii* 1998-IV; *Ergi împotriva Turciei*, 28 iulie 1998, §§ 79 și 82, *Rapoarte* 1998-IV; *Ahmet Özkan și Alții împotriva Turciei*, nr. 21689/93, §§ 85-90 și 309-320 și 326-330, 6 aprilie 2004; *Isayeva împotriva Rusiei*, nr. 57950/00, §§ 180 și 210, 24 februarie 2005; *Kanlibaş împotriva Turciei*, nr. 32444/96, §§ 39-51, 8 decembrie 2005). Este evident că atunci când decesul ce urmează a fi investigat în temeiul articolului 2 are loc în împrejurări de violențe generalizate, conflict armat sau revoltă, pot exista obstacole în desfășurarea anchetei și, așa cum a observat și Raportorul Special al Națiunilor Unite (a se vedea paragraful 93 supra), constrângeri concrete pot impune utilizarea unor măsuri mai puțin efective de anchetă sau pot cauza întârzieri (a se vedea, spre exemplu, *Bazorkina împotriva Rusiei*, nr. 69481/01, § 121, 27 iulie 2006). Însă, obligația de a proteja viața, care decurge din articolul 2, impune ca și în condiții de securitate dificile să se ia toate măsurile necesare pentru desfășurarea unei anchete efective și independente cu privire la presupusele încălcări ale dreptului la viață (a se vedea, printre multe alte exemple, *Kaya împotriva Turciei*, 19 februarie 1998, §§ 86-92, *Rapoarte de Hotărâri și Decizii* 1998-I; *Ergi*, citată supra, §§ 82-85; *Tanrikulu împotriva Turciei* [GC], nr. 23763/94, §§ 101-110, ECHR 1999-IV; *Khashiyev și Akayeva împotriva Rusiei*, nr. 57942/00 și 57945/00, §§ 156-166, 24 februarie 2005; *Isayeva*, citată supra, §§ 215-224; *Musayev și Alții împotriva Rusiei*, nr. 57941/00, 58699/00 și 60403/00, §§ 158-165, 26 iulie 2007).

165. Ce tip anume de anchetă satisface cerințele articolului 2 depinde însă de circumstanțe. Totuși, indiferent de metoda folosită, autoritățile trebuie să acționeze din oficiu, odată ce au luat la cunoștință de incident. Autoritățile nu pot lăsa la inițiativa rudelor victimei fie introducerea unei plângeri, fie asumarea vreunei forme de responsabilitate pentru desfășurarea anchetei (a se vedea *Ahmet Özkan și Alții*, citată supra, § 310; *Isayeva*, citată supra, § 210). Procedura civilă desfășurată la inițiativa rudelor victimei, care nu implică identificarea sau condamnarea presupusului făptuitor, nu poate fi luată în considerare în evaluarea îndeplinirii de către stat a obligațiilor sale procedurale, în temeiul articolului 2 din convenție (a se vedea, spre exemplu, *Hugh Jordan*, citată supra, § 141). Mai mult, obligația procedurală în temeiul articolului 2 nu poate fi îndeplinită prin simpla acordare de despăgubiri (a se vedea *McKerr*, citată supra, § 121; *Bazorkina*, citată supra, § 117).

166. Așa cum s-a arătat mai sus, ancheta trebuie să fie efectivă în sensul că este aptă să conducă la stabilirea faptului dacă utilizarea forței a fost sau nu justificată de împrejurările cauzei și la identificarea și pedepsirea celor responsabili. Aceasta nu este o obligație de rezultat, ci una de mijloace. Autoritățile trebuie să ia toate măsurile necesare disponibile pentru a asigura dovezile cu privire la incident, inclusiv, printre altele, declarațiile martorilor oculari, probe criminalistice și, acolo unde este cazul, autopsia care să cuprindă un raport complet și precis al rănilor și o analiză a concluziilor cronice, inclusiv asupra cauzei decesului. Orice deficiență a anchetei care reduce posibilitatea de a stabili cauza decesului sau persoana ori persoanele responsabile riscă să nu îndeplinească acest criteriu (see *Ahmet Özkan și Alții*, citată supra, § 312; *Isayeva*, citată supra, § 212 și cauzele citate acolo).

167. Pentru ca o anchetă cu privire la provocarea ilegală a morții de către agenți ai statului să fie efectivă, este necesar ca persoanele însărcinate cu aceasta să fie independente de cele implicate în eveniment. Acest lucru presupune nu doar lipsa unei legături ierarhice sau instituționale, dar și o independență de ordin practic (a se vedea, spre exemplu, *Shanaghan*, citată supra, § 104). În acest context, cerința de promptitudine și celeritate este implicită. Deși pot exista obstacole și dificultăți care ar putea împiedica desfășurarea anchetei într-o situație anume, un răspuns prompt din partea autorităților cu privire la utilizarea forței letale poate fi, în general, privit ca un element esențial pentru menținerea încrederii publicului în capacitatea acestor autorități de a respecta supremația dreptului și de a nu tolera comiterea de acte ilegale. Pentru aceleași motive, trebuie să existe o supraveghere a anchetei din partea publicului pentru a-i asigura relevanța atât în teorie cât și în practică. Gradul de implicare a publicului în anchetă poate varia de la caz la caz. În toate cazurile însă, rudele victimei trebuie să participe la procedură în măsura în care această participare este necesară pentru protejarea intereselor lor legitime (a se vedea *Ahmet Özkan și Alții*, citată supra, §§ 311-314; *Isayeva*, citată supra, §§ 211-214 și cauzele citate în aceste hotărâri).

(ii) *Aplicarea acestor principii la cauza de față*

168. Curtea ia în considerare dificultățile de ordin practic cu care s-au confruntat autoritățile însărcinate cu efectuarea anchetei, prin aceea că Marea Britanie avea calitatea de Putere Ocupantă într-o regiune străină și ostilă, imediat după invazie și război. Aceste dificultăți practice includeau lipsa infrastructurii civile, care a dus, printre altele, la lipsa medicilor legiști și a posibilităților de a efectua autopsii; apariția unor neînțelegeri lingvistice și culturale între ocupanți și populația locală și pericolul inherent oricărei activități desfășurate în Irak în acea perioadă. Așa cum s-a arătat mai sus, Curtea consideră că în astfel de împrejurări, obligația procedurală ce decurge din articolul 2 trebuie interpretată în mod realist, luându-se în considerare dificultățile cu care s-au confruntat anchetatorii.

169. Totuși, ocupația exercitată de Marea Britanie presupunea și faptul ca, pentru ca o eventuală anchetă cu privire la acte presupuse a fi fost comise de către soldați britanici să fie efectivă, autoritatea însărcinată cu efectuarea anchetei să fie independentă operațional de linia de comandă militară.

170. În cazul primului, celui de-al doilea și, respectiv, celui de-al treilea reclamant nu s-a contestat faptul că rudele lor au fost împușcate de soldați britanici, a căror identitate era cunoscută. Scopul anchetei era, în fiecare dintre aceste cazuri, să se stabilească dacă soldații respectivi au folosit arma din dotare în conformitate cu Regulamentul de Luptă. În ceea ce-l privește pe cel de-al treilea reclamant, articolul 2 impunea efectuarea unei anchete care să stabilească circumstanțele incidentului, inclusiv dacă s-au luat măsuri pentru protejarea civililor din zonă. Cu privire la fiul celui de-al cincilea reclamant, deși nu s-au furnizat Curții documentele referitoare la curtea marțială, reiese că s-a stabilit cauza decesului ca fiind înecul. Trebuia să se stabilească dacă soldați britanici l-au bătut pe tânăr și l-au forțat să intre în apă, așa cum s-a susținut. În fiecare dintre cazuri, declarațiile martorilor oculari erau esențiale, așadar, martorii din rândul militarilor și, în special, presupușii făptuitori ar fi trebuit să fie audiați cât mai repede posibil de către un expert independent. De asemenea, ar fi trebuit să se depună toate eforturile pentru a identifica martorii oculari din rândul irakienilor și de a-i convinge că nu se confruntă cu niciun risc dacă dau informații și că declarațiile lor vor fi luate în serios și analizate cu celeritate.

171. În mod evident, ancheta cu privire la împușcarea rudelor primului, celui de-al doilea și, respectiv, celui de-al treilea reclamant nu a îndeplinit cerințele articolului 2, deoarece procedura a rămas în întregime în sfera militară și s-a limitat la luarea declarațiilor soldaților implicați. De altfel, Guvernul a recunoscut această stare de fapt.

172. În ceea ce-i privește pe ceilalți reclamanti, deși Brigada Specială de Investigații a realizat o anchetă cu privire la decesul fratelui celui de-al patrulea reclamant și a fiului celui de-al cincilea reclamant, Curtea nu consideră că aceasta este suficientă pentru a se considera că s-au îndeplinit cerințele articolului 2. Este adevărat că Poliția Regală Militară, inclusiv Brigada Specială de Investigații, aveau o linie separată de comandă față de soldații care duceau luptele pe teren și asupra cărora s-a efectuat ancheta. Totuși, așa cum au observat și instanțele interne (a se vedea paragrafele 77 și 82 supra), Brigada Specială de Investigații nu era în perioada respectivă independentă din punct de vedere operațional linia de comandă militară. Era atribuția Comandantului unității implicate să decidă dacă Brigada Specială de Investigații ar trebui să intervină. Dacă Brigada Specială de Investigații decidea din proprie inițiativă să declamșeze o anchetă, aceasta putea fi întreruptă la cererea liniei militare de comandă, așa cum s-a demonstrat în cazul celui de-al patrulea reclamant. La finalizarea unei anchete efectuate de către Brigada Specială de Investigații, raportul era trimis Comandantului,

care avea responsabilitatea de a decide dacă să trimită sau nu cauza în fața autorității de urmărire penală. Curtea consideră, în acord cu Brooke LJ (a se vedea paragraful 82 supra), că faptul că Brigada Specială de Investigații nu era “liberă să decidă singură când să înceapă sau să întrerupă o anchetă” și nu raporta “în primă instanță Autorității [de Urmărire Penală]” ci liniei de comandă militară înseamnă că aceasta nu poate fi privită ca fiind suficient de independentă față de soldații implicați în evenimente, pentru a îndeplini cerințele articolului 2.

173. Așadar, ancheta inițială cu privire la împușcarea fratelui celui de-al patrulea reclamant a fost viciată de lipsa de independență a ofițerilor Brigăzii Speciale de Investigații. În timpul primei etape a anchetei au fost colectate probe de la locul faptei și au fost luate declarațiile soldaților prezenți. Totuși, Corporalul S, soldatul care l-a împușcat pe fratele reclamantului nu a fost audiat de către anchetatorii Brigăzii Speciale de Investigații în timpul acestei prime etape. Reiese că Brigada Specială de Investigații a audiat patru martori din rândul irakienilor, printre care, se pare, se aflau vecinii despre care reclamantul bănuiește că au asistat la incident, dar nu au fost înregistrate declarațiile acestora. Ca urmare a lipsei de independență, ancheta a fost întreruptă. A fost redeschisă aproximativ nouă luni mai târziu și se pare că au fost efectuate teste criminalistice asupra probelor colectate de la locul faptei, inclusiv asupra glontelui și al vehiculului. Raportul Brigăzii Speciale de Investigații a fost trimis Comandantului, care a decis să trimită cazul Autorității de Urmărire Penală a Armatei. Procurorii au luat declarațiile soldaților care au asista la incident și au decis, după consultări cu specialiști, că nu exista nicio dovadă că soldatul presupus vinovat, Corporalul S, nu a acționat în legitimă apărare. Așa cum s-a arătat mai înainte declarațiile eventualilor martori oculari erau esențiale, deoarece cauza morții era evidentă. Curtea consideră că audierea Caporalului S după o perioadă atât de lungă, combinată cu durata mare până la audierea celorlalți martori din rândul militarilor de către un expert independent a atras riscul ca probele să fie viciate și neconcludente la data la care au fost examinate de către Autoritatea de Urmărire Penală a Armatei. Mai mult, nu reiese că vreun anchetator independent ar fi luat vreo declarație vecinilor irakieni despre care reclamantul afirmă că ar fi asistat la incident.

174. Deși nu există nicio probă că linia militară de comandă ar fi încercat să intervină în ancheta asupra decesului fiului celui de-al cincilea reclamant, Curtea consideră că anchetatorii din cadrul Brigăzii Speciale de Investigații nu erau independenți, pentru motivele expuse mai sus. În plus, Guvernul nu a dat nicio explicație pentru durata excesivă între data decesului și cea a declanșării procedurii în fața curții marțiale. Reiese că această durată a redus substanțial efectivitatea anchetei, mai ales pentru că o parte dintre soldații acuzați că ar fi participat la incident nu mai erau de găsit (a se vedea, în această privință, comentariile din Raportul Aitken, paragraful

61 supra). Mai mult, Curtea consideră că sfera restrânsă a acuzațiilor penale formulate împotriva soldaților respectivi nu era adecvată pentru a satisface cerințele articolului 2, având în vedere circumstanțele specifice ale cauzei. Reiese că există măcar o dovadă *prima facie* că fiul reclamantului, minor, a fost luat în custodie de către soldați britanici care asistau poliția irakiană în luarea măsurilor de combatere a tâlhăriilor și, ca urmare a relelor tratamente aplicate de către soldați, tânărul s-a înecat. În aceste circumstanțe, Curtea consideră că articolul 2 impune o examinare independentă, accesibilă familiei victimei și publicului, a chestiunilor mai ample privind responsabilitatea statului pentru deces, inclusiv a instrucțiunilor, formării și supravegherii soldaților care desfășoară activități similare celei de față imediat după o invazie militară.

175. Având în vedere cele expuse anterior, Curtea consideră că obligația procedurală ce decurge din articolul 2 nu a fost îndeplinită cu privire la cel de-al cincilea reclamant. Deși a primit o sumă considerabilă cu titlu de despăgubire pe latură civilă și s-a recunoscut responsabilitatea în numele armatei, nu a existat niciodată o anchetă independentă asupra circumstanțelor decesului fiului său (a se vedea paragraful 165 supra). Așadar, al cincilea reclamant se poate pretinde încă victimă în sensul articolului 34 și excepția preliminară a Guvernului privind pierderea calității de victimă urmează a fi respinsă.

176. Pe de altă parte, Curtea observă că o anchetă publică completă cu privire la circumstanțele decesului fiului celui de-al șaselea reclamant este pe cale de a fi finalizată. În lumina acestui fapt, Curtea notează că reclamantul acceptă că nu mai are calitatea de victimă a vreunei încălcări a obligației procedurale ce decurge din articolul 2. Curtea urmează a admite excepția Guvernului cu privire la cel de-al șaselea reclamant.

177. În concluzie, Curtea constată încălcarea obligației procedurale ce decurge din articolul 2 din convenție cu privire la primul, al doilea, al treilea, al patrulea și, respectiv, al cincilea reclamant.

II. APLICAREA ARTICOLULUI 41 DIN CONVENȚIE

178. Articolul 41 din Convenție prevede:

“Dacă Curtea constată că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltelor Părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciul

179. Primul, al doilea, al treilea, al patrulea și, respectiv, al cincilea reclamat solicită Curții să ordone Guvernului să efectueze o anchetă asupra

deceselor rudelor lor conformă cu articolul 2 și pretind acordarea sumei de 15 000 GBP fiecăruia dintre reclamanți, cu titlu de despăgubiri morale pentru suferința cauzată de faptul că Marea Britanie nu a efectuat o anchetă conformă cu articolul 2 asupra deceselor rudelor lor.

180. Guvernul arată că în jurisprudența sa Curtea a refuzat frecvent și în mod expres să ordone statului să efectueze o nouă anchetă în cazuri în care a constatat o încălcare a obligației procedurale ce decurge din articolul 2 (a se vedea, spre exemplu, *Varnava și Alții împotriva Turciei* [GC], nr. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 și 16073/90, § 222, ECHR 2009-...; *Ülkü Ekinci împotriva Turciei*, nr. 27602/95, § 179, 16 iulie 2002; *Finucane*, citată supra, § 89). În continuare, arată că o constatare a încălcării ar fi o satisfacție echitabilă suficientă, având în vedere circumstanțele cauzei. În caz contrar, dacă Curtea va decide să acorde vreo sumă cu titlu de compensație, Guvernul notează că suma pretinsă de reclamanți este mai mare decât cea acordată în general. Guvernul nu a propus însă o sumă, lăsând Curtea să decidă în echitate.

181. Cu privire la cererea reclamanților de a ordona efectuarea unei anchete efective, Curtea reiterează principiul general conform căruia statul pârât este liber să aleagă mijloacele prin care se va achita de obligațiile ce decurg din articolul 46 din convenție, cu condiția ca aceste mijloace să fie compatibile cu concluziile din hotărârea Curții. Prin urmare, consideră că în aceste cauze este atribuția Comitetului Miniștrilor ca, în temeiul articolului 46, să prevadă mijloacele care să ducă la îndeplinire aceste obligații (a se vedea *Varnava*, citată supra, § 222 și cauzele citate acolo).

182. În ceea ce privește pretențiile pecuniare, Curtea reamintește că nu este rolul său, în temeiul articolului 41, să se comporte ca un mecanism intern de angajare a răspunderii delictuale și de apreciere a culpei și a daunelor între părți civile. Principiul călăuzitor este echitatea, care implică, dincolo de orice, flexibilitate și o apreciere obiectivă a ceea ce este just, drept și rezonabil având în vedere circumstanțele cauzei, luând în considerare nu doar poziția reclamantului, ci și contextul general în care s-a produs încălcarea. Daunele de natura nepecuniară servesc la recunoașterea faptului că s-a produs un prejudiciu moral ca urmare a încălcării unui drept fundamental și reflectă în sens larg gravitatea pagubei (a se vedea *Varnava*, citată supra, § 224 și cauzele citate acolo). Luând în considerare toate circumstanțele cauzei de față, Curtea consideră că ar fi dreaptă și echitabilă acordarea fiecăruia dintre reclamanți a sumei cerute, care, convertită în euro reprezintă aproximativ 17 000 EUR, cu titlu de compensație pentru suferința morală provocată de lipsa unei anchete independente asupra deceselor rudelor lor.

B. Cheltuieli de judecată

183. Reclamanții, subliniind importanța și complexitatea acestei cauze, pretind suma totală de 119 928 GBP pentru peste 580 de ore de activitate legală a avocaților lor și a patru consilieri juridici, cu privire la procedura în fața Curții.

184. Guvernul recunoaște că este vorba despre o cauză complexă, dar susține că aceste pretenții sunt excesive, având în vedere că avocații respectivi erau familiarizați cu toate aspectele cauzei, deoarece participaseră la procedurile interne, care au fost finanțate de la bugetul public. Mai mult, onorariile pretinse de consilierii juridici ai reclamanților, variind între 500 și 235 GBP, și onorariile avocaților reclamanților (180 și 130 GBP) sunt excesive. De asemenea, Guvernul arată că nu era nevoie de angajarea serviciilor a doi consilieri juridici definitivi și a doi stagiaři.

185. În conformitate cu jurisprudența Curții, un reclamant este îndreptățit la restituirea costurilor și a cheltuielilor doar în măsura în care demonstrează că au fost suportate în mod efectiv și necesar și dacă sunt într-un quantum rezonabil. În cauza de față, având în vedere documentele aflate la dispoziția sa și criteriile expuse mai sus, Curtea consideră rezonabil să acorde suma de 50 000 EUR pentru procedurile în fața Curții.

C. Dobânda

186. Curtea consideră necesar ca daunele pentru întârziere să se calculeze pe baza facilității de împrumut marginal practică de către Banca Centrală Europeană majorată cu trei procente.

PENTRU ACESTE MOTIVE CURTEA, ÎN UNANIMITATE,

1. *Respinge* excepțiile preliminare ale Guvernului privind jurisdicția și neepuizarea căilor de recurs interne;
2. *Reunește* cu fondul întrebarea dacă reclamanții se aflau sub jurisdicția statului pârât și dacă al cincilea și al șaselea reclamant și-au păstrat calitatea de victimă;
3. *Declară* cererea admisibilă;
4. *Decide* că rudele decedate ale reclamanților se aflau sub jurisdicția statului pârât și *respinge* excepția preliminară a Guvernului cu privire la jurisdicție;

5. *Decide* că cel de-al șaselea reclamant nu se mai poate pretinde victimă a vreunei încălcări a obligației procedurale ce decurge din articolul 2 din convenție;
6. *Decide* că a avut loc o încălcare a obligației procedurale ce decurge din articolul 2 din convenție de a efectua o anchetă adecvată și efectivă cu privire la decesele rudelor primului, celui de-al doilea, celui de-al treilea, celui de-al patrulea și, respectiv, celui de-al cincilea reclamant și *respinge* excepția preliminară a Guvernului cu privire la calitatea de victimă a celui de-al cincilea reclamant;
7. *Decide*
 - (a) că statul pârât trebuie să plătească fiecăruia dintre cei cinci reclamanți, în termen de trei luni, suma de 17 000 EUR (șaptesprezece mii de euro) cu titlu de despăgubiri morale, plus orice taxă ce li s-ar putea imputa, sumă ce urmează a fi convertită în lire sterline la cursul de schimb de la data plății;
 - (b) că statul pârât trebuie să plătească în solidar celor cinci reclamanți, în termen de trei luni, suma de 50 000 (cincizeci de mii de euro) cu titlu de cheltuieli de judecată, plus orice taxă ce li s-ar putea imputa, sumă ce urmează a fi convertită în lire sterline la cursul de schimb de la data plății;
 - (c) că, după expirarea celor trei luni și până la data plății efective, se va plăti o dobândă simplă asupra sumelor susmenționate, la o sumă egală cu facilitatea de împrumut marginal practică de către Banca Centrală Europeană majorată cu trei procente.
8. *Respinge* celelalte pretenții de satisfacție echitabilă ale reclamanților.

Redactată în engleză și franceză și pronunțată în audiență publică la data de 7 iulie 2011, în conformitate cu articolele 77 §§ 2 și 3 din Regulamentul Curții.

Michael O'Boyle
Grefier Adjunct

Jean-Paul
Președinte

Costa

În conformitate cu articolul 45 § 2 din convenție și cu articolul 74 § 2 din Regulamentul Curții, opiniile concordante ale Judecătorilor Rozakis și Bonello sunt anexate prezentei hotărâri.

J.-P.C.
M.O.B

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2012

Limbile oficiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt engleza și franceza. Această traducere a fost realizată cu sprijinul Fondului fiduciar pentru drepturile omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Nu obligă Curtea, care, de altfel, nu își asumă răspunderea pentru calitatea acesteia. Traducerea poate fi descărcată din baza de date HUDOC a Curții Europene a Drepturilor Omului (<http://hudoc.echr.coe.int>) sau din oricare altă bază de date în care Curtea a făcut această traducere disponibilă. Poate fi reproducă în scop necomercial, cu condiția ca titlul cauzei să fie citat în întregime, împreună cu referirea la dreptul de autor menționat anterior la Fondul fiduciar pentru drepturile omului. Dacă intenționați să utilizați vreun fragment din această traducere în scop comercial, vă rugăm să contactați publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/ European Court of Human Rights, 2012

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has share it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/ Cour Européenne des Droits de l'Homme, 2012

Les langues officielles de la Cour Européenne des Droits de l'Homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>) ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.